ULUDAĞ

Bursa Halkevi Dergisi

Sayı: 20

İki ayda bir çıkar

CEMAL NADİR

İÇİNDEKİLER:

Halkevi Neşriyat Komitesi tarafından çıkarılır.

Cümhurreisimiz Millî Şef İsmet İnönü

Sayı: 20 Şubat 1939

ULUDAĞ

Bursa Halkevi Dergisi

Cümhurreisimiz İsmet İnönünün nutku

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Reisicümhur Atatürkün büyük kayıbının ertesi günü, 11 ikinci teşrin 1938, saat 11 de yaptığı ilk celsede 348 reyle, ve mevcut azanın ittifakile İsmet İnönünü Cümhurreisliğine seçti. Sayın İnönü, Meclisin, ogün saat 12,10 da yaptığı ikinci celsede riyaset kürsüsüne gelerek teşkilâtı esasiyedeki metni tekrarla yemin etmiş, ve şu nutku söylemişlerdir:

" — Büyük Türk milletinin muhterem vekilleri;

Arkadaşlığınızla müftehir olan, şerefli vazifenizde kendi nefsi için bahtiyarlık bulan bu arkadaşınıza devletin en yüksek vazifesini tevdi etmek teveccühünü gösterdiniz. Sizlere şimdiden çok samimî şükranımı takdim ederim.

Omuzlarımda hissettiğim ağır vazifeyi ifa ederken, tek istinadım, büyük Türk milletinin itimadı, ve bunun, sizin yardımınızla ve sizin dilinizden ifadesi olacaktır.

Bu anda Atatürkün hatırası, teselli bulmaz acılarla dolu olan kalbimizin aziz timsalidir. Atatürkün fevkalâde hizmet-

lerini, bugünkü Türk Devletinin bünyesinde tam ve temiz eserler olarak tecessüm etmiş görüyoruz. Kadir bilen ve büyük evlât yetiştiren milletimizin yüreğinde, Kemal Atatürk adı, sevgi ve hürmet içinde ebedî olarak yaşayacaktır. Şükran ve tâzim hislerimi söylemeğe çalışan sözlerimin, sizin muhabbet ve takdir duygularınızı da aksettirdiğine eminim.

Muhterem arkadaşlar; devlet ve milletimizin, insaniyet ve medeniyetin asîl hedeflerine doğru durmadan ilerleyip yükseleceğine kat'î inancım vardır.

Büyük ve kahraman bir milletin hizmetinde bulunuyoruz: Türk vatanının bölünmez, hiçbir tecavüze tahammül etmez, hiçbir zor karşısında millî haklarından vaz geçmez mahiyeti, her zamandan ziyade taze ve canlıdır.

Türk milleti devlet kurmak, vatan kurmak kudretinde, kendi cevherindeki kıymet ve faziletlere istinat eden yapıcı bir millettir.

Sulh ve terakki yoluna bütün gayretlerini asîl bir surette vakfetmiş olan milletimiz mecbur olursa, kendisi ve şanlı ordusu, geçmiş kahramanların hayranlığını celbedecek yeni kahramanlarla dolu olan fedakâr göğsünü en parlak zaferlerle süslemeğe hazırdır.

Türk milletini az zamanda büyük bir medeniyet seviyesine yükseltmiş, Türk milletine en kısa yoldan temiz cemiyet hayatını, feyizli terakki yollarını açmış olan inkılâplar, kalp ve vicdanımızın en aziz varlıklarıdır.

Arkadaşlarım;

Millet hizmetinde vazifelerin iyi ifa olunmasını emel edinmek başlıca kaygımızdır.

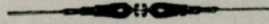
Sükûn, istikrar ve emniyet içinde çalışmaktan başka arzusu olmayan milletimizi anarşiden ve cebirden uzak, bütün vatandaşlar için müsavî bir emniyet havası içinde bulundurmayı, Cümhuriyetin en kıymetli nimeti biliyoruz.

Vatandaşlar arasında muhabbeti genişletmek, ve derinleştirmeyi, en şerefli vazife sayıyoruz.

Arkadaşlar;

Türk milletinin en feyizli hazinesi: Büyük Millet Meclisidir.

Geçmişte büyük zorlukları yenmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi, gelecekte de büyük saadetlerin, zafer ve muvaffakiyetlerin başlıca kaynağı olacaktır.

Gümhurreisimizin millete beyannamesi

Reisicümhur İnönü, Büyük Ölü için Türk milletinin gösterdiği yüksek heyecan ve hürmeti, cenaze töreni günü akşamı aşağıdaki beyanatiyle ifade etmiştir:

Büyük Türk milletine:

Bütün ömrünü hizmetine vakfettiği sevgili milletinin ihtiram kolları üstünde Ulu Atatürkün fânî vücudu istirahat yerine tevdi edilmiştir. Hakikatte yattığı yer, Türk Milletinin onun için âşk ve iftiharla dolu olan kahraman ve vefalı göğsüdür.

Atatürk, tarihte uğradığımız en zâlim ve haksız ittiham gününde meydana atılmış, Türk Milletinin mâsum ve haklı olduğunu iddia ve ilân etmiştir. İlkönce ehemmiyeti kavranmamış olan gür sesi, aslâ yıpranmayan bir kuvvetle nihayet bütün cihanın şuuruna nüfuz etmiştir.

En büyük zaferleri kazandıktan sonra da Atatürk, ömrünü, yalnız Türk milletinin haklarını, insaniyete ezelî hiz-

metlerini ve tarihe hakkettiği meziyetlerini ispat etmekle geçirmiştir. Milletimizin büyüklüğüne, kudretine, faziletine, medeniyet istidadına ve mükellef olduğu insaniyet vazifelerine sarsılmaz itikadı vardı. « Ne mutlu Türküm diyene » dediği zaman, kendi engin ruhunun, hiç sönmeyen aşkını en manalı bir surette hülâsa etmişti.

Fena zihniyet ve idare ile geri bırakılmış Türk cemiyetini, en kısa yoldan insanlığın en mütekâmil, ve en temiz zihniyetlerile mücehhez modern bir devlet haline getirmek, onun başlıca kaygusu olmuştu. Teşkilâtı esasiyemizde ve bugün hizmet başında, irfan muhitinde ve geniş halk içinde bulunan bütün vatandaşların vicdanlarında yerleşmiş olan lâik, milliyetçi, halkçı, inkılâpcı, devletçi Cümhuriyet, bize bütün evsafile Atatürkün en kıymetli emanetidir.

Ufulündenberi Atatürkün aziz adı ve hatırası, bütün halkımızın en candan duygularile sarılmıştır. Memleketimizin her köşesinde ve bütün milletçe kendisine gösterdiğimiz samimî bağlılık, devlet ve milletimiz için kudret ve vefanın beliğ misalidir. Türk milletinin Aziz Atatürke gösterdiği sevgi ve saygı, onun niçin Atatürk gibi bir evlât yetiştirebilir bir kaynak olduğunu bütün dünyaya göstermiştir.

Atatürke tazim vazifemizi ifa ettiğimiz bu anda, halkımıza, kalbimden gelen şükran duygularımı ifade etmeği, ödenmesi lâzım bir borç saydım.

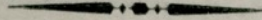
Milletler arasında kardeşçe bir insanlık hayatı, Atatürkün en kıymetli ideali idi. Bütün dünyada ölümünün gördüğü ihtiramı, insanlığın âtisi için ümit verici bir müjde olarak selâmlarım. Bu sözlerim, yazılarile ve toprağımızda şövalye askerleri ve mümtaz şahsiyetlerile yasımıza iştirak eden büyük milletlere, Türk milleti adına şükranlarımın ifadesidir.

Devletimizin bânisi ve milletimizin fedakâr, sadık hâdimi, insanlık idealinin âşık ve mümtaz siması, eşsiz Kahraman Atatürk!

Vatan sana minnettardır.

Bütün ömrünü hizmetine verdiğin Türk milletile beraber senin huzurunda tazimle eğiliyoruz. Bütün hayatında bize ruhundaki ateşten canlılık verdin. Emin ol, aziz hatıran, sönmez meş'ale olarak, ruhlarımızı daima ateşli ve uyanık tutacaktır.

Reisicümhur
İsmet İnönü

İsmet İnönünün orduya taziyesi

Ankara, 18 (A.A.) — Reisicümhur İsmet İnönü ile Genel Kurmay Başkanı mareşal Fevzi Çakmak arasında aşağıdaki mektuplar teati olunmuştur: 15/11/938

Mareşal Fevzi Çakmak

Genel Kurmayın Sayın Başkanı

Atatürkün ebedî hayata intikalini, onun hazarda ve seferde yakın arkadaşı olan size, ve onun zaferlere sevkettiği ve gözü gibi sevdiği şanlı ordusuna taziyet ederim. Sevgili başbuğ Atatürkün hatırası karşısında acımız teselli bulmaz derecede derin, ve duygularımız samimî şükran ve tazimle meşbudur.

Emekli bir mensubu olmakla iftihar ettiğim Türk ordusunun Başkumandanlığını temsil etmekle, yüksek vazife hisleri içinde bulunuyorum. Azimkâr ve tecrübeli kumandanlar, şefkatli ve fedakâr zabitler, ve Türk milletinin hakikî özü olan kahreman erlerden ve cümlesi ehliyetli,

vazife severlerden vücut bulan Türk ordusuna, asalet ve heybetin timsali olarak, gurur ve güvenle bakıyorum. Türk Ordusu, Cümhuriyetin ve vatan müdafaasının yenilmez âbidesi olarak gözlerimin önünden bir an uzak bulunmayacaktır.

Sayın Mareşal, siz muzaffer kumandanlarla muharebe meydanlarında geçirdiğim yakın arkadaşlığın hatıraları zihnimde canlıdır.

Bu sözlerimi, ayni zamanda, kara, deniz ve hava ordumıza selâm ve muhabbetimin, ve sizin yüksek sevk ve idarenize hâlis itimadımın ifadesi olarak kabûl buyurmanızı rica ederim.

Reisicümhur

16/11/938 *İsmet İnönü*

Cümhurreisimizin Dünya Matbuat mümessillerine beyanatı

Reisicümhur İNÖNÜ, Büyük Ölü için yabancı memleketlerde gösterilen samimî teessürlere ait duyduklarını, cenaze töreni için Ankaraya gelen ecnebi matbuat mümessillerine şu sözlerle bildirmişlerdir:

« — Son günlerde, bütün bir milletin Ebedî Şefinin cenazesi önündeki müheyyiç kederine şahit oldunuz. Atatürk aşkındaki bu birlik, Büyük Ölünün kurduğu rejimin remzidir. Kemalizmin hususî vasfı devamlılığında mündemiçtir.

Türkiye, dahilî siyasetinde olduğu gibi, haricî siyasetinde de, hattı hareketini, olgun düşüncelerden ve bunun, milletin menfaatlerine en uygun olduğu kanaatini getirdikten sonra tanzim eylemiştir. İşte bunun için dünyanın en salâhiyettar mümessilleri önünde hiç tereddüt etmeksizin diyebilirm ki; Türkiyenin haricî siyasetinde sulh dâvasına sadıkane bağlılık, Kemalist Rejiminin birbirini takip eden hükûmetleri tarafından şimdiye kadar tatbik olunageldiği şekilde anlaşma ve beraber çalışma zihniyeti, dostluklarına ve ittifaklarına hulûs ve sadakat, ve sulhun muhafazası emrinde gösterilen itinanın en büyük muvaffakiyet şansla-

rile ihatasını mümkün kılan kuvvet seviyesinde kendisini mütemadi tutmak kaygusu hâkim olmakta devam edecektir.

Nizam ve terakki âmili olan Türkiye, gayretlerini, size bildirdiğim bu prensipler yolunda sarfetmeğe devam eyleyecek, ve dünyada sulhu muhafaza maksadile kendisine her müracaat vukuunda "mevcut„ cevabını vermekte kusur etmeyecektir. Bununla beraber, bu yoldaki müsaraatının bu asîl dâvaya hiç bir zaaf sebebi olmaksızın samimiyetle bağlılık gibi hakikî mânasında tezahür eylemesine itina edecektir.

Hâdiseleri naklederken, Türkiyenin hakikî manzarasını tam surette aksettirmeniz için sizlerden temsil eylemekte olduğunuz memleketler efkârı umumiyesine, büyük yasımıza bu derece dostane bir surette iştirâk eden bütün dünya milletlerine karşı burada gördüğünüz kuvvetli minnettarlık tezahürünü bildirmenizi, ve bu ağır kederinde son derece tesellibahş bir dostlukla ihata edilmiş olan Türk milletinin duygulu teşekküllerine ayrı ayrı herkes nezdinde tercemanolmanızı bilhassa rica ederim.»

İsmet İnönünün göz yaşları

Abidin DAVER

Sevgili Atanın mübarek na'şı Ankaraya vardığı zaman, Cümhurreisimiz, tabutu taşıyan vagona giriyor; vagonun perdeleri indiriliyor. İsmet İnönü, Büyük Şefi ve aziz Arkadaşile son defa beş dakika, başbaaşa, ylnız kalıyor. Cümhurreisimiz, trenden indiği zaman, gözleri yaşlıdır; müteheyyiç ve elemli yüzü, yüreğini yakan keder ve matemin kitabesi olmuştur.

İsmet İnönünün, Ankara istasyonunda, Atatürkle yapyalnız ve başbaşa geçirdiği bu son beş dakikanın hazin büyüklüğünü, ve büyük hüznünü duymıyacak bir insan yüreği tasavvur edilemez. 1919 mayısında, Miralay İsmet beyin evindeki görüşme ile başlıyan bir hayat ve memat arkadaşlığının, bu samimî sahnesi yalnız Cümhurreisimiz İsmet İnönünü değil; hepimizi, herkesi ağlatacak bir vedalaşmadır.

Onlar, yirmi sene birbirinin dostu, birbirinin silâh arkadaşı, birbirinin mütemmimi oldular.

Her zaman birbirlerine yardım ettiler; en karanlık ve ümitsiz gecelerde birbirine ümit ve ışık verdiler; en korkunç tehlikeleri karşılamak için elele verdiler; milleti kurtarmanın çarelerini düşünürken başbaşa verdiler; talih yardımını kıskandığı zaman birbirlerine teselli verdiler; birbirlerine destek oldular.

Müdafaa ve taarruz plânlarını beraber hazırladılar; yanyana dövüştüler; yanyana muzaffer oldular; yanyana zevk ve heyecan duydular.

Evvelki yaz, Trakya manevralarında ikisinin kudretli başını, yere yatmış bir Mehmetciğin başı ucunda yanyana gördüğüm zaman, Sakaryada da, Kocatepede de, Dumlupınarda da böyle beraber olduklarını hatırlamıştım.

Harp gibi sulhu da beraber yaptılar; sulh gibi inkılâbı da beraber yaptılar; ateş karşısında beraber oldukları gibi yeni devleti kurarken de beraberdiler; Allah, onları beraber çalışmak için yaratmıştı. Talih, onları ayni yolun yolcusu yapmıştı; mukadderat, onları Türklüğe beraber hizmet etsinler diye tanıştırmış, yanyana getirmişti. Millet yolunda, ayni ülküye doğru beraber yürüdüler; Türkiyenin kurtuluş ve inkılâp tarihine adları beraber ve yanyana yazıldı.

Onları, yıllarca, her yerde ve her zaman, yanyana ve başbaşa gördük: Biri yaratıyor, öteki büyütüyordu; biri başardıkça öteki tekrar yaratıyordu.

İsmet İnönü, Ankara istasyonunda, perdeleri inik vagonun matemli loşluğu içinde, Onun tabutuna kapanıp aziz na'şı üstünde ağlarken şüphesiz yirmi yıldır, hep beraber geçen günlerin bütün acı ve tatlı hatıralarını anmıştır. Bu ayrılık yaşlarının manası nekadar büyüktür; bu göz yaşlarında bütün bir tarih mündemiçtir.

İsmet İnönünün Büyük Atanın huzurunda ağ'aıken Onun eserini devam ettireceğine and içtiğine de şüphe yoktur. Büyük adamların, büyük anlarda döktükleri göz yaşları, yalnız teessür ve heyecan ifade etmekle kalmaz. Bu gözyaşları, maziye ait bir hicrandan ziyade istikbale ait bir ahdü peymanın tezahürüdürler.

Bu loş vagonun uhrevî havası içinde iki baş arasında manevî bir dille şöyle bir konuşma olduğuna iyman edebiliriz:

— *İsmet, daima seninle beraberim; sana muzahirim; hak yolunda, inkılâp yolunda, yükselme yolunda, zafer yolunda, eskisi gibi kuvvetle yürü.*

— *Atam, daima senden, senin ruhundan ilham alarak, senin yardımına güvenerek, senin yolunda, bizim yolumuzda eskisi gibi kuvvetle yürüyeceğime and içiyorum.*

Faniler ayrıldılar, amma ebedîler beraberdir. Vücutleri ayrıldı amma, ruhları gene beraber, gene yanyana, gene başbaşadır. Bu iki baş, bu iki isim, daima yanyana kalacak; Türk zaferinin, Türk inkılâbının ve tarihe yeni doğan Türklüğün ölmez sembolü olacaktır.

Orhon kitabelerinden:

A. U. ELÖVE

IN 10 = I, 60

IN 11 = I, 59

IN 12 = I, 58

IN 13 = I, 57

IN 2 = I, 70

Orhon kitabelerinden :

Güney yanı

(1 S 1) Tengri teg, tengride bolmış Türk bilge kagan bu ödke olurdım Sabımın tüketi esid gil; ulayu in yegünim oglanım; biriki oguşım, budunım; biriye şad apıt begler, yırayu turkut buyuruk begler; Otuz Tatar . . . . (1 S 2) Tokuz oguz begleri, budunı! bu sabımın edgüti esid, katıgdı tıngla: Ilgerü kün tegsıka, birgerü kün ortusıngaru, kurıgaru kün batsıkınga, yırgaru tün ortusıngaru, anda içreki budun, kop manga körur ançа budun (1 S 3) kop itdim Ol amıtı, ayıg, yok Türk kagan Ötüken Yış olursar ilte bung yok. İlgerü Şantung yazıka tegi süledim, taluyka kiçik, tegmedim; birgerü Tokuz Ersin' ke tegi süledim; Tüpüt ke kiçik, tegmedim; kurıgaru Yinçü ögüz (1 S 4) keçe, Temür Kapıg' ka tegi süledim; yırgaru yir bayıruku yiringe tegi süledim. Bunça yirke tegi yortdım, Ötüken Yışda yig idi yok ermiş, il tutsık yir, Ötüken Yış ermiş!. Bu yirde olurıp Tabgaç budun birle (1 S 5) tüzültim. Altun, kümüş, isigti, kut-ay, bungsız

ançа birür Tabgac budun sabı süçig, agısı yımşak ermiş: Süçig sabın, yımşak agın arıp, ırak budunıg ança yagutır er mis. Yagru kondukta kisre ayıg, bilig anda öyür ermis. (1S6)Edgü bilge kisig, edgü alp kisig yorıtmaz ermis. Bir kisi yangılsar, oguşı, budunı bisükinge tegi kıdmaz ermiş. Süçig sabınga, yımşak agısınga arturıp, öküş Türk budun öltig. Türk budun ülesiking, biriye Çogay Yış tügültin. (1 S 7) Yazı konayın tiser, Türk budun ülesikig anda ayıg kisi, ança boşgurur ermis. Irak erser, yablak agı birür; yaguk erser, edgü agı birür tip ança boşgurur ermis. Bilig bilmez kisi ol sabıg alıp, yagru barıp, öküş kişi öltig. (1 S 8) Ol yirgerü barsar, Türk budun ölteçi sen; Ötüken yir olurıp, arkış tirkeş ısar, neng bung og yok Ötüken Yış olursar, benggü il tuta olurtaçı sen. Türk budun tokrakıka sen; bir açsar todsar umaz sen, bir todsar açsar umaz sen. Andagıngın (1 S 9) öçün igedmiş kaganıngın sabın almatın yir sayu bardıg, kop anda alkındıg, arıltıg. Anda kalmışı yir sayu, kop turu ölü yorıyur ertig. Tengri yarlıkadukın öçün; uzım, kutım bar öçün kagan olurtım. Kagan olurıp (1 S 10) yok, çıgay budunıg kop koburtdım; çıgay budunıg bay kıldım, az budunıg öküş kıldım, Azu, bu sabımda igid bargu Türk begler, budun, bunı esiding: Türk budunıg tirip, il tutsıkıngın bunda urtım; yangılıp ülesikingin yime (1 S 11) bunda urtım. Neng neng sabım erser, benggü taşka urtım; angar körü biling, Türk amıtı budun, begler; bödke körügme begler, igü yangıldaçı siz. Men b « . . . . Tabga » ç kaganda bedizçi kelürtim, bediztim, mening sabımın sımadı; (1 S 12) Tabgaç kaganıng içreki bedizçig ıttı. Angar adınçıg bark yaratturtım; için, taşın adınçıg bediz urturtım; taş tokıtdım, köngülteki sabımın u « . . . . unuk oglıng» ga,

tutınga tegi bunı körü biling. Benggü taş (1 S 13) tokıtdım, bundag erser, ança takı erig yirte irser, ança erig yirte benggü taş tokıtdım, bitid im. Anı körip ança biling; ol taş. . . . . dim. Bu bitig bitigme atısı Yolıg tigin.

Kuzey yanı

(1N10) Kül tigin yok erser, kop ölteçi ertigiz. İnim Kül tigin kürgek boldı. Özim sakındım; körür közim körmez teg, bilir biligim bilmez teg boldı. Özim sakındım. Öd tengri yasar: kisi oglı kop öligli törimis. (1N11) Ança sakındım, közde yaş kelser; tında, köngülte sıgıt kelser. Yandru sakındım, katıgdı sakındım: iki şad, ulayu in yigünim, oglanım, beglerim, budunım közi kaşı yablak boltaçı tip sakındım. Yogçı, sıgıtçı, Kıtay tat abı budun, başlayu (1N12) Udar Sengün kelti. Tabgaç kaganda Isiyü Likeng kelti, bir tümen agı, altun, kümüş, kergeksiz kelürti. Tüpüt kaganda bölün kelti. Kurıya kün batsıkdakı Sogud böriçik er, Bukarak ulıs budunda neng sengün ogul Tarkan kelti. (1N13) Unuk oglım Türges kaganda mangırçı, tamgaçı, Oguz bilge tamgaçı kelti. Kırkız kaganda tarduş, ınançu, çor kelti. Bark itgüçi, bediz yaratıgma, bitig taş itgüçi Tabgaç kagan çıkanı Çang sengün kelti.

Kuzey dogu yanı

(1NE) Kül tigin koy yılka yiti yigirmike uçdı; tokuzınç ay yiti otuzka yog ertürtimiz. Barkın, bedizin, bitig taşın biçin yılka, yitinç ay yiti otuzka kop alkadımız. Kül tigin öz, kırk artukı yiti yaşıg boltı, bulıtka taşıkdı . . . . bunça bedizçig, tuygun il-tüb-er kelürti.

Batı yatı

"Thomsen„ in okuyuşuna göre:

(1W1) Kur. dan. ug.. örti inim Kül tigin............... isig küçig birtük üçün Türk bilge kagan anuk ka inim Kül tiginig közedü olurt - -

(1W2) Inançu apa yargan tarkan atıg... rt m. i - -

Batı yanı

Yine kitabe metinlerinden bizim okuyuşumuz:

(1W1) Inançu apa, yarugan turukan atıg yügürt, minglüg törüt ....

(1W2) Kurı danlug dörüti, in emikin isigin imitlig il törüsinge isig küçig birtük öçün, Türk bilge kagan anukınga inim Kül tiginig közedü olurt............

Ötüke nyış'tan bir ses;
Ata'nın sesi.

Atatürk aramızdan ayrılalı çok olmadı. Gittiğinin acısı onu bilen, onu duyan gönüllerde onulmaz bir yara gibi kanayor. Onun canlı hatırası, sevdiklerinin yüreğine bırakılmış en kıymetli emanettir.

Ben bu hatıralar arasında onun „ Gençliğe hitabe " si üzerinde çok defalar durdum. Onun kalplerin derinliklerine inen gür sesi, millet ve vatan için, onların istiklâli için şahlanan Türk kahramanlığının yüksek ifadesi halinde ruhumda akisler yapıyor.

Atatürk bu hitabesinde Türk varlığının, Türk istiklâlinin biricik temeli olan Cümhuriyeti en büyük bir hazine diye tavsif ettikten sonra, bunun muhafazası uğrunda icab ederse imkân ve şeraitin fevkine çıkılarak ilâhî bir cehd ile çalışmak ve çarpışmak lâzım geldiğini Türk gençliğinin en birinci vazifesi diye gösteriyor. Onun bu sözleri, ilkin kendisinin en yüksek misalini verdiği

millî feragat, asalet, kiyaset ve kahramanlığın temellerine dayanır.

O, imkân ve şeraitin çok namüsait bir mahiyette göründüğü sıralarda, bir sıyanet meleği gibi sevgili milletinin başına geçmiş, ana vatanın, yaralı ve makhur, içinde ümitsiz çırpındığı felâketli, karanlık günleri ; onun dıştan, içden uğradığı hakaret ve hıyanetleri ; o zamanki en büyük iktidar sahiplerinin dış düşmanlarla el ele vererek onu hasis menfaatleri ve alçak emelleri uğruna nasıl bir pula satmak istediklerini; milletin, silâhsiz, aldatılmış, mazlum, fakir ve avare milletin acıklı vaziyetini en veciz ve müstesna bir kalem darbasile tasvir ediyor. Ve istikbalde dahi sevgili milletinin başına böyle umulmadık felâketler gelmek ihtimali, onun asil ve kahraman ruhunda, ölümünden sonra da kabrinde kemiklerini sarsacak en büyük bir azab ve kaygu olduğunu sezdiren bir üzgünlükle, fakat kendisine yüksek ilham ve heyecanlar veren Türk ruhunun kalbine bıraktığı derin bir imanın tesellisile söylüyor. Öyle anlarda genç nesillerin de, kendisinin yaptığı gibi, gözünü hiç bir şeyden kırpmadan, bin bir tehlike, bin bir belâ, bin bir müşkilât ve aksilik tufanı içinde kayıtsız, şartsız yüzerek vatanı her ne bahasına olursa olsun kurtarmalarını tavsiye ediyor ; en sonunda da bütün bunları yapmak için lâzım gelen kudretin, Türk damarlarındaki asil kanda var olduğunu söylüyor.

Türk damarlarındaki asil kan, evet, Türkün asil kanı, Atatürkün kanı ve ruhu bunu böyle istiyor, Atanın bu sesi, Türklüğün ta kendisidir.

Bu ses uzun Türk tarihinden yükselen kahramanlıklarla dolu bir sestir. Asıl Türk ruhunun ifadesidir. Bundan bin iki yüz yıl evvel „ Ötüken yış " da taşlara kazılan şu hitabeye bakınız. O da ayni emellerle dolu, ayni endişe ile çırpınıyor ve bağırıyor:

Güney yanı

(1S1) Tanrı gibi, Tanrıdan olmuş Türk (ün) hakim hanı (ben), bu zamanda makama geçtim. Hitabemi tamamile işit, sirasile: en üstün (gelenler) im, oğlanım önce aşiretim, milletim ; beride şad

apıtbeğler; uzakta güzide(ler),amir (memur) beyler, otuz tatar...... ..., (1S2) Dokuz oğuz beyleri, milleti! bu hitabemi eyice işit, kuvvetlice dinle: ileride gün doğusuna, beride gün ortasına, geride gün batısına, uzakta gece ortasına doğru (sınırlanan yerlerdeki), ora (lar) dan içerideki millet (leri), hep bana bakar (olan) o kadar milleti (1S3) hep eyileştirdim. O vakarlı, uyanık, yüce Türk han(ı) mazi yokuş(unda) otur(ur)sa, ülkede sıkıntı yok. İleriye Şantung ovasına değin sefer ettim, denize geç kalmış (olarak) değmedim; beriye Dokuz ersin'e değin sefer ettim, Tibet'e geç kalmış (olarak) değmedim. Geride İnci ırmağ(ını) (1S4) geçerek Demir kapı'ya değin sefer ettim; uzakta yer ayrılığı yerine değin sefer ettim; bu kadar yerlere değin at koşturdum, (anladım ki) mazi yokuş (un) dan eyi memleket yok imiş, ülke tutacak yer, mazi yokuş (u) imiş. Bu yerde oturup, Çin millet (i) ile (1S5) (arayı) düzelttim. Altın (ı), gümüş (ü), bahart (ı), mubarek turuncu atlas (ı) zahmetsiz (ce) o kadar verir (olan) Çin millet (inin) sözü tatlı, mataı yumuşak imiş; tatlı sözle, yumuşak mata'la iğfal edip, uzak milleti öylece yaklaştırır imiş. Yakına konduktan sonra uyanıklık, şuur orada söner imiş. (1S6) Eyi (bir) âlim kişiyi, eyi (bir) kahraman kişiyi yörütmez imiş. Bir kişi yanılsa, aşîreti, milleti beşik (deki çocuğ) ine değin geri gelmez imiş. Tatlı sözüne, yumuşak mataına (tama'la) azgınlaşarak, çok Türk milleti öldü. Türk millet(i)! bölüşüklüğün (ile) beride Çogay yokuş (una) düğümlendin. (1S7) Ovaya konayım dese, Türk millet (inin) bölüşüklük (ün) ü (görerek), orada uyanık kişi (yi) öylece başı boş bırakır imiş; uzak ise kem mata verir, yakın ise eyi mata verir deyip öylece serbest bırakır imiş. İrfan bilmez kişi (ler) o haberi alıp yakına varınca çok kimse (ler) öldü. (1S8) O yere varınca (ey) Türk millet (i) öleceksin, mazi yer (inde) oturup kârvan, kâfile gönderince, her hangi bir sıkıntı bile yok (olan) mazi yokuş (unda) oturunca, ebedi ülke tutarak duracaksın; (ey) Türk millet (i), daha doymuş olacaksın. (Sen) bir aç gözlü (yü) tok gözlü (yapmaga) muktedir değilsin; bir tok gözlü (yüde) aç gözlü (yapmağa) muktedir değilsin. Öyle (olanlar) ın (1S9) için muhalefet etmiş (olan) hanının reyini almadan, (onlar) yer sayıklayarak vardı (lar), hep orada harab oldu (lar), yoruldu

(lar). Orada kalmış (olanlar) ı, yer sayıklamakla hep zayıflayarak, ölerek yörüyor (gidiyorlar)dı. Tanrı ferman buyurduğu için, aklım (maharetim),, taliim var (olduğu) için han (olarak) makama geçtim. Han (olarak) oturunca (1S10) fakir, yoksul milleti hep ayağa diktim; yoksul milleti zengin kıldım; az (kişili) milleti çok (kişili) kıldım. Şu halde bu hitabemde, edep ve terbiye gidiş (li) Türk beyler (i), millet (i), bunu işidin: Türk millet(in)i derlediğimi, (senin) ülke tuttuğunu buraya urdum (kazıdım): yanılıp bölüşüklüğünü hem (1S11) buraya kazıdım. Her ne tebliğim ise ebedi taşa kazıdım. Ona bakarak bilin (ey) Türk vekarlı millet (i), beyler(i); ve (siz ey) bu zamanı gören beyler, muhalefet ederek yanılırsınız. Ben „. . . . . . .Çin„ hanından tasvirci (ressam, nakkaş, heykeltıraş) getirttim, nakş ettirdim; (o) benim sözümü kırmadı, (1S12) Çin han (ın) a mensub (saray) içindeki nakkaş(ı) gönderdi. Ona (abideye) ayrıca mesken yaptırdım; içini, dışını ayrıca nakışlattım; taş işlettim. Gönüldeki söz (ler) ümü o . . . . „sevgili ogul„ (ların) a (1S13) kerime(leri) ne değin bunu görüp bilin (diye) ebedi taş işlettim..

« Böyle olunca, (ve kendisi) o kadar da yüksek iktidar mevkiine irişmiş bulununca, (ben de) ona yakışır yüksek yerde ebedi taş işlettim, yazdım. Onu görüp öylece bilin: o taş . . . . dim.

Bu yazı (yı) yazan, lalası Yoluğ Tigin »

Bilge hanın talii, Atatürkün karşılaştığı müthiş şeraitten daha çok ehvendir. Kaldıki o, kahraman kardeşi Gül tekinin, kolundan tutup Türk milletinin başına geçirdiği bir hükümdardı. Asıl rol, büyük rol Gül tekindedir. Hükümdarının, ağabeyinin kendisine yine bırakmak istediği saltanatı istemeyen, yalnız Türk milletini yaşatmak ve yükseltmek için manialarla çarpışmayı zevk edinen ve bu uğurda ona daima el ayak olan odur.

Atatürk, karşısında Bilge han gibi ruhan eyi bir insan, şefkatli bir kardeş yerine, o mevkide kendisine her cihetten yüz çeviren, onun ölümünü isteyen, ona yar olmadıktan başka, ona ve milletine karşı düşmanlarla el birliği eden namus ve haysiyet düşkünü, iğrenç ruhlu son bir hanedan mümessiline rastladı.

Bununla beraber o, her şeye rağmen milletinin başında, vatanın muazzez ruhu gibi yükseldi. Onu kolundan tuttu, korudu ve kal-

dırdı. Onun Bilge hanı, onun manevî kardeşi, yine Türk milletinin kendi gibi ayni ruhta doğurduğu aziz ve müdebbir bir evlâdı, asîl bir kahramanı, İnönü oldu.

Bilge hanın, ömrü çok vefa etmeyen sevgili kardeşi Gül tekin için söylediği şu samimi sözlere, o zamanki Türkcemizin duru güzelliğini aks ettiren şu elemli ve iniltili sözlere bakınız :

Kuzey yanı

(1N10)Gül tekin yok olsa(ydı), hep ölücü idiler. Küçük kardeşim Gül tekin gürlemiş oldu, kendim (ce) düşündüm: Görür gözüm görmez gibi, bilir şuurum bilmez gibi oldu. Kendim (ce) düşündüm, Zaman (1N11) tanrısı hükm ediyor : kişi oğlu hep ölmek üzere var olmuş. O kadar düşündüm (ki) göz(üm)e yaş(lar)gelecek,ruh(um)a gönl(üm)e ağlama(lar)gelecek (idi). Yine düşündüm, kuvvetli(ce) düşündüm : iki şad (ve) sırasile en üstün (gelenler) üm (in): oğlanım (şehzadem), beylerim, milletim(in) gözü, kaşı kötüleşmiş olacak (dı) deyip düşündüm. (1N12) matemci (cenazeye iştirak eden-ler), ağlayıcı (lar), Hatay (ın) yabancı, ucra millet (eri), başlarında U dar sengün geldi. Çin han (ın) dan İsyiü Likeng geldi, bir tümen atlas, altın, gümüş, zinet eşyası getirdi. Tibet han (ın) dan hediye(ler) geldi. Geride gün batısındaki Sogud(un) kurd gibi er (leri), Buhara halk(ı) millet (in) den Neng Sengün oğl (u) Tarkan geldi. (1N13) Sevgili oğlum Türges handan mangırcı (parabasan), damgacı (mühürdar), Oğuz (ın) âlim damgacı(sı) geldi. Kırgız han (ın)dan tartıcı(veznedar-lar),mutemet(ler), hanende (ilâhîciler) geldi. Mesken yapıcı, tasvir (resim, nakış, heykel) imal edici, yazı taş(ı) yapıcı Çin han(ının) yegeni Çang Sengün geldi.

Batı yanı

(1NE) Gül tekin koyun yıl (ın) da yedi yirmide uçtu. Dokuzuncu ay(ın) yedi otuz(ın)a matem erdirdik. Bark (türbe) ını, tasvirini, kitâbe taşını maymun yıl (ın) da yedinci ay (ın) yedi otuz (un) da hep alkışladık (küşad resmini yaptık). Gül tekin (in) ruh(u) kırk artığı yedi (de) gizlenik oldu, buluta çıktı.........,

Bunca tasvirci (nakkaş, ressam, heykeltraş (ı) duygulu (anlayışlı) eşraf getirtti.

[Kendi okuyuşumuza göre :] (1W1) (Ey) inanılan baba, (onun) parıldayan, durulaşan (= sabit olan), adı(nı)yörüt, binlerle (ebedi olarak)yarat. . . . .

(1W2) Mertebesi harikalı (olarak) yaratılan, geniş (bir) arzu ve hararetle hiç düşünmeden ülke (sinin) ürf ve âdetlerine (tarihine) işi (ni) gücü(nü) verdik (i) için, Türk (ün) hakim hakanı huzurunda küçük kardeşim Gül tekini gözetip mevki ver . . . .

Bununla beraber, Bilge hanın sesinde kardeşi için inleyen matem, bu gün Atatürk için milletin duyduğu derin matem yanında az kalır. Atatürkün « gençliğe hitabe » sinde bütün Türk tarihinin tekâsüf etmiş kırgın emelleri. Türklüğün gördüğü, geçirdiği badirelerin, uğradığı haksız talihsizliklerin ıztırabı, belli edilmeyen asil bir acılığı var. Onun sesinde Türk tarihinin ruhu var, şehametler, asaletlerle dolu yüksek bir ruhun akisleri var. Ben bunda o ruhu dinleyorum.

Atatürk, büyük Türk tarihinin sonsuz ummanı içine daha dün katılan canlı ve feveranlı bir kaynaktı, feyizli ve heyecanlı bir çağlayandı. Türklük denizinin müselsel nesillerini örecek olan kuvvetli ve yüksek dalgalar üzerinde onun gür sesi, yine ve ebediyen çağlayacak; o dalgalar üzerinde köpüklenen onun mavi bakışları, bize bu günlerimiz ve yarınlarımız için ve her zaman ışık tutacaktır.

Kutlug hanın oğlu Gül tekin, amcasının vefatından sonra eski ordusunu toplayarak büyük kardeşi Bilge hanı tahta geçirdi. Bu hanın ordu arasında adı, küçük Şad (pit kia khohan [1] Küçük han) idi. Hilkaten insaniyetkâr ve kardeş muhabbetile dolu idi. Saltanata ermiş olması, ancak kardeşi Gül tekinin liyakat ve meziyeti sayesinde idi; hattâ kendisi saltanatı her ne olersa olsun ona bırakmak istediği halde, o bunu katiyen istememiş, o zaman han ona (Tso - hun - wang[2] = sol hakim pirensi) unvanını ve münhasıran ordunun kumandanlığını vermişti.

Bilge han saltanat işleri için müşavere etmek üzere Tun - yo-

kuk[3]u davet etmişti. Bu zat yetmiş yaşında bir ihtiyar olup, her kese saygı ile karışık bir korku, bir heybet veriyordu. Han Çine hücum etmek istedi. Fakat o, Çinin cesur bir hükümdarı olduğunu, Çinlilerin uzun müddetten beri derin bir sulh içinde müreffeh yaşadığını, Türklerin ise uzun savaşlardan yorularak dinlenmeğe muhtaç bulunduklarını ve esasen kendi ordularının yeni devşirilmiş askerlerden müteşekkil olduğunu göz önüne koyarak bundan vaz geçirtti.

Bilge han oturduğu şehri sûrlarla çevirmek ve orada Buda ve Lao - tseu namına ibadethaneler kurmak istiyordu. Tunyokuk ona dedi ki :"bütün Tunyokuklar bir araya gelse Thanglara kafa tutamazlar. Onların harb edecek halde olanları - ki sayıları yüzde bir dir - su ve otlak ararlar, avcılık ederler. Sabit bir durakları yok, harp idmanı yaparlar. Bunlar kendilerini kuvvetli bulunca ileriye giderler, zaif görünce kaçıp saklanırlar. Bu suretle Çinlilere çok asker lüzumsuz gelir. Siz sûrlarla çevrilmiş bir şehirde yerleşirseniz ve bir kere de onlara yenilirseniz eller'ne düşmekten kurtulamazsınız Buda ve Lao - tseu'ye gelince : onlar insanlara gevşekliği ve boyun eğmeyi öğretirler, bunlar ise cenk erlerinin öğreneceği şeyler değildir. »

Bilge han bu projeyi tasvip ederek hemen sulh yapmak üzere Çine bir elçi gönderdi (718). Fakat İmparator onun bu arzusunu red ile beraber ona karşı hücum emrini verdi. Çin Generalı Wang - tsun tsun (720) baharında ordusunu toplamakla beraber, bir taraftan da Pa-sı-mı ve Khı-tanlara başka başka yollardan giderek Bilge hanın ordusuna baskın yapmalarını ve kendisini yakalamalarını emretti. Bilge han bundan ürktü. Fakat tonyokuk onu temin ile beraber akıl öğretti, ve onun dediği gibi yapıldı. Pasımılar ansızın baskına uğratıldı. Sonra Bilge han Çine girip düşman ordusunu tamamile mağlûb etti. Bundan sonra Tukyu'lar çok kuvvetlendiler.

(731) de Gül tekin öldü. Çin imparatoru Kin-kinn veya Tsian -kinn unvanlı yüksek bir memuruna (imparator saraydan çıktığı zaman melhuz tehlikelere karşı elinde kin-wou adlı iki ucu yaldızlı bakırdan bir değnek olduğu halde onun önünce giden.) kendi mührünü havi bir hattı hamilen büyük hana taziyetlerini bildirmesini emretti. Ona bir nişan taşı üzerinde bir kitâbe hâk

etmesini, müteveffa için bir heykel dikmesini, bir bark (ecdad salonu, türbe) yapmasını emretti. Dört duvarı üzerinde muharebe resimleri yapılmasını, altı yüksek sanatkârın bu işle meşgul olarak bunları bu memlekette o vakta kadar hiç görülmemiş bir sarette tıpkı tıpkına ve tam benzer bir şekilde, hanın görüp te heyecana gelebileceği bir mükemmeliyette yapmalarını istedi. (734) de Bilge han da zehirlenerek öldürüldü. İmparator ona da hanedanın baş kâhyasını gönderdi. Ona da büyük matem gösterdi, taziyetler ettirdi, takdimeler sundurdu. Ona da bark yaptırdı. Nişan taşı için bir kitâbe kaleme alması hususuna Li - hiong adlı tarihçisini memur etti.

Sonra halkın umumi isteğile Bilge hanın oğlu İyen han oldu. Fakat saltanatın sekizinci yılında o da öldü. Memlekette karışıklıklar çıktı. Nihayet (745) de Uygur Türkleri gelip bütün Tukyu ülkesini zaptederek son hanlarını da öldürdüler.

"Inseriptions de l'Orkhon„ dan

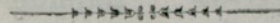
---

[1] Pit kia lehçemizde nâdiren pitka suretinde ve küçücük manasında kullanılır.

Pit: (çğ), yavru, bala manasında "büte„sözünde; lehçemizde bodur, bıdık sözlerinde, Divan lugat-üt-türkte I.315, II 105, III. 15, 44, 67, butık (Kâşgarda küçük "tulum„) sözünde, III. 164 butuk I.109, II,274 butu (deve sıpası, köşek "y ani küçük„) sözlerinde de görülüyor. Yine lehçemizde küçük ve dar yol için kullandığımız " paleka „ sözü bu"pit kia„ ile çok yakından ilgili görünüyor. Nihayet lehçemizde bit=küçük böcek. Son"kia„parçası, eski Türkçede tasgir lâhikasınınkalın şeklidir, incesi kiye dir; bunların kine, kına şekilleri de var: Gakine(=kak. kine=kadidcik), kaknem (kak. kinem=kadidciğim).

[2] Türkçe olmak lâzım gelen bu söz yokungan (y . ç değişimile) müteali, kendi kendine yükselmiş, manasını okşayor: Divan yokmak I.269=yukarı yükselmek.

[3] Tun - yokuk divan : tun III,100 itmi'nan, kalp huzuru; yokuk : divan yokmak I,269 yükselmekten ; mürekkep görülen bu iki söz mütemmimli sıfat halinde bu şahsın vasfı ve unvanı olmak gerek : itminanı , kalbinin huzuru yüksek (şahs).

İNKILAPÇILIK

NAMDAR R. KARATAY

İnkılabın tutuşturduğu altı meşale, ruhlarımızda bütün hiziyle yanıyor.

Onlar, gelişi güzel bir düşünüşten, rastgele bir keyf ve hevesden, kitaplarda yazılı cansız teorilerden değil, doğrudan doğruya Türk camiası içinde ve ana yurdumuzun bağrında beliren sosyal ve tarihî hadiselerden doğmuştur. Ulus organize oldukça, ileri hamlelerini olgunlaştırdıkça bu Altıok daima sosyetenin kılavuzluğunu yapan ebedî birer ideal olarak kalacaktır. Çünkü onlar sosyal bir realitenin mahsulü ve sosyolojik determizmin canlı birer ifadesidir.

(Altıok) semboliyle gösterilen bu prensipler, millî varlığımızın dinamik seyri için zarurî olan şartlardır.

Daha başka türlü düşünceye yer verilirse denilebilir ki bu Altı ışık, tek bir realite halinde duyulan varlığımızın şuurudur ki , tıpkı güneşin tayfları gibi , millî vicdanın pürüzmasından süzülerek ayrı ayrı ışıklar halinde kendini gösterir, veyahut bir obüsün ağzından çıkar çıkmaz

patlıyarak kollara ayrılan şarapneller gibi, tek bir millî hayat kaynağından fışkırıp çıkan varlığımızın ileriye atılırken aldığı istikametler, hedeflerdir.

Halkçılık, Cümhuriyetçilik, Devletçilik, Milliyetçilik, Lâyiklik.. Bunlar bir birini tamamlayan mefhumlar, daha doğrusu realitelerdir. Bunlardan biri inkâr edilince, diğerlerinin teşkil ettiği kül, sakat bir uzviyet gibi eksikleşir, ve başka hiç bir yama bu tabiî birliği tamamlayamaz.

Zoraki, yapmacık bir teşekkül olarak değil, tarihî ve sosyal vakıaların zarurî seyrinden doğmuş ideolojik bir sentez olan bu beş Oka diğer bir altıncısı ilâve edilmeyecek olursa bu mecmua bütün tamamlığına rağmen hareketsiz ve sitatik bir halde kalacaktır.

İnkılâpçılık!

İnkılapçılık, bu realiteler sentezinin yürümesi, gelişmesi, ilerlemesi demektir.

İnkılâpçılık, beş okun dinamizmi demektir.

Ferdî veya sosyal enerjinin gerginliği nisbetinde ileri atılma hamleside şiddetli olur; bu enerji akımı gevşerse o zaman mütereddit, kararsız, sürüklenen bir pisikolojik hal hâsıl olur.

Böyle durgun bir bataklık haline gelmiş olan Türk sosyetesi, inkılâbın şiddetli bir dönemecinde hayatının haiz olduğu bütün hızı aldı ve hamlelerini yaptı.

İnkılâpcılık, Türk cemiyetini, tekâmül kapıları, ileri hamleleri ebediyen kapatılmış, donmuş bir cemiyet haline düşmekten koruyan yegâne mekanizmadır.

Altıok sembolünün ruhlarımızda yaşattığı fikirler, dünkü tarihin sıkıcı ve bunaltıcı hadiseleri arasında müphem, hüviyeti belirsiz, isimsiz bir takım temayüller halinde sezilmekte idi.

İstiklâl savaşının, benliğimizi en derin köşelerine kadar sarsan kasırgası, cemiyetin bünyesinde saklanan en canlı temayüllerin birdenbire serpilmesine, filizlenip yeşermesine imkân verdi. En hayatî kabiliyetlerimizin etrafında porsumuş, kurumuş, kabuk bağlamış bir

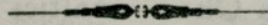
takım köhne müesseseler, kendilerini sosyeteye bağlayan sonliflerin kopmasıyle çöküp parçalandı.

An'aneler, cemiyet bünyesini kolay kolay terk etmezler, fakat o cemiyet tabiî bir seyr ile tekâmül ve inkişaf ettikçe eskiden bir hayatiyeti olan bu müesseseler, bütün fonksiyonlarını kaybederek birer (survivance) halinde kalırlar.

Bir cemiyetin bünyesindeki müesseselerden hangilerinin canlı ve ileri hayata namzet, hangilerinin ölüme mahkûm olduklarını göstermek vakıa sosyolojinin vazifesidir.

Fakat bu yönden Türk milleti büyük devrimde, ileri hayatın canlı müesseselerini, geri hayatın çürük ve kof müesseselerinden bir hamlede ayıran yüksek bir hads ve iradeyi doğurmuş olmakla bahtiyardır.

İşte bu yüksek hadsin yarattığı ve cemiyetin vicdanı demek olan Halk Partisinin formüle ettiği bu Altı Ok, genç Türk neslinin önünde parlak ve ihtişamlı, atiye doğru uzanan bir büyük yoldur.

Dil meselesine dair bir kaç söz

Doktor Şemsettin DORA

Türk dilinin yabancı kelimelerden kurtarılarak sade ve öz türkçe bir dil haline getirilmesi, meşrutiyetten sonra başlıyan milliyetperverlik hareketlerinin tabiî bir neticesi olarak meydana çıktı.

Selânikte (genç kalemler), bu düsüncenin tarafdarlarını etrafında toplıyarak neşriyata başladı. İlk zamanlarda terkipsiz yazı yazmak şeklinde başlıyan bu hareketten başka, bazı milliyetperver muharrirlerin sade türkçe ile yazılmış yazılarını da okuduk.

İkdam sahibi merhum Ahmet Cevdetin temiz türkçe ile yazılmış baş makaleleri, (Haristan ve Gülistan) sahibi merhum Ahmet Hikmetin Türk derneğinde çıkan (Yakarış) gibi yazıları, münferit teşebbüsler ve kalem tecrübelerinden birer nümunedir. Türk ocağının açılmasile bu ceryan daha genişledi, ve genç mil-

liyetperverler bunun çok ateşli taraftarı oldular. [1]

Fakat bu hareketler, nihayet bir zümre teşebbüslerinden ileri geçemiyerek çok agır bir şekilde devam etti. Yazılarını ancak (Terkibi tavsifî) ve (Vasfı terkibî) lerin tumturaklı ve şa'şaalı kılişelerile süsliyerek yazı yazan, ve hatta Türk tarihinin çok uzak köklerden geldiğine inanmıyarak kendilerini, yalnız osmanlı saltanatının başlangıcından itibaren Türk sayan, ve türkçenin arabça ve acemceden müstağnî kalamıyacağı; edebî, ilmî ifade kabiliyeti olmadığını iddia eden bir çok osmanlı muharrirleri, bu ceryana şiddetle aleyhtar kesildiler.

İttihat ve Terakki hükûmeti, milliyetperverliği himaye eden bir siyaset takip etmekle beraber, asıl siyasi hedefi osmanlı vahdeti siyasiyesini idame ettirmek olduğundan milliyetperverliği bir hükûmet prensibi olarak ileri süremedi, ve bu dil meselesinde müessir bir rol oynayamadı. İtalya harbi, balkanlar harbi ve büyük harp ve bir çok siyasi gailelerle memleketi alt üst ettikten ve osmanlı hükûmeti tarihe karışıp Türk Cümhuriyeti kurulduktan sonra hükûmeti eline alan Halk Partisi ve hükûmeti, pirensiplerini katî işaretlerle ortaya koydu, ve milliyetçilik de hükûmetin esas umdelerinden biri oldu.

Türk milleti binlerce sene evvelki zamana dayanan eski bir tarihe, ve Türk dili de, bu tarihle beraber yaşamış ve yaşayan eskilik, zenginlik ve enginliğe sahipti. Kendine milliyetperverliği siyasî gaye edinen bir hükûmetin, ve o hükûmeti kuran Türk milletinin; tarihini asırların içinden bütün asalet ve parlaklığıle meydana çıkarması, ve sahip oldugu dilin bütün zenginliklerini ortaya dök-

---

[1] Tıp Fakültesinin Türkçülük mürşidlerinden askerî tıbbiyeli merhum « Haşim Çinili » girdiği cerrahî imtihanında bir adelenin ismini Türkçe olarak « karga pazı eti » dediği için sıfır aldı. Bu millî ruhu anlamıyan zavallı hocanın, böyle bir isim yoktur demesine rağmen o yine ayni Türkçe tabiri tekrar, ve sıfır almayı, temiz dilinin ifadesine tercih ederek büyük bir huzur ile imtihandan çıktı. Burada büyük ruhlu aziz mürşidin hatırasını tebcil etmeği mukaddes bir vazife bilirim.

mesi; güdülen ülkünün mecburî bir neticesi, ve milliyetperverliğin bir vazifesi idi.

Türkün yalnız at üstünde kılıç sallıyarak ülkeler istilâ eden akıncı bir millet değil; medeniyetler kurmuş, medeniyetleri bir birine aşılamış, ve bugün Avrupa terekkiyatının esası olan medeniyetlere müessir olmuş bir millet, ve bütün bu medenî varlığı ifade edebilecek bir dile sahip olduğunu göstermek, ispat etmek millî bir borç, ve bir zaruretti. Atatürkün yüksek irşadı ile başlıyan Tarih ve Dil araştırmaları, dünya âlimlerinin önüne bu davayı atarak Tarih ve Dil kurultaylarında münakaşa edilebilecek bir konu haline getirildi; tarihin göğsünde, toprağın altında saklı, ve Türk dünyasının dilinde yaşıyan bu zenginlik, safha safha meydana çıkarılmağa başladı.

Yalnız İstanbul lehçesinden başka türkçe ve bir ifade kudreti tanımıyan, ve buna inanmıyan, Anadolu halkının bir kaç yüz kelimeden ibaret bir konuşma diline sahip oldugunu zannedenlerin önüne, yalnız hudutların içinde yapılan (çok noksan bir kısmı) dergi ve taramalar öyle bir hazine çıkardı-ki, mensup oldukları milletin dilinin ne gibi bir zenginliğe malik olduğundan habersiz ve bilgisiz bulunanlar, bu enginliğin önünde cehillerinin derecesini anlamış olsalar gerektir. «Kaba türkçe» diye tehzil ve tezyif edilen Anadolu türklerinin dili « eğer Türk dili diye yalnız İstanbulda konuşulan muharrir ve şairlerin kullandıgı arap, acem kelimelerinden mürekkep melez ve sun'î dil haricinde bir dil kabul ediyorsak» bizim öz ve temiz dilimizdi.

Türk dili, bir zümrenin, bir şehrin dili değil, milletin umumî heyetinin dilidir. Halkla anlaşamıyoruz diyenler, kendilerini halkın dışında ve ondan ayrı bir zümre telâkki edenlerdir. Ve bu osmanlı dilinin müteassıp tarafdarlıgı ile elbet Türk halkı ile anlaşmağa imkân yoktur. Çünkü birisi osmanlıca konuşur, öteki Türkçe. Türk milliyet perverliği bize halkın içine girmeği, ve halkın diline aşına olmayı emreder. Yine onunla konuşur-

ken yabancı milletlerin kelimeleriyle değil, onun kullandığı kelimelerle hitap etmek mecburiyetindeyiz. Dilde bir nevi aristokrasi yaratmağa kimsenin hakkı yoktur. Karşılığını kendi dilimizde bulduğumuz kelimeleri neden başka bir dil arasından seçelim.

Öz dilde bulduklarımız, belki bu gün kulaklarını ve kalemlerini yabancı kelimelerin ahengine ve akışına alıştırmış bazı muharrir ve şairlerimizi müşkül mevkie sokabilir. Çünkü onlar belki alıştıkları bir yazı tarzından ayrılıp sade bir lisanla yazmakta müşkülât çekerler, ve kudreti kalemiyelerini kaybederler. Fakat dava bir kaç muharrir meselesi değil, bir millet davasıdır, bir istikbal davasıdır.

Bugün kullanılan gayri türk kelimeler mânâ itibarile Türkçe mukabillerinden başka bir şey mi ifade ediyor. Dil araştırmaları sırasında, Bursa Halkevinde dört senedir (12000) ni geçen Tıp ıstılahlarının Türkçe karşılıklarını bulmak için çalışan iki kıymetli arkadaşımız [1] bunları ararken (greko lâtin) mukabillerini de tahlil etmek lüzumunu hissetiler. Bu tahlil bazı kelimelerin o kadar garip ve gülünç mânâlar ifade ettiğini gösterdiki, beynelmilel ıstılah olan bu tabirlere verdiğimiz kıymetten sukntu hayale uğradık. Son günlerde gazetelerde dil meselesi hakkında bazı tenkitler ve yazılar gördük.

Türk dili hakkında şimdiye kadar sarfedilen mesaî hareketlerini geri döndürmek maksadile yapılan bu neşriyat arasında tahkir ve tezyif yollu yazı ve resimler de neşredildi. Bunları okurken her hangi bir ecnebî gazetesinden dilimiz aleyhinde yazılmış bir yazının tercüme edildiğini zannederek imzaları tetkik etmek mecburiyetinde kaldık. Evet heceliye heceliye ve büyük bir dikkatle tekrar tekrar o imzaları okuduk, yanılmadığımızı anladıktan sonra maalesef bunların Türk muharrirlerinin kaleminden çıkmış olduğunu

---

[1] Doktor Şefik İbrahim İşçil ve Türkçe öğretmeni Ali Ulvi Elöve

acı acı öğrendik. Her hangi bir kanaatle dil meselesinde bir münakaşa mevzuu bahis olabilir. Ancak bunu yaparken Türkün öz dilinden alınan kelimeleri tezyife milî izzeti nefsimiz asla müsaade etmez. Bunları yazarken kendi hesaplarına bu noktayı düşünmedilerse, o dili konuşan bir Türk milletinin izzeti nefsini inciteceklerini düşünmediler mi?

(Bir kayış gibi Türk dilinin kursağına takılmış) tabirinin, (sayın) derken hayvan sürüsünü aklına getirmenin nekadar nezih bir tavsif olduğunun takdirini okuyucularımın ince hislerine terkediyorum. (Akbabada) çıkan bir karikatür (dil meselesini meşhur darbı mesel mucibince yine yapanlara hallettirelim) diyor. Vakıa bu bir mizah mecmuasıdır, fakat mizahın da bir terbiye ve nezahet hududunu aşmaması lâzımdır ki mizah olabilsin. Bu şekilde bir resim ve yazı, sahibinin millî duygudaki hassasiyet derecesini meydana koymaktan, ve muhitinde bir tiksinti uyandırmaktan başka bir şey yapmaz.

Bu gün Türk diline giren kelimelerin sun'î ve yaşamıyan kelimeler olduğunu iddia ediyorlar. (Bakan kelimesi) vekil ve nazıra mukabil çok çirkin imiş.

Belki muharririne öyle geliyor ama, manada ahenk itibarile halkın dilinde o kadar munisleşmiştir ki hiç te nahoş bir tesir yapmıyor. (Kıvanç) diyemiyormuşuz. Halbuki bu kelimenin Anadolu halkı arasında (kıvanmak) mastarile o kadar bol bir kullanılışı var ki. Evet halkın içine girmemiş olanlar bu kelimelere alışamaz amma ne yapalım, biz Türk halkının dilini konuşmak istiyoruz. Biz yalnız kendimizi değil, istikbali düşünmek mecburiyetindeyiz. Bu gün bize alışmadığımız, ve halktan ayrı yaşayanlar için bazı kelimeler kulağa nahoş geliyorsa da, onlar bizim öz malımız, ve Türk dilinin öz mallarıdır.

Ve bu gün bizim alışmadığımıza çocuklarımız o kadar güzel alıştılar ki..

Terimlerde bazı kelimelerin mukabilleri daha başka bir şekilde bulunabilirdi iddiası makbul bir iddia

olabilir. Fakat yine Türkçe mukabilleri bulunmak şartile.

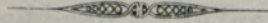
Fakat artık (üçgen) yerine (müselles), (eşit) yerine (müsavi), (dikey) yerine (amut) ve sair gibi arapça kelimeler koymağa tahammül edilemez. (İltihabı sahayayi dimağiyi şevki) yerine (bulaşık beyin zarı hastalığı » demek kadar güzel bir şey olur mu? Nebatat okuyan bir çocuga (mütekabilül kadem) yerine (taban tabana), (hültesikul vüreykatı tüveyciye) yerine (bitişik yapraklı tümeçler) i öğretmek her halde daha kolay, ve çocuğun anlayacağı bir tabirdir. (Mecmuai azayı tezkir) in (ercik takımı) na ne üstünlüğü, ve kolaylığı, ve ne de güzelliği vardır. Bu kadar dolaşık ve karışık arabca ıstılahın kulağa neresi hoş gelir? Buna henüz körpe çağda çocuk dili değil, oldukça olgun ve mütekâmil okur yazarların bile dili güç döner. Bir (mikyası rutubete) (nem ölçer) den daha güzel ve ahenkli bir tabir bulunabilir mi?

Bu misalleri çoğaltmak çok mümkündür. Kendimizi değil, çocuklarımızı düşünmek mecburiyetindeyiz. Biz mektepte iken bu arapça ıstılahları öğrenmekte çektiğimiz müşkülâtı unuttuk mu? Bu gün öğretmenlerin çekeceği sıkıntı, çocukların öğrenme kabiliyetindeki kolaylık karşısında nihayet bir zevk olur. Yaşamayanı diriltmek doğru değildir derken o kelimenin yaşamadığına nereden hükmediliyor. Gazetelerde son tenkidleri yapanların hangisi Anadolu lehçesinde yaşıyan kelimeler hakkında bir bilgi sahibidir. Biz onların böyle bir bilgiye sahip olmadıklarını, son yazıları ile öğrenmiş oluyoruz. Bu gün İstanbul lehçesinde bile öyle kelimeler vardır ki onların hakikî manalarından ayrı bir şekilde bilmeyerek kullanıyoruz. (Halka verir talkını - kendi yutar salkımı) darbı meselindeki (talkını) kelimesinin, Divanı - lügatüt - türk de koruk manasına gelen talkan olduğunu bilen kaç muharririmiz vardır. Divanda yazılı bir kelimenin hâlâ İstanbul lehçesinde yaşadığını gürünce yaşıyan ve yaşamıyan kelimeler üzerinde söz sahibi olabilmek için ulu orta kalem sallamak değil,

biraz tetkik ve bilgi icabeder. (Akide şekeri) dediğimiz bir cins şekere ad verilmesini hiç incelediniz mi? Anadoluda buna (akıt şekeri) derler. Ve bu şeker hamur halinde, bir yere asılarak akarken makasla kesilir. Bunun için akıt şekeri denmiştir. Fakat o İstanbul lehçesinde arap kisvesine bürünerek (akide) olmuştur. Ben burada dilimizde kullanılan kelimelerin kaynakları hakkında uzun tetkik ve tahliller yapacak değilim. Ancak yaşıyan ve yaşamıyan kelimeler üzerinde iddiada bulunmak için Türk dili hakkında esaslı bir bilgiye ihtiyaç vardır. Türk dili hiç bir dile nasip olmıyan bir iştikak zenginliğine sahiptir. Bu zenginlik ona bütün ilmî mefhumları ifade edebilecek bir kudret verir. Fakat her şeyimizi küçük görmek gibi osmanlı saltanatının bize bıraktığı kötü mirası, bu en mukaddes davada olsun ileri sürmiyelim. İyi veya kötü, ahenkli veya ahenksiz bizim dilimizdir. Ve biz bu gün kendimiz için değil, istikbali hazırlamak için çalışmak mecburiyetindeyiz. Bunu yaparken (tekâmül) ve (yavaş yavaş) ı kabul etmiyen bir devrin, ve bir inkılâbın içinde yaşadığımızı bilmemiz lâzımdır. Lâtin harflerinde ayni iddia yapıldı. Tekâmül ve sindire sindire yapılmak lüzumu ileri sürüldü. Eğer o zaman bu düşüncelere iltifat edilseydi, bu gün hâlâ arap harflerinin esaretinden kurtulamazdık. Dil meselesinde de vaziyet aynidir. Bu gün kabul edilen kelimeler ve ıstılahlar içinde tashihe muhtaç bir kaç tanesi bulunursa, daha iyisi bulunduğu zaman yerlerine konur. Yoksa bu gün tedricî bir şekilde falan kelimenin türkçesi budur. Onun yerine bunu koyalım diyerek ileri sürülecek bir fikir, bu inkılâp yürüyüş ve hızını tamamen geriye çekmek, elbette menfi bir kuvvetten başka bir şey olamaz.

Millî aşk ve iyman, gizli kalmış kıymetlerimizi mey-

dana çıkarmağı emreder. Bu ateşin yaktığı gönüller, bu emri yapmakla ve yapanlara hürmet etmekle mükelleftir. Tenkit bilgiye dayanmak, ve nezih olmak suretile makbuldür. Tezyif onu yapanlara karşı muhitte bir tiksinti uyandırmaktan başka bir netice vermez. Biz dil münakaşasına iştirak edecek muharrirlerden hakikî bir bilgi, ve mevzuun millî ehemmiyet ve kudsuyetine yaraşır nezih ve vakur bir ifade bekleriz.

HALKEVLERİ

19 Şubat münasebetile

" Halkevleri, kurulan bütün medeniyetlerin üstüne geçmek iddiasında bulunan Türkiye Cümhuriyetinin hayatı için aziz bir toplanma yeri, bütün kabiliyetleri inkişaf ettiren bir mihrak sayılmalıdır.„
İNÖNÜ

FAHİR KOMMAN

Yaklaşmakta olan mesut bir yıldönümü; Halkevlerinin kuruluş yıldönümü münasebetile bu satırları yazmağa başlarken henüz geride bıraktığımız çok şerefli ve en bahtiyar bir günümüzün hazin yıldönümünü, içim sızlayarak ve kalbim kanayarak hatırlıyorum:

Geçen sene bu günlerde Halkevi yıldönümü için hazırlanırken kabımıza sığamıyacak kadar mesuttuk.. Çünkü O; yalnız Halkevlerini, ve yalnız Halkevlerinin anası olan Cumhuriyet Halk Partisini değil, bütün Türk yurdunu yeni baştan kuran ve yaratan Adam; ölmez Atatürk bizim aramızda idi..

O, "inkılâbın ilk günlerindeki heyecanı tekrar yaşıyorum.„ diyecek kadar bizim içimizde idi ve biz, aramızdaki güneşin etrafında gece gündüz demeden, sabah akşam bilmeden, soğuk sıcak düşünmeden, yağmur kar kaygısına varmadan tıpkı birer pervane gibi dolaşıyorduk.

Geçen sene bu günlerde üç gün aramızda yaşadı.

Sabahtan akşama kadar ve akşamdan sabaha kadar bizimle konuştu, bizimle güldü. Bir iltifat kelimleri, bütün bir memleketi tarih durdukça mesut etmeğe yeterken O, üç gün ve üç gece bize mütemadiyen iltifat etti.

Hem nasıl? " Bursalılar arasında yaşamaktan mesudum diyecek kadar..

Şimdi bu sene Halkevi yıldönümüne hazırlanırken geçen yılın engin saadetini hatırlamamak, ve bu mesut yıl dönümüne bir damla göz yaşı katmamak mümkünmü?

Geçen sene Halkevi başkanı altıncı yıl dönümümüzü bir kaç sözle açarken göğsü iftihardan kabararak: " Arkadaşlar, çok mesuduz. Bu seneki saadetimizin ayrı bir hususiyeti de var. Çünkü Atatürk daha bir kaç gün evveline kadar aramızda idi, bugünkü sevincimizde hâlâ o sevincin ve o heyecanın hızı var. "demişti,

Haklı idi.. Bu kadar sevinç ve iftiharla çarpan kalbimizin göğsümüze nasıl sığdığına hâlâ şaşarım..

Bu yıl da başkan yıl dönümümüzü açarken belki de "Arkadaşlar, ilk defadır ki Atatürksüz bir bayram yapıyoruz. Bunun derin elemini ifade edemiyorum.,, diyecek, ve gözleri nemlenecek..

Ben Halkevleri yıl dönümü için bu satırları yazarken, geçen yılın bu mesut hatırasını yad etmeden geçemedim.. Her vesile ile olduğu gibi bu vesile ile de ölmez Şefin aziz ve her zaman sağ kalacak olan hatırası önünde saygı ile eğiliyorum.

*
* *

Bir kaç gün sonra 19-şubat-1939 günü Halkevleri kuruluşunun yedinci yıl dönümünü kutlulayacağız.

Atatürk devrimini yaymak ve bütün inkılâpları ile Cümhuriyet rejimini her gün biraz daha olgun bir şekilde kökleştirmek gibi temiz ülküler uğrunda yıllardır mütevazi çalışan Halkevlerinin bu yıl dönümünü ulusal bayramlarımızdan birisi olarak telâkki etmekte çok haklıyız..

Dokuz şubesi ile sessiz ve mütevazi, fakat durmadan ve dinlenmeden çalışan Halk evlerinin vazifesi yurttaşın manevî duygularını büyültmek ve yaymaktır.

Ferden her birimizin inkılâp rejimi için ödemeğe mecbur bulunduğumuz vazifelerimiz vardır. Fakat ayni zamanda bu ferdî vazifelerimizi birleştirmek ve cemiyetleştirmek lâzımdır. Ancak bu şekildedir ki çalışmalarımız umduğumuzdan daha verimli ve daha olgun neticeler doğurabilir. İşte Halkevleri bu ferdî çalışmaları bütünleştiren ve cemiyetleştiren ulusal ocaktır.

Cümhuriyet idaresi bu aziz yurdu Osmanlı hükûmetinden ve binbir düşmandan kurtardığı zaman, yurttaşın ne maddî ve ne de manavî refahı için bu memlekette hiç bir şey mevcut değildi.. On beş yılda on beş asıra sığmayan muazzam işler görüldü.. Yurt gittikçe güzelleşiyor, yurttaş günden güne refaha kavuşuyor.. Yurttaşın maddî refahının yanında manevî varlığını da olgunlaştırmak, ve iç duygularını büyütmek lâzımdır.

İşte bu ikinci iş de Cümhuriyet hükûmetinin en büyük yardımcısı Halkevleridir.

Halkevleri; aziz Şefin yarattığı Cümhuriyet Halk Partisinin, bilgili ve olgun yurttaş yetiştirmek için kurduğu kültür müesseseleridir.

Halkevleri münevver yurttaşın cemiyetleşerek çalışması için bütün imkânları hazırlamış, ve olgunlaşacak yurttaşın bütün aradığı vesaiti ortaya koymuştur.

İnönü nün dediği gibi : " İlim ve fen noktai nazarından Halkevleri, muhitlerinin okumuş, bilen, öğrenmesini ve öğretmesini sevenlerin çalışması için; hazır bir vasıtadır. „

Münevver yurttaş, Halkevi çatısı altında yapıcı ve yaratıcı olacaktır.

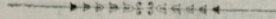
Tarih sahasında, edebiyat sahasında, fen sahasında, güzel sanatlar sahasında velhasıl ilim sahasında cemiyetleşen münevver ferdin Halkevi çatısı altındaki çalışma ve araştırmaları, her gün yeni bir kültür tohumunu doğuracak, ve inkılâp rejiminin sıcak güneşi altında yeşeren bu tohum, bütün memlekete filiz salacaktır. İşte bu filiz her gün olgunlaşan yeni bir dimağdır.

Büyüklerimiz: « Biz, Halk evlerinin arkadaşlık havasının hararetiyle ısınan çatıları altında ulusumuzun tek tek olmaktan çıkarak; sulbleşerek, cemiyetleşerek, irtifaı ve cevheri ile kendisini bir granit kütlesi halinde istikbale arz edeceğine kaniyiz..» diyorlar..

Evet, buna kaniiz: Çünkü bu ulusal teşekkülü kuran, bu kültür ocağını yaratan Atatürktür.. Her işde olduğu gibi Ona inanıyoruz..

Çalışan: O nun yetiştirdiği bir nesildi, Türk gençliğidir, inanmaya mecburuz.. Bu iki başlı itminan her yılın veriminin, geçen yildan biraz daha fazla olacağına inanmaklığımız için de bir sebeptir.

Halkevlerinin tarihi eskidikçe istediğimiz, ve yetistirmeğe çalıştığımız olgun ve münevver milyonluk kütlenin sayıca devamlı bir çoğalma arzedeceğine de şüphemiz yoktur.

İstek

EMİN ÜLGENER

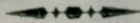
Sahibi bulunduğum bir yerde yalnız kalmak ,
Unutmak saatlerin geçtiğini bir anda.
Pençeremden misafir gelen akşamı almak ;
Bir insan yokmu, diye arandığım zamanda .

Saçlarıma sarılan rüzgârlarla uyumak ,
Ve nihayet uyanmak gölgelerle beraber .
Açılan hafızamı toplamak yumak, yumak,
Sonra gelen sabahtan beklememek bir haber.

Hatıra kapısını çevirmek ellerimle ;
Sükûnu, düşünceme bir düğümle bağlamak.
Hayâl ağaçlarını devirmek ellerimle,
Ağlamak yanlızlığa, yanlızlığa ağlamak!..

Bursanın, Türk tababeti tarihinde yeri

Nazım YÜCELT

(Darüttıp) ve (Darüşşifa) diye anılan Tıp fakültesi 12 mayıs 1400 tarihinde Yıldırım Beyazıt tarafındae Bursada inşa olunmuştur. Bu fakülte, Osmanlı Türklerinin ilk tıbbiye mektebidir. Bina müstatil bir saha üzerinde inşa olunmuştur. Boyu 70, eni 37 adım sayılmıştır. Yıldırım camiinin doğu kuzeyine tesadüf etmektedir. Kapısı şimale doğrudur. Kapının her iki yanında geniş birer oda mevcut olup binanın batısında dokuz oda sayılmıştır. Güney tarafında ortada bir büyük, her iki tarafında ondan küçük iki oda vardır. Doğu tarafı tamamen yıkılmıştır. Pek tabiidir ki, doğu tarafında da batı tarafında olduğu gibi odalar mevcut idi.

Bina bir katlı olarak görünmektedir. Ortada vasî bir bahçe, bahçede bir de kuyu vardır. Yandaki odaların her birinin eni ve boyu dörder metredir. Sağ tarafında bir ocak, kapının karşısında bir pençere vardır. Pençere şimdi örülüdür. Talebe bu hücrelerde yatarlar, zamanın tedris şekillerine uyarak derslerini camide okurlardı.

Bina, ayni zamanda hastahane idi. Binanın küçüklüğü nisbetinde mahdut bir hey'eti sıhhiyesi vardı. Bursa Evkaf Direktörlüğünde mevcut Yıldırım vakfiyesine göre, [1] hey'eti sıhhiye : bir baş hekim, iki hekim , iki şerbetçi, iki eczacıdan ibaretti. Bundan başka bir aşçı ve bir de ekmekçi mevcuddu .

Bu memur ve müstahdemlerin tahsisatı şöyle idi:

Baş Hekim günde 12 dirhem gümüş akçe, senede 240 kile Buğday, 48 Kile pirinç; 2 Hekimden her birine günde 8 dirhem gümüş akçe, senede 180 kile buğday, 24 Kile pirinç; 2 Şerbetçiden her birine günde 1 dirhem gümüş akçe, senede 144 kile buğday; 2 Eczacıdan her birine günde 2 dirhem gümüş akçe, senede 144 kile buğday; Aşçıya günde 2 dirhem gümüş akçe, senede 144 kile buğday; Ekmekçiye günde 2 dirhem gümüş akçe, senede 144 kile buğday.

Darüşşifadaki hastalar için her gün 260 dirhem gümüş akçe üzerinden senede 93600 dirhem gümüş akçe tahsisat konulmuştur. Hastalar için her gün üç kile pirinç üzerinden senede 1080 kile pirinç tahsis olunmuştur. Kâfi mikdarda da ekmet tayin edilmiştir. Bundan başka ihtiyaca göre sair erzak alınırdı.

Bu tahsisatı idare edebilmek için köyler, mezralar, çayırlar, binalar, bahçeler, kırlar, dükkânlar ve bu arazide kullanılmak için koyun, inek ve mandalar da vakfolunmuştur. Mevcut kayıtlara göre hastahane 100 sene evveline hadar çalışıyordu. Elimizdeki vesikaların noksanlığı yüzünden fakülte ve hastahanede çalışan doktorların tam kadrosunu bulmak maalesef mümkün olamadı. Ancak elde ettiğimiz doktorların isimleri şunlardır.

Tabibi Hâzık Ömer efendi (Ömer Şifaî)

(Eczayı anasırı erbaabi vücudü Rumeli bilâdından bir beldede tekevvün ve masakkatı reislerinden peder ile Darüssaltanatülaliyyei mahmiyei Kostantaniyeye hicret edip [2] orada yerleşmiştir.

[1] Yıldırım vakfiyesi arapça olarak yazılmıştır, Tercümesini dergimizde dercedeceğiz.

[2] Zübdeytülvakayi der beldei celilei Bursa. Fatih Millet kütüphanesi, yazma tarih kısmı : 89

İstanbulda bir müddet kasaplık etmiştir. Bilâhara Şamda (Hanne) nam yahudiye intisap ederek andan tababet tahsil etmiştir. Şamdan Frengistana gitmiş bir çok doktorlardan sitaj görmüştür. İlmi teşrihi tamamen öğrendikten sonra Bursaya gelmiş, Yıldırım Darüşşifasında Reisületibba olmuştur. (1159) Ramazanının 27 inci günü ölmüştür. [3] Pınarbaşında Mevlevihane hizasında medfundur. Darüşşifa baş hekimliği Levhî zade Şair Hüseyin efendiye verilmiştir.

Merhumun fenni hikmette mahareti vardı. Vefatına yakın nabzını eline alıp ölümüme iki saat kaldı, bir saat kaldı, yarım saat kaldı diyerek son dakikalarını saymıştı. Abbas efendi adında bir oğlu vardı. Abbas efendi babasından tababet öğrendi. Babasının ölümünden sonra İstanbula hicret etti. Üçüncü Mustafanın hastalığını iyileştirdi. Bu suretle meşhur oldu.

Ömer Şifaînin edebiyat ve tasavvufa da vukufu vardı. Türk Tababeti tarihi, merhumun 12 parça eserini saymaktadır ki bunların içinde (Ettıbbülcedit) sekiz ciltten ibarettir.

Çiçekçi Ebu Bekir zade Tabib Ali Efendi

Bursada doğmuştur. Bursada Balıkpazarında dükkân açmıştır. Hastalara orada ilâç verir, tedavi ederdi. Şeyh İsmail Hakkının sohbetine dahil idi. (M.1800—H. 1147) tarihinde öldü. Pınarbaşı mezarlığında Babıssiccin « Zindan kapısı » haricinde yol başında medfundur.

Çörekçi Zade İbrahim Efendi

Bursalıdır. Hattat Kürtzade İbrahim Efendiden yazı dersi almıştır. Nesih ve sülüs yazıda mahir (Rub'u daire fenninde hud naziri nadir) idi. Bir çok hastaları tedavi ederdi. Bir gün bir sarahı

---

[3] Tabip Ömer Efendinin mezar taşını bir frenk doktorun diktiği Türk tababet tarihinde yazılıdır. Bu taş Ömer Şifaînin ölümünden pek çok zaman sonra dikilmiş ve yanlış olarak merhumun vefat tarihi (H.1155) gösterilmiştir.

Bakırcı zadeRaşit Mehmet adında biri tarafından yazılıp 1229 tarihinde sona ermiş bulunan Zübdetülvakayide (1159) gösterilmektedir. Milâdî (1813) tarihine tasadüf eder.

hasta kendisine geldi. Halinden şikâyet etti. Başına gelenleri hikâye eyledi. (Sar'a gelirken bir çil yüzlü kız görünüyor. Gözü gözüme geliyor. Hemem vücudum raşedar oluyor ve bana yaklaşınca raşem artıyor. Kararsız kalıyorum. İki ellerile beni sarınca o zaman biyhut ve biyhuş oluyorum.) dedi. Doktor kendisini o gün gönderdi. Ertesi günü için çağırdı. Ertesi gün hasta gelince; ağzı kapalı bir pulluk şişesi kendisine gösterip (İşte düşmanın bunun içindedir. Lâkin bir külhancı dost bulup külhanının tam sıcaklığında bu şişeyi içine koy, inşallah hastalıktan kurtulursun) dedi. Hasta dediği gibi yaptı. Dülgerler hamamı külhanına koyduktan sonra bir daha adama sar'a gelmedi.

Hanesi (Mücmaıurefa ve zürefa ve menba'ı şuara ve ulema ve meclisi bezmi baykara olup Tabib Ömer efendi ve Asım ve Mustafa Efendi ve Levhî Hüseyin efendi ve bunun emsali zevatı saadet simat, yaranı sadakat nisabetten idi. (1815 - 1161) de ölmüştür.

Ağa zade Nakşî

Adı Mehmet tir. Bursada sarayı âmire ağası Mustafa bey, babası olmak hasebile (Ağa zade) denmekle maruftu. Sınaâtı cüz'iyede kabiliyeti olup nakkaşlıkta da mahirdi. Tababet semtine rağbet edip Bursa hastahanesi için çok çalıştı. Nihayet 2 inci doktor oldu. Metrtitos eczasını cem ve tertip ile meşgul iken 1056 saferinin (Milâdî 1646) onuncu günü ömrü tamam oldu. Kurd oğlu makberesine defn edildi. Vefatı hakkında Nimetî çelebi şu tarihi söylemiştir :

Gitti Nakşî Çelebi Dünyadan [4]

Bursa evkaf mahzeninde mahfuz şer'î mahkeme sicillerinde Sadullah Efendi Bin

[4] Buraya kadar verdiğimiz malûmat dağınık bir şekilde (Zübdetülvakayi der beldei celilei Bursa) da mevcuttur.

Sunullah adında bir doktoıa daha rastladık. Bu doktor 1619 tarihinde Bursada Reisületibba imiş. Tercümei haline bir yerde tesadüf edemedik.

Türk tababeti tarihinde de şu isimlere rastladık :

Hüsnü efendi — Hocatabib ünvanile meşhurdur. Bursa Tıp fakültesinde ilk baş hekimdir. Adına Bursada bir mahalle vardır.

Acem Ali çelebi—Tebrizde doğmuş Bursada reisületıbba olmuştur, (160 - 1100) tarihinde Bursada ölmüştür. Üftadede medfundur.

Ali efendi — Ömer Şifaînin talebesidir. (1814-1160) de ölmüştür.

Yedi parça eseri vardır.

RESİM

Kenan ÖZBEL

Garpta ilk resim sergisi 1663 de, bizde ise 1878 de açılmıştır. Aradaki bu uzun fark, resim dünyasında ne kadar gecikmiş oldugumuzu gösterir.

Zaferi müteakip ilk sergi, ressamlar cemiyeti tarafından 1923 de Galatasaray Lisesinde açılmıştır. Bu serginin küşat resminde Atatürk namına bulunan Bay Hamdullah Suphi; Çallının bir hitabını müteakip kürsüye çıkarak: Türk mevzuunun, düne kadar, Türk olmıyanların fırçasından çıktığını, ve şimdi ressamlarımızın bu sahayı bizzat kendi ellerine aldıklarını söylemiş ve yeni Türkiyenin yeni Reisinin mektuplarından şu satırları okumuştu :

« Sanatkârlarımızın mütemadî ye feyyaz mesaisinin daima takdirkârı bulunduğumu selâm ve hürmetlerimle beraber cemiyet azasına tebliğ etmenizi rica ederim... Gazi Mustafa Kemal » ve arzuları üzerine jüri heyeti tarafından ayrılan üç tablo, namlarına satın alınmıştır.

Bundan sonra 1924 yılında yeni kurulan resim cemi-

yetinin ilk sergisi gelir. 25 Mayısda İstanbulda açılan bu sergi Cümhuriyetten hız alan Cümhuriyet çocuklarının sergisi idi. 21 sanatkârın iştirakile açılan 115 eserlik bu sergi, yeni duyuşu ve büyük bir heyecan kaynağını taşıyor, büyük bir takdir ve alâka görüyordu. Artık memlekette sanat zümresi çoğalmağa ve bir sanat faaliyeti yol almağa başlamıştı.

Bu sergi, yeni Türkiyenin resim sahasında yep yeni bir hareket olarak karşılandı. Kazandığı muvaffakiyetin, eskileri gayrete getirdiğini altıncı Galatasaray sergisinde görüyoruz. Fakat yedinci Galatasaray sergisinde bu gayretin gevşediğini ve bir sene evvelki sergiye nazaran küçük bir yenilik bile mevcut olmaması gazeteleri müttefikan şikâyete sevketmiş, yeni tahassüslerle, bellenmiş ve ezberlenmiş etüdlerden, artık eskilerin bir zevallı olarak karşılanmasına kadar gidilmişti.

O zaman tesadüfen memleketimizde bulunan " Frank Ford Saytung „ gazetesi tahrir heyetinden felsefe doktoru Herr Buh hun bu sergi hakkında yazdığı ve Cümhuriyet gazetesinde o tarihlerde tercümesi intisar eden yazısı, çok acı bir hakikati ortaya koydu. Ressamlarımızın hiç birini tanımıyan bu zat, eserleri millî üslûp ve şahsiyetten uzak buluyor, yalnız genç ressamlardan Eşrefin eserleri üzerinde durarak Türk okulunun ilerde bir üstadı olabileceğini söylüyordu.

Her sene yeni ve genç elemanlar kazanan sanat muhitinin genişlediğini ve bunun neticesi olarak Güzel Sanatlar Birliğinin teessüs ettiğini görüyoruz.

12 eylûl 1926 da icra vekilleri kararile yalnız İstanbula inhisar eden resim sergilerinin Ankarada açılmasına başlanıyor ve bu sergilerde, hükûmetin ve halkın rağbetini kazanan bir çok resimler satılıyordu. Artık Galatasaray sergisi eski rağbetini ve değerini kaybetmeye başlamıştı.

1927 senesinde Ankarada açılan dördüncü resim sergisinden Maarif Vekâleti, diğer vekâlet ve müesselerden mada 2300 liralık resim satın almak suretile sanata lâyık olduğu değerin verilmesine

başlandığını göstermiştir.

1929 senesinde, Halkevimizin daveti üzerine geçen sene sergilerini gördüğümüz " Müstakil ressam ve heykeltraşlar birliği „ teşekkül etti. Bu birlik Ankarada açtığı ilk resim sergisile Galatasaray sergilerine benzemiyen, garbın resim sanatındaki yeni cereyanlarını memlekete tanıttı. Artık ressamlarımız yalnız resim yapmak ve sergi açmakla kalmıyarak neşriyat ve konferanslarla sanat davalarını gazete sütünlarına nakletmeğe başlamıştı. 1931 senesine bu bakımdan neşriyat ve münakaşa senesi denilebilr.

Zeki, Halil, Zühdü, Hâmit gibi daha anlayışlı bir zümrenin de Avrupadan avdetleri, bu işe kuvvet vermekle beraber sanat hareketlerinin Rusya ve Balkanlarda da sergiler açmakla genişlediğini görüyoruz.

Artık bizde sanat ve sanatkârın mevcut olmadığına inananların düşünceleri, bu haraket ve farliyetlerin neticesi, son senelerde akademi direktörü bay Burhan Toprağın 50 yıllık Türk resim ve heykel sergisinin açılmasile nihayet buldu ve tahakkukunu bu kadar çabuk ümit etmediğimiz resim müzemiz, Büyük Şefin işaretlerile Dolmabahçe sarayının bir dairesinde açıldı. Artık sanatı, sanatkârı ve müzesi olan Türk milletinin sanat sahasındaki hareketleri seneden seneye artmağa başladı.

Geçen sene Akademide merhum Nazmi Ziyanın resim ve Türk tezyini sanatlarını, Güzin Fehimanın karagöz motiflerini, ve Mitat Özarın afiş sergisini, birbirinden tamamile ayrı Türk sanatının canlı panaromasını bir kül halinde gördük.

Bu sene Ankarada açılan birleşik resim ve heykel sergisine gösterilen alâka ve gördüğü rağbet, Cümhuriyetin yurtta sanatı ve sanatkârı himaye için neler yaptığını göstermektedir.

Bilhassa Cümhuriyet Halk Partisinin ressamlardan bir kısmını vilâyetlere göndererek resimler yaptırmak suretile halkı ve sanatkârı biribirine yaklaştırmak gibi toplu hareketler yanında mevziî ve münferit çalışmaları koruyan Halkevlerinin yakın alâkalarını da göz önüne alırsak

resim sanatine Cümhuriyetin verdiği müstesna değeri işaret etmek lâzımdır.

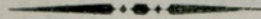
Ankara, İzmir, Mersin, Balıkesir Halkevlerinin tedris faaliyetlerini, bu yerlerden mada Manisa, Samsun, Adana, Zonguldak, Trabzon ve Erzurum gibi yurdun en uzak yerlerinde bile bir çok resim sergilerinin açıldığını ve büyük bir rağbet gördüğünü işidiyor ve okuyoruz.

Yalnız Bursamızda son dört sene zarfında dokuz resim sergisi açılmıştır. Ve bütün amatörlere her zaman açık ve çalışmalarını kolaylaştıran vasıtalara malik Halkevimizin bir resim atelyesi vardır ve buraya yazılanların sayısı 100 ü bulmuştur.

Bu atölyede çalışanların Cümhuriyet Halk Partisi kucağındaki salonda açtıkları ikinci resim sergilerinin bir hafta zarfında 10,000 kişi tarafından gezilmesi, halkın güzel sanatlara karşı gösterdiği alâka bakımından kayda değer ve C. H. P. İlyönkur başkanımızın sergiye iştirak edenlerden her birinin iki eserini satın aldırmak suretile gösterdikleri yakın alâkanın bu işin ilerisine daha büyük bir emniyetle bakılabileceğinin en büyük delilidir.

Vilâyetimiz dahilinde hemen hiç bir kazaya nasip olmamış sistemli ve metodlu bir çalışma neticesi olan İnegöl Halkevinin resim sergisi de, resim hareketleri arasında büyük bir değer taşımaktadır.

Yukarda çok geç kaldığımızı işaret ettiğim resim sanatımıza diğer umumî hareket ve faaliyetlerimiz arasında Cümhuriyetimizin, lâyık olduğu değeri verdiği ve bu nisbette de resim sanatımızın ilerlediğini görmekteyiz.

Abolyont akşamları

NİZAMÎ NEFESLİ ARMAĞAN

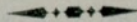
Gizli bir lisan olur
Abolyont akşamları .
Sular hep mercan olur
Abolyont akşamları .

Mehtap gölde bir kandil,
Göl: sihirli bir mendil ,
Göz konuşur ; susar dil,
Abolyont akşamları .

Işık dolunca sular ,
Hülyalar otağ kurar,
Ruha arzular sorar ,
Abolyont akşamları .

Sayı: 20
Şubat 1939

İpek böcekçiliği

Tahir YETMEN

Türkiyeye ipek böcekçiliğinin girmesi tarihi, milâdın 52 inci yılında ve imparator Jüstinianüs zamanındadır. Memleketimize ilk defa bu suretle giren ipek böcekçiliği, Marmara havzasile Bursa, Bilecik ve Kocaeli vilâyetlerine dağılarak buralardan Anadolu ve Trakyanın ipek böcekciliğine müsait olan yerlerine kadar yapılmıştır. Umumî harpten evvel ipek böcekciliği azamî inkişafını bularak bu harbe tekaddüm eden yıllarda umumî yaş koza hasılatı 18 milyon kilograma kadar yükselmişti.

Umumî harpten evvelki zamanlarda Türkiye ipek böcekçiliği, kendisine varidat temin eden deyunu umumiye tarafından idare edilmekte ve ipekçiliğin inkişafı için mezkûr müessese tedbirler almakta idi. İpek böeekçiliğinin memleketimizde, böceklere arız olan hastalıklar yüzünden, inkıraza yüz tutması münasebetile bu sa n'atın teknik kısımlarını halka öğretmek ve hastalıksız tohum yetiştirmek üzere deyûri umumiye tarafından Bursada

1888 yılında Harir Darüttalimi isminde bir mektep tesis olunarak bu mektepte yetişen yeni tohumlar vasıtasile hastalıksız tohum istihsaline başlanmış ve bu yüzden gerilemeğe yüz tutan ipek böcekçiliği yeniden dirilmeğe başlamıştır. Umumî harpten evvel memleketimiz koza ve ipek istihsalâtı hemen tamamen denecek derecede Avrupaya ihraç olunmakta idi. Koza ve ipeklerimizin iyi hassaları avrupada kendisine mahsus bir pazar temin ederek bu yüzden memleketimize hayli servet getirmekte idi.

Umumî harp devam ettiği müddetçe bir taraftan ihracat imkânlarının ortadan kalması diğer taraftan bu husus için memleket içinde istihlâk sanayii olmaması yüzünden. ipek böcekçiliği san'atı azalmaya ve istihsal olunan koza miktarı düşmeğe başlamıştır. Bu hâl İstiklâl harbi sonuna kadar devam etmiştir. Şu suretle umumî harpten evvelki umum Türkiye yaş koza istihsali, yukarıda söylendiği gibi, 18 milyon kilogram iken bu miktar istiklâl harbinin sonunda 80,000 kiloya kadar düşmüştür. İstiklâl harbini müteakip Türkiye Cümhuriyeti Hükûmeti, diğer memleket işlerinde olduğu gibi, ipek böcekçiliğini de ele alarak bu san'atin memlekette ilerlemesi imkânlarına baş vurmuştur.

Türkiye Cümhuriyeti Hükûmetinin teessüsünden sonra o zamana kadar düyunu umumiye tarafından idare olunan Bursa harir darüttalimi mektebi 1926 yılında hükûmetin idaresine alınarak ismi: ipek böcekçiliği mektebine tahvil olunmuş ve bundan maada Antakya, Elâzığ, Trakya ve Bilecikte ayrıca birer ipek böcekçiliği mektebi açılmıştır.

İpek böcekçiliğinin memleketimizde, Cümhuriyet rejiminin icabettirdiği disiplinle idaresi ve himayesi için bir taraftan 1926 yılında ipek böceği tohumu istihsal, muayene ve satışını tanzim eden bir kanun çıkarılmış ve bu kanunda müstahsili himaye edecek bir çok tedbirler alınmıştır. Bundan maada ayrıca memleket koza ve ipek istihsalinin emniyet altına alınması için ipeğe, yaş ve kuru

kozaya gümrük hiyamesi vaz edilmiştir. (Evvelce düyunu umumiye tarafından idare olunan ipek böceği kontrol memurları ziraat müdürlüklerine ve bilâhara ipek böcekçilik mekteplerine verilerek bu memurların daha faydalı ve verimli çalışmaları imkân altına alınmıştır.)

Memlekette daha fennî ve ilmî çalışmak ve ihracat yapmak için tedbir olarak hükûmet 1925 yılında avrupaya bir talebe göndererek iki sene İtalya ve iki sene Fransada ihtisas tahsil ettirmiş ve bütün memleketin ipek böcekçiliğini tanzim etmek üzere 1930 yılında Bursada bir ipek böcekçiliği enstitüsü açmıştır. Ayrıca İtalyaya diğer bir talebe gönderip ihtisas yaptırtarak memlekette bir böcekçilik müessesesinin başına koymuştur.

Enstitü teşekkülünden sonra bu enstitü orijinâl etütler yapmak ve memlekette yetişen kozacılığı islâh etmek üzere faaliyete geçmiştir. İlk iş olarak şimdiye kadar tohumların gayri fennî olarak fena şartlar altında muhafazalarından doğan zararın önüne geçmek üzere Bursada iki yüz bin kutu (bir kutu 25 gram tohum) istiabında bir ipek böceği tohumu kışlağı tesis etmiştir. Bu kışlağa 25000 lira sarfile en modern soğutma techizatı konulmuş ve bütün sıhhî tertibat alınmıştır. Halen Türkiyede istihsal olunan bütün tohumlar vaktinde bu müesseseye celbolunarak kışım muntazam bir sıcaklık altında muhafaza edilmekte ve yazın tam zamanında köylüye verilmektedir.

Enstitünün çalışmasile memlekette beslenen ırkın tasfiyesine girişilerek sanayiin ihtiyacını karşılayacak tip tesbit olunmuş ve bu tip üzerinde uğraşılarak ırkta safiyete ve ünüformiteye doğru gidilerek müstahsili ve sanayii memnun edecek derecede müsbet ve ideal neticeler alınmıştır.

Tohumlarla irsen intikal eden ve besleme tekniğinin noksanlığı yüzünden hasıl olan hastalıklarla mücadele edilerek son zamanlarda hastalıklar ve bilhassa irsen intikal edenler tamamile ortadan kaldırılmıştır.

Besleme tekniği üzerinde Enstitü memurlarile beraber

bizzat mustahsilin ayağına kadar giderek noksanları iş başında düzeltilmiş ve bu suretle ayni masraf ve emekle iki misline yakın denecek derecede köylünün istihsal kudreti arttırılmıştır. Bundan başka ayrıca teknik ve pratik broşürler yazılarak köylüye parasız olarak dağıtılmaktadır.

Memleketin ipek böcekçiliği mektebi bulunmıyan yerlerinde de bu san'atin tamimi ve ıslahına medra olmak üzere mevcut mektepler seyyar halinde mevsim kurslari açmak suretile halkın ayağına kadar giderek vazife görmektedirler.

İpek beceği tohumlarının müstahsil tarafından iyi fışkırtılamaması üyzünden hasıl olan noksanları önlemek üzere ilk defa olarak Bursada ve Antalyada birer fışkırtma istasyonu açılmış ve burada fennî nezaret altında halkın tohumları parasız olarak fışkırtılarak halka tevzi edilmiştir. Bütün böcekçilik bölgelerinde bu istaseonların fazlalaştırılması için yeni tedbirler alınmaktadır.

Umumî harbin içinde tahrip olunan bir çok dutlukların yeniden ihyası için Hükûmet yeni ihdas olunan dutluklara vergi muafiyeti koyduğu gibi diğer taraftan gerek Hükûmet fidanlıklarından ve gerek koza borsalarından halka meccanen fidan dağıtmıştır. Bursa Borsasının bu hususta yaptığı yardım en ileride gelir. Bursa Borsası 1927 yılından 1938 yılına kadar parasız olarak halka 3,700,662 fidan dağıtmış ve 1928 yılından 1938 yılına kadar halka dağıttığı fidan, kozacılara verdiği ikramiye, tenvir ve irşat ve böcekçilere parasız termometre vermek suretile 25456 lira sarfetmiştir.

Hükûmet, Türkiyede ipek böcekçiliğine müsait olan yerlerde böcekçiliği teşvik için ve fakir olup ta tohum alamıyacak olanlara verilmek üzere her yıl Eriklicede tohum istihsal evinde yetiştirdiği 2000 kutu kadar böcek tohumu halka parasız olarak dağısmaktadır.

Hükûmet, müstahsilin malını emniyetle satabilmeleri temin için evvelâ Bursada 1926 yılında bir borsa kurmuş ve müteakiben memleketin diğer yerlerinde de ko-

zalarının borsa veya mizan yerlerinde ve resmî kontrol altında şatılmasını temin etmiştir.

İpek böcekciliği bu suretle intizama ve disipline girdikten sonra ipek sanayiinin ilerlemesi için Hükûmetin tanzim ettiği teşviki sanayi kanunu memlekette yeniden dohumacılık san'atının doğmasına sebep olmuştur. Umumî harpten evvel yok denecek derecede az ve iptidaî olan ipekli dokunma sanayii İstiklâl mücadelesinden sonra artarak son senelerde Bursada dokuma fabrikalarındaki tezgâh adedi 592 ye, İstanbuldakilerde 450 ye yükselmiştir. Bunlardan mâda Bursada 27 filâtür fabrikasındaki mancınık adedi 1176 ya baliğ olmuştur. Süğütte 2, Osman ilinde 1, Adapazarında ayrıca 2 filâtür fabrikası yeniden tesis olunmuştur.

Memlekette istihsal olunan koaa, ipek ve emsali evsafını bitaraf olarak yeniden tayin ve tespit etmek ve bu yüzden vuku bulacak itilâflarda hakem vazifesini görmek üzere Bursada İpek Böcekçiliği Enstitüsünde bir Kondisyonman dairesi kurularak bu daire için lâzım olan vasıtalar alınmış ve büro işlemeğe başlamıştır.

Bundan maada memleketimizde istihsal olunan ipekli kumaşların evsafının ıslahı ve gayrı meşru rekabetlerin önüne geçmek üzere bir ipekli kumaş istandart nizamnamesi yapılarak muayyen tip ve muayyen evsafta ipekli kumaşlar dokunmaya başlamış ve bu da Hükûmetin kontrolü altına girmiştir.

Görülüyor ki, Cümhuriyet Hükûmetimiz memleket ipek böcekçiliği üzerinde istihsalden istihlâke kadar en ince teferruatile meşgul olarak bu uğurda alınması icabeden bütün tedbirleri almış ve müsbet neticeleri de elde etmiştir.

Tahlil:

Türk ve Fransız Cümhuriyetleri

Nazım YÜCELT

1789 tarihindeki Fransa ihtilâli ardından Fransa meşrutiyet oldu. Fakat meşrutiyet idaresi esnasında kral rejime ihanet ve mutlakiyeti iade için memleket içinde tefrika ihdas etmekten geri kalmadı.

Hattâ maksadını elde etmek arzusile düşmanla el ele vermekten de çekinmedi. Bunu gören Fransız inkılâpçıları Cümhuriyeti ilân ettiler. 1792 de Fransanın düşmanları hududu geçmiş idiler.

Cümhuriyet; imtiyazlı sınıfın ve Fransız kral ailesinin hiyanetlerine ve düşmanların taarruzuna rağmen hudutları ve istiklâli korudu. 1793 te de düşmanla iş birliği yaptığı tahakkuk eden kralı idam etti. Ayni sene Cümhuriyet esaslarına uygun bir kanunu esasî yapıldı. Fakat zamanın fevkalâdeliğinden dolayı tatbiki geri bırakıldı. Ve memleket meclisi azası arasından seçilen (selâmeti umumiye komitesi) tarafından idare olundu. 1795 de memleketin durumu iyileşti.

Düşmanlar huduttan dışarı atılmıştı. Ve bazı düşman-

larla galip şeklinde sulh imzalanmıştı.

Dahilde de köylüyü sevindiren tedbirler alınmıştı.

İmtiyazlı sınıfın elinde bulunan araziden mühim kısmı köylüye satılmıştı. Bu suretle nisbeten müreffeh bir köylü sınıfı meydana gelmişti. Şehirlerde orta sınıf zengin oluyordu.

1795 de yeni bir kanunu esasî yapılarak (direktuar) adında yeni bir hükûmet şekli kuruldu. Ve bu devirde (millî hakimiyet) Cümhuriyet devrine nisbetle mahdut idi. Filhakika orta sınıf halk milletin mukadderatına hakim olmuştu. Fakat muhtelif devlet kuvvetleri arasında bir rabıtasızlık vardı. Ve bu sebepten çıkacak olan ihtilâfları halledecek kuvvetli bir makam yoktu. Millî idarede mekeziyet usulü yerine ademi merkeziyet usulü konulmuştu. Siyasî fırkalar orduyu da siyasete karıştırmıştı. Bu idare parasız ve aciz kalmıştı. Nüfusu her gün bir az daha kırıldı. Direktuar hükûmeti yıkıldı.

1799 da konsüllük kuruldu.

1815 den sonra irtica galip gelmişti. Fakat Frasız ihtilâlinin ortaya attığı hürriyet fikirleri 1830 da Fransada ve Avrupanın her tarafında yeniden canlandı ve irtica yenildi. Ve münevver halk zümresi iş başına geçti ve içtimaî hayata taallûk eden meseleler hürriyet esasına göre halledilip devletin iktisadî işlere müdahalesine taraftar olmadılar. Bu tarihlerde sanayi gittikçe inkişaf ediyor ve amele de o nisbette artıyordu. Amele ile köylü hürriyet adına yapılan ihtilâlin kendi maddî vaziyetlerinde bir değişiklik yaptığını görüyorlardı. İntihapta servetin esas tutulması içtimaî müsavat isteyenleri hürriyetçilerden soğuttu ve buna mukabil cemiyette ahalinin bilâistisna hukukca müsavi olmalarını ve devletin idaresine iştirak etmelerini isteyen halkçılar, herkesin mal ve servet kaydına bakmayarak intihaba iştirakini, tedrisatın meccanî olmasını, vergilerde müsavatı, devlet vazifelerinin şubelendirilmesini ve çoğaltılmasını, fakirlerin devlet tarafından himaye olunmasını, devlet tarafından cemiyet ef-

radı arasındaki müsavatsızlığın azaltılmasını istiyorlardı ve memleketin tek reyle intihap olunmuş tek meclis tarafından idare olunmasını istiyorlardı.

Nihayet 1848 tarihinde halkçı ve müsavatçı fırkalar krallığı yıktılar ve yerine muvakkat bir Cümhuriyet idaresi kurdular.

Bu cümhuriyet hükûmeti matbuat ve içtimaî hüriyeti ile reyiam usulünü kabul etti ve ameleyi memnun etmek için "iş evleri" açtı. İşsizlere iş bulunması devletin bir vazifesi addolundu. Fakat düşünülen şeyler tatbik sahasına geçmeye başladıkça amele fırkası ile cümhuriyetçilerin arası açıldı. Müessesan meclisi için yapılan seçimde cümhuriyetçiler kazandılar. Bu zamanda amelenin arzusile açılan "iş evleri" iyi işlemedi.

Parasızlık ve Fransız şehirlerindeki amelenin uyandırdığı itimatsızlık "iş evleri" nin hükûmet tarafından kapanmasını mecburî kıldı. Bu amele hükûmete karşı cephe aldı. Bu hareket hükûmet tarafından bastırıldı. Amelenin menfaatine uygun olarak alınan kararlar bozuldu Bunun üzerine amele de hükûmetten yüz çevirdi. Köylülerle münevver halk da hükûmete karşı itimatsızdılar. Bunlar kiliseye dayanan bir hükûmet sistemi istiyorlardı. Velhasıl cümhur başkanı olan Lüi-Napolyon cümhuriyetçilerle amele arasındaki bozukluktan ve halkın siyasî terbiyesinin henüz teşekkül etmemesinden istifade ederek sağda solda tahrikâta başladı. Fırkalar kendisinin cümhur başkanlığını temdit etmiyorlardı. Bunun üzerine zorla cümhuriyeti lâğvederek Fransada ikinci imparatorluğu kurdu «1851»

Üçüncü Napolyon adını alan Lüi Napolyon imparator olunca bazan papaslara dayanarak irtica yolunu tuttu, bazan da hürriyetçilik tasladı. Dahilî bozukluğu haricî siyasetteki muvaffakiyetlerle örttü. Nihayet 1870 harbinde Almanlara mağlûp oldu ve esir düştü. Kendisi de imparatorluktan ıskat edildi ve Fransada millî bir hükûmet kuruldu.

Bu hükûmet Almanlar ile sulhü temin edince devletin şeklini kat'ileştirmeğe koyul-

du. Muhafazakârlar kırallığı istiyorlardı.

Fakat çalışmaları fayda vermedi. 1875 de yapılan kanunu esasî yeni hükûmet şeklini cümhuriyet olarak tesbit etti.

Bu cümhuriyet Fransanın üçüncü cümhuriyetidir ve zamanımıza kabar devam etmiştir. Bu devirde :

1 — İlk tahsilin mecburî olduğuna dair kanun

2 — Cizvitlerin hükûmetten izin almadan tedrisat yapmalarını meneden kanun "çünkü papaslar saltanat tarafdarlarile birleşerek cümhuriyeti devirmek istemişlerdi„ Ayan meclisi bu kanunu reddetti. Bunun üzerine hükûmet ;

3 — Tarikatların lâğvına ve Fransadan tardına

4 — Manastırların kapanmasına

5 — Mekteplerden dinî tedrisatın kalkmasına

6 — İlk tahsilin meccanî olmasına

7 — Ruhanilerin mektepleri teftiş etmelerinin memnuiyetine dair kanunlar yapıldı. Ayan meclisinin muhafazakâr hareket etmesi yüzünden 1884 de kanunu esasî tadil edilerek mansup ayanlıklar kaldırıldı.

Cümhuriyetçilerden bazıları « A — İrad üzerine vergi konmasını. B — Din ve devlet işlerinin ayrılmasını. C — Büyük iktisadî işlerin devlet tarafından yapılmasını. D — İçtimaî ıslahat olmasını, istiyorlardı. Bilhassa içtimaî ıslahat ekseriyetin hoşuna gitmedi ve meclis iki zümreye ayrıldı. Ve istenen şeyler münakaşa vaziyetinden kurtulmadı.

1889 - 1899 da mutedil Cümhuriyetçiler idarei maslahat yolunu tuttular. Sonraları sosyalizm cereyanı kuvvetlenmeğe başlayınca Cümhuriyetçiler sosyalistlerle iyi geçinmeğe başladılar. Bu defa diğer partilerle teşriki mesai ettiler.

Fakat sonraları müfrit Cümhuriyetçiler kuvvetlendi. Bunlar iş başına geçtiler. Fırsat buldukça tedrisat yapan papasların sureti katiyede tedrisattan men olunmalarını kararlaştırdılar. Bu sebepten papa ile Fransanın arası açıldı. Fakat müfrit Cümhuriyetçiler «1905» dün-

ya işlerile din işlerini birbirinden katiyen ayırdılar.

2

1 — Mütareke yıllarında Türkiye itilâf devletleri tarafından işgal edilmiş ve yurtseverler Büyük Şef ile Anadoluda kurtuluş savaşına hazırlanırken İstanbulda padişah Vahdettin düşmanla birlik olmuş ve Anadoludaki Türk hareketine ihanet etmiş, zaferden sonra 17 teşrinisani 1922 tarihinde İngiliz gemisine binerek Türkiyeden kaçmıştır.

Vahdettin kaçmasa idi ne olurdu? Buna cevap vermek için, Vahdettinden sonra halife olarak tanınan ve bilâhara hilâfetin lâğvı ile hilâfetten uzaklaştırılan Abdülmecide yapılan muameleyi hatırlamak kâfidir.

Abdülmecit 16 ıncı Lui gibi idam edilmedi, yalnız 4 mart 1924 tarihinde bütün hanedan efradile memleketten uzaklaştırıldı.

2 — Türkiye, Fransada olduğu gibi muhtelif devrelerde muhtelif idareler tarafından değil yalnız halkın mümessillerinden mürekkep «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti» tarafından idare edilmiştir.

3 — Türkiyede imtiyazlı sınıf saltanatın lâğvı ile tamamen kaldırılmıştır.

4 — Fransada olduğu gibi devlet kuvvetleri ve bunların arasında bir rabıtasızlık mevzuubahs değildir. Ve bu sebepten dolayı ortaya çıkacak ihtilâf yoktur.

5 — Türkiyede Cümhuriyet devrinde ordu hiç bir zaman siyasî fırkalara karıştırılmamıştır.

6 — Türkiyede i r t i c a mevzuubahs değildir. Fransa gibi bir rejim hazımsızlığı yoktur.

7 — Türkiyede sanayi işleri bir metod içinde görülmekte ve bu da idare sisteminde bir mesele ihdas etmemektedir.

8 — Türkiyede intihap kanunu 1923 te değişmiş ve bilâkaydüşart 18 yaşını ikmal etmiş vatandaşlar intihaba iştirak etmişlerdir.

Bilâhara bu kanun tadil edilerek kadın ve erkek herkes kanun dairesinde intihap etme ve olunma hakkına maliktir.

9 — 1830-1848 ihtilâlle-

rini yapan sebeplere Türkiyede tesadüf olunamaz.

10 — Fransada 1792, 1848, 1875 Cümhuriyetleri görülür.

Türkiye yalnız 1923 Cümhuriyeti görülür.

11 — Türkiyede fırkalara, binaenaleyh siyasî fikir ayrılıklarına tesadüf olunamaz.

12 — Fransada inkılâba 1789 da başlanmış ve ancak bu tarihten 81 sene sonra (ilk tahsil) mecburiyeti, papasların tedrisat yapmaktan men'i, tariklerin lâğvı, manastırların kapanması, mekteplerden dinî tedrisatın kalkması, ilk tahsilin meccani olması kanunları yapılmıştır.

Türkiyede bunlar Cümhuriyetin ilânından sonra iki sene içinde yapılmıştır. Buna ilâve olarak kendi bünyemizde mevcut (âşarın kaldırılması, kıyafet birliği, beynelmilel takvim ve saatlerin kabulü ilâh) gibi kanunlar da yapılmıştır.

11 — Fransada (din ve devlet işlerinin ayrılması, büyük iktisadî işlerin devlet tarafından yapılması) inkılâba başladıktan 95 sene sonra yapılmış, Türkiyede ise yukarıda söylediğimiz gibi Cümhuriyetin ilânından iki sene sonra tesviye edilmiştir.

3

Türkiye Cümhuriyeti Atatürk ve onunla tek bir insan gibi çalışan 16 milyon Türkün eseridir. Türkün inkılâbı asırlarca yapılan işleri senelere sıkıştırmıştır.

Atatürk kendi eseri olan inkılâbı millî sır olarak muhafaza etmiş ve zamanı gelince tatbik etmiştir.

Türk inkılâbı kendinden önce yapılanı Fransız, Amerikan ve diğer milletler inkılâp hareketlerinden şüphesizdir ki örnek almıştır.

Türk halkının zekâsı ve bu inkılâbın hazmına kabiliyeti müsait olmakla beraber unutmamalıdır ki asırların onun mefkûresini dinî bir çerçeve içine almış ve onu iskolastik bir terbiyeye de bağlamıştır.

Türkler yetişkin bir millet gibi iskolastik terbiyesini bir tarafa bırakarak yüksek zekâsiyle büyük Atasının gösterdiği yollardan hiç arı-

za göstermeden bir kaç sene içinde akıllara hayret veren inkılâbını yapmıştır.

Bu inkılâbın oluşunu yalnız Türk milletinin olgunluğunda değil, o inkılâbın kurucusu Atamızın çok yüksek şahsiyetinde aramak lâzımdır.

Atatürk vatanı kurtardıktan sonra milletin aydın ve aydın olmıyan zümresini kendi etrafında toplamıştır. Binaenaleyh yaptığı işleri kâfi görebilirdi, fakat Atatürk en mühim işine millî savaşlardan sonra başlamıştır.

Türk sosyal ve ekonomik varlığını daha yakından bütün teferruatile bilen Atatürk, Türk içtimaî ve iktisadî hayatında da millî sır olarak sakladığı inkılâplarını sıra ile tatbik etmiştir. Ve inkılâbın büyük hamlelerini 1928 senesine kadar hızlı olarak yürütmüştür.

Türk Cümhuriyet ve inkılâbının asıl mümeyyiz vasfı buradadır. Ve Cümhuriyet ile inkılâbın vasıflarını evvelâ Atatürkün çok yüksek şahsiyetinde ve Türk milletinin büyük kabiliyetinde aramalıdır.

Avrupalılar Türk istiklâl savaşına bir mucize ve Atatürkün yaptığı inkılâplara da diğer bir mucize olarak bakmaktadırlar.

— 1 —

« *Münazarai Sultanı - Bahar bâ Şehriyarı - Şitâ* »

Yazan :
Bursalı Lâmiî ÇELEBİ

Çeviren ve kısaltan :
Mümtaz Şükrü

Kitabı yazan Lâmiî Çelebi Bursalıdır. Asıl adı Mahmuttur. (Lâmiî) mahlâsıdır. Bursada yetişmiş, Bursada ölmüştür. Demir Gürkanın Bursadan Semerkande götürdüğü meşhur (Nakkaş Ali) nin torunudur. Babası Osman Çelebi, ikinci Beyazıdın defterdarı idi. Babası da kendisi gibi âlim, şair, derviş bir zattı. Nakşibendî tarikatındandır.

Lâmiî, Kanunî Süleymanın zamanında yetişmişti. Dedesi Nakkaş Alinin Hisarda yaptırdığı Nakkaşali mesçidi mezarlığında gömülüdür.

Mevlânâ (Cami) nin eserlerini Türkçeye çevirdiği için kendisine(Câmii-Rûm)ünvanını da vermişlerdi. Âlim, fâzıl, şair, edip ve hakim bir zattı. Lâmiî; Bursanın yetiştirdiği bir çok büyük adamların en ön safında gelenlerdendir.

Eserlerinin başlıcaları şunlardır:

Tercemei Nefahatülüns, Hüsnüdil, Şerefülinsan, İbretnüma, Menkıbei Üveysülkaranî, Tercemei Şevahidinnübüvve, Şerhi Dîbacei Gülistan, Şerhi Muammai Esmaülhusna, Bahar ve Hazan, Münşeat,

Mecmaülletâif, Münazarai Nefs ve Ruh; İbrahim paşaya ithaf eylediği on bin beyitlik divanı, Ferhatname, Vamık ve Azra, Veyse ve Remin, Ebsal ve Selâman, Şem' ve Pervane, Cabername, Farsça Lûgat, Heft Peyker; Şehrengizi Bursa, Gûyü Çevgân, Münazarai Sultanı-bahar bâ Şehriyârı-Şita...

Bursa ve Uludağ için yazılmış olan (Münazaraî Sultanı-Bahar bâ Şehriyarı-Şita) sını hülâsa ediyoruz:

Bursamızın yetiştirdiği âlim ve şairlerden Lâmiî Çelebi; bir gün, arkadaşlarile evinde sohbet ederken; söz Bursanın cennet gibi yaylaklarına, dağlarına, kaynaklarına, nehirlerine çayırlarına, çimenlerine, mesirelerine, çiçeklerine, havasına, suyuna intikal ediyor. Kendi gibi zarif, şair ve âlim olan arkadaşlarının her birisi, Uludağın güzel yerlerini anlatıyorlar. Lâmiî Çelebinin Bursayı meth için yazdığı (Şehrengiz) inden parçalar okuyorlar.

İçlerinden birisi, bu emsalsiz dağın güzel sularının gönüller açtığını, havasının canlara can kattığını, her köşenin cennet bağları gibi olduğunu söylüyor; fakat, yazık ki: adı Keşiş dağıdır; diyor. Papasların dağda bir çok manastırlar yaparak uzlet ve inzivaya çekilmiş olduklarını ve hâlâ zirvede onlardan eser ve alâmetler bulunduğunu anlatıyor.. Şimdi de dağda, dervişlerin, âlimlerin, tarikat erbabının yer aldıklarını ve (Şehrengiz) de onların ahvalinden de bahsedildiğini söylüyor.

Bihamdillâh ki şimdi ol diyarı
Makamı ehli islâm etti bari
Olup bir yânı ilm ehline yaylağ
Kılurlar cem'olup dağ üstünü bağ

Dağın muhtelif yerlerinde yaptıkları yüksek sığınaklarda ilim ve kemal erbabının toplandığını, dersler verdiklerini; ilmî mübahaselerde bulunduklarını; dünya ve ahiret hakkında kıymetli münakaşalara giriştiklerini; inzivaya çekilmiş olanların Uludağı mesken edindiklerini; yer yer inziva ve vahdete çekilmiş dervişlerin bulunduklarını anlatıyor. Ve böyle olduğu halde, yazık ki adı hâlâ Keşiş dağıdır. Bu ad yalnış ve ayıptır; diye acınıyor.

Lâmiî: — Evet; diye cevap veriyor; bütün söylediklerin

doğrudur. Fakat (Keşiş) kelimesi belki de (papas) manasına olan (Keşiş) değildir; de, farisîde (keşiden) masdarından ismi masdardır. (Çekişmek) manasınadır. [*] Çekiş dağı niçin olmasın? Zira; bu göklere baş veren Uludağ; havalar kaynağı, deryalar nefeslerinin uğrağıdır. Bazan lâtif bir havada, bahar eserleri heyecanla görünür; bazan; kükrer taşar... Çekişir, dururlar: Dünya daima inkılâp üstündedir. Bazan saadet, bazan nühuset tecelli eder.

Bahar sultan, soğuklar süvarilerini ve kış askerlerini sürüp çıkardıktan sonra zevk ve safaya dalmışken kış şehriyarı cenup kabilelerini toplayarak Bahar sultana hücum eder; ve dağın doruğuna zafer bayrağını diker. Bahar sultan da (bu defa zevk ve safaya daldık; gafil avlandık) diyerek deniz kenarlarına ve evlere çekilir. Ve yine fırsat kollayarak güneşle beraber kışı sürüp çıkarırlar.

Bu didişip çekişmeler daimî olduğu için bu dağa (Keşiş) dağı demişlerdir.

Lâmiînin bu tefsir ve buluşuna arkadaşı pek memnun oluyor. Ve bunu uzun uzun yazıp tasvir eylemesini rica ediyor. Lâmiî bu temenniye şu cevabı veriyor:

— Temennan makul ve istidan makbul..

* *
*

Bahar sultanla ünlü Kış şehriyarının karşılaşması

Güzeller güzeli; eşi ve emsali bulunmayan bu cennet Bursanın toprağı, lâtif rüzgârlardan daha güzel; suları kevserlerden daha lâtiftir.

(Bu mübarek yurt, âlimler durağı, evliyalar medfenidir.)

Gece ile gündüz bir olduğu zaman, geceler ve gündüzler itidâl bulur; fena havalar iyileşir. Güneş ve lâtif rüzgârlar intizam bulurlar. Nergisler açar. Rüzgâzlar güzel kokular getirir. Gece ve gündüz fitneler koparan kar ve şiddetli soğuk rüzgârlar, ihtiyarlar; kuvvetten düşerler. Anber kokulu rüzgârlar, cevher saçan bulutlar âleme taze hayat verir. Yap-

[*] O halde buna (Çekiş dağı) da diyebiliriz: Turistleri safa, zevk; iyi ve temiz hava erbabını çeken Çekiş dağı.

raklar inci gibi şebnemlerle bezenir. Gülün yüzü ay gibi tazelenir. Sünbülün kokusu geceleri ta'tir eder. Lâlenin çehresi tüllenir, dünyanın yüzüne parlaklık gelir. Her an bu diyarda nice nice eserler baş gösterir..

Kış şehriyarı birdenbire gelerek dağları ve vadileri bastı; yağma etti. Bir çok zararlar ve ziyanlar yaptı.

Bahar sultan; düşmana bir kaç günlük meydan ve imkân vererek, deniz kenarlarına ve cennet gibi yerlere çekildi. Zahiren tahammül ve sükûn, vekar göstermişti. Fakat hakikatte askerlerini techiz ve tedbir ile meşgul idi. Hazırlıklarını kısmen ikmal ettikten sonra, gece ve gündüz diyar diyar dolaşan (Bahar rüzgârı) nı, kışın istilâsından darma dağın olup köşelere saklanan tabiata ve civarda bulunan askerlere gönderdi.

(Bahar rüzgârı) şark ve garp memleketlerine gitti. Gece ve gündüz durmadı, dinlenmedi: tabiatın gönlüne girdi. Ve Babar sultanın hücum edeceğini herkese bildirdi. Her birinin, vaadler ve iknalarla, gönlünü alarak dedi ki:

«Ey korkmuş, sinmiş ve aldatılmış tayfa!.. Ey perişan ve şaşkın kavim!.. Bahar sultanın eski nimetlerini unuttunuz mu?. O eski zevk ve sefa; îş ü- işret demleri hatırınızdan silindi mi?

«Ya eyyühellezine âmenû ve üzkürû nimetullahi aleyküm..»

Kış şehriyarının zulüm ve eziyetleri bunların canlarına yetmişti. Kıtlık ve fukaralıktan her biri bir köşeye sinmişti. Onlar da:

«Allahım bizi bu zalimin diyarından çıkar ve kurtar» duasile cevap verdiler.

Ve bahar rüzgârına hatalarını, kusurlarını, tedbirsizliklerini itiraf ettiler:

Peşimanız şeha bu pişelerden
Perişanız yavuz endişelerden

dediler:

Bahar rüzgârı, onları affetti. Ve sevinçle Bahar sultana gelerek müjdeler ve beşaretler getirdi; ve dedi:

Yakında ve uzakta hür ve esir herkes, Kış şehriyarının zulmünden muztarip ve bitkin bir haldedir. Sultanı-

mın hücumunu dört gözle bekleyip hazır duruyorlar.

Bu haberi alan Bahar sultan her tarafa mektuplar ve adamlar göndererek asker toplanmasını emretti. Ve kendisi maiyeti halkını alarak sahraya gelip yerleşti. Bayrağını dikti.

* * *

Bahar sultanın Kış şehriyarına mektubu

Ey gaddar Şehriyar! Sen ki kış kumandanısın! Her zaman bir çok askerler toplayıp fitne ve fesat koparır; halkı canından bezdirir, memleketler yakar, yıkarsın. Lânetleme ayağının bastığı yer kurur. Halk; safa ve neşeyi unutur. Baykuş gibi her yuvada ötersin; her zaman ve her yerde senin zu'mün ve fena işlerin sonsuzdur. Bilmez misin ki zulmün sonu vahimdir. Ve zalim olanlar cehennemliktir. Şevket ve iktidar kibirle ve zorla olmaz. Kalabalığa güvenme; sen düşmansın!.

Ben ki Bahar sultanım; gece ve gündüz adalet, ihsan, imarla meşgulüm. Yerleri mamur ederim. Her tarafı şenlendiririm. Suyun ve toprağın verdikleri benim eserlerimdir. Az zamanda çok iş başaran benim!.. Gördüğün bu güzellikler ve sanatlar benim sanatkâr ellerimin mahsulleridir. Ben keşif ve keramet sahibiyim. Şaşılacak madenler çıkarırım. Bedehşan taşına renk ve güzellik veren benim. Arının tükrüğüne o şifayı ve o halâveti ben veririm! . Bir dalda dikenle meyvayı, can veren suyum ve havamla, yetiştiririm; hülâsa: nurlarım yüzümde parlamaktadır.

Dağları ve vadileri, dünyanın her tarafını temiz örtülerim ve şerefli elbiselerim süslemektedir. Bütün bunlar baştan başa, tamamen benim sanatkâr ellerimin yarattığı şeylerdir.

Benim terbiyemle sünbülün kokusu o kadar güzeldir?!.. Ve benim tasfiyemle gülün yüzü ay gibidir?!.

Hülâsa: eserlerime ve yaptıklarıma sayı ve son yoktur. Emirlerimi ve hükümlerimi yaptırmak ve parlak zaferlerimin bayrağını yeşil künbetin üzerine dikmek için zaferlere kanat açan asker-

rimle üzerine yürüdüm ve (alât' harp ve esbabı darp) ile sahraları bürüdüm. Eğer mert isen hazır ol vaktine!. Yaptığın fitne ve fesadı, zulüm ve inadı allahın yardımı ile bir anda yok edeceğim!. Bundan sonra bir saat duracak değilim!. İradesi kuvvetli seyyah; sabır demirini, tahammül denizinden çekip, ikdam sefinesine almıştır!. Ve gidiş yelkenini himmet kanadı gibi açıp gayret gemisini hedefe salmıştır.

Allahın yardımı benimledir. İleri karakollarım, çıkardığım uc ve pişdarlarım kuvvetli ve uğurludur. Kılıcım ve hançerim şark güneşi gibi yakıcıdır. Vuruşumun sarsıntısı sesinden denizin dibindeki canavarın yıldızı sönmüştür. Her yerde azmimin ve irademin haşmetinden sahradaki kaplanın pençesi kana yunmuştur. Senin için gururu ve kibri kafandan çıkarmak evlâdır. Faydalı olan nasihati can kulağile dinle. Memleketi baştan başa bana teslim et. Tanrı; emanetleri ehline veriniz buyuruyor. Bir ayak evel iklim iklim başını al, git!..

*
* *

Bu mektup Kış Şehriyarının önünde okununca göğsüne ok vurulmuş gibi gözlerinden ateş çıkarak gök gibi gürledi. Mektubu (Tanyeli)nin elinden kaptı, yüz parça etti. Ateşe attı. İçine ateş düşmüştü. Hışım ve gazapla atına atlayarak: "Yediden yetmişedek herkes askerdir, toplansınlar!„ diye haykırdı.

«Gönül köşküne ateş düşünce dimağın tavanı dumanla dolar».

Fakat: faydasız cabalayış.

Küçük, büyük; fakir ve zengin herkes kendisinden yüz çevirmişti. Onun zulmü, eziyeti hepsinin canına yetmişti. Herkes bir köşeye kaçmış; çekilmiş, sinmiş, saklanmıştı.

"Mülk küfürle durur fakat zulümle durmaz„. (Lâmiî burada padişahlara uzun nasihatler veriyor).

*
* *

Casus (Tanyeli) nin Bahar Sultana Kış Şehriyarının halinden haber getirmesi

Tanyeli, Kış Şehriyarının bu hiddet ve şiddetini gördükten sonra Bahar Sultanın katına geldi; hizmetine yüz

sürdü. Kış Şehriyarının canına ateş düştüğünü; içinin gazap ateşlerile tutuştuğunu söyledi Mektubunu yüz parça ederek ateşe attığını anlattı. Tanyelinin anlattıklarını Bahar Sultan sükûnetle dinledi ve « Kitabı yırtanların vallah mülkü yırtılır » diye mırıldandı. Tanyeline dönerek :

— Biçare ne bilsin ki o yüz parça ettiği benim mektubum değil, kendi mülkünün bakası namesidir. Ömrünün ve hayatının yazısıdır. Devleti sona ermiş, mahvı yaklaşmıştır. Saltanatı nihayet bulmuştur. Bana ve emrime itaat etmeyenler hüsrana düşeceklerdir.

Kayıplara hitap ederek:

— Ey biçare; henüz kollarına güvenerek mağrursun. Bilmez misin ki kolunun kuvveti canına mihnet ve işkencedir. Alnının kara yazısı vücudunun belâ ve zahmet nakışlarıdır. Askerden ve halktan; memleket çocuklarından yardım ümidinden vaz geç; (...) âyetini oku! .

" Devlete irenlere idbar gelince her saati bir ziyandır „

(Lâmiî, burada padişahlara bir nasihat daha veriyor)

«Memleket halkla mamur olur. Halksız hükümdarlık mümkün değildir».

Bahar sultan bu delilleri, bu hikmetleri, bu nasihatleri söyledikten sonra askerlerinin toplanmasını emretti.

Bahar sultanın Kış şehriyarile savaşa karar vermesi

Bahar sultanın maksadı etrafa yayıldı. Az zaman içinde bulunduğu sahra askerlerle doldu.

Sultanın çadırı bir yeşil tepe üzerine kuruldu, her taraf süslendi; donatıldı. Döşendi. Yerleri o kadar güzel döşediler ve süslediler ki Çin ve Hatay nakkaşları solda sıfır kaldı. Zafer bayrakları her yerde kol ve kanat açtı. Kuşlar sevinçle cıvıldaşarak Bahar Sultanın çıktığını her tarafa yaymağa ve bildirmeğe başladılar. Bahar Sultanın askerlerinin coşup çağlaması yeri göğü tuttu. Bahar sultan da yer altındaki gizli hazinelerini, mallarını çıkararak bütün askerlerine; büyük küçük, herkese dağıttı. Şöyle ki karayer akçe ile örtül-

dü. Zamanın kesesi yıldızlar sayısınca (Dinar) doldu. Müflis bağlar, bahçeler, çayırlar, çimenler, eteklerini doldurdular, yoksulluğa ebedî tövbe kıldılar. Parlak lâaller, yakutlar ayaklar altında döküldü kaldı.

(Lâmiî; burada, hakimane sözlerle, uzunca bir nasihat daha veriyor).

Bahar sultanın askerlerini techiz etmesi

Bahar sultan: «Kutlu ve uğurlu bir vakit ihtiyar olunsun» diye ferman etti. Hakim mühendis; takvim ve zayiceye göre parlak birgün ve gönül okşayıcı bir saati gelip bahar sultana arzetti. Bahar Sultan da askerlerine (göç!) emrini verdi.

(Çimen) piyadesini ve sebzeyi bir yeşil deniz gibi öne sürdü. Ve kol kol lâleler, şakayikler, binlerce saz ve yapraklarla takviye etti. Babunç, semen, nergis ve nesteren yeniçerilerini silâhlar ve oklarla ve acaip harp aletlerile öyle techiz etti ki yer yüzü dalgalı denize benzedi. Semen, nestren, babunç yeniçeri; ağası yasemin; kethüdası da zanbaklardı.

Her taifeden askere yardım için kollar gönderdi. Güneşten parlaklık alan Nilüfer, altın tolgalar giyip, alaylar bağladı; sanki cihan altına yandı. Gök renkli menekşe, dizi dizi saflar çekti. Sanki yer göğe boyandı.

Âd soyundan olan (Süsen) ler, Buğdan askeri gibi; elmastan ok ve teberlerini başları üzerine aldılar. Sikke yüzlü Rumî yiğitler olan karanfiller; kalenderî ve haydarî ayinleri gibi öteye beriye koşuşarak hizmette irtibatı temin ettiler. Hint ve Sint cemaatinden olan sünbüller (cami) ler kaidesi üzere imam tavırlarile yollarda naz ve edalar gösterdiler.

Gül bahçeleri; güneşler gibi altın feleği sinelerine çekip gonçelerden lâal renginde miğferlerle yıldızlar gibi süsler gösterip bayraklar kaldırdılar. Çiçekler, ağaçlar gümüşten hünerler gösterdiler; tuğlar sokunup, taylesanlar sarkıttılar. Armut suvarileri, bayramlık elbiseler gibi, temiz ve lâtif elbiselerile yer yüzünü beyazlattılar...

Bu tertip ve süsleri gören ünlü Bulut da Bahar sul-

tana uyarak gök gürlemesinden topçularını ve yıldırımlardan tüfenkçilerini beraber yolladı ; yeri ve göğü Bahar sultanın askerleri bürüdü.

Bahar sultanın şöhreti her tarafa yayıldı. Her taraf rahat verici kokularla ve tatlı bahar rüzgârlarile doldu. Güller aynasından vahşet pası ve dehşet rengi silindi.

Güneşle ay da altın ve gümüş deflerle raksederek ortaya atıldılar.

Bahar sultan bütün bu debdebe ve ihtişam içinde menzilden menzile kona göçe az zamanda Uludağ eteklerine geldi. Başına kara buluttan külâh giymiş olan bu, dehşetli , ejder gibi dağı gördü.

" Başı göklere değen bu dağa çıkmak (kavi ikdam ve azîm ihtimam) la olur. Bahusus Kış şehriyarının askerleri bu dağlara tahassun eylemiştir. Askerlerim bir kaç gün bu dağın eteklerinde dınlensinler, yorgunluklarını alsınlar » dedi. Kumandanlarını toplayarak onlarla müşavere ve müzakere eyledi.

* * *

Kış şehriyarının Bahar Sultana gece baskını

Tepeleri sığınak yaparak bekleyen, fırsat kollayan Kış şehriyarı, Bahar sultanın ne yaptığını izleyerek, gözetleyerek bekliyordu.

Bahar Sultan , kuvvetine itimat ve devletine istinat ederek gaflet içinde idi. Kış şehriyarı; tam vaktidir diyerek soğuk mehtap ve yıldızlarla ittifak etti. Açık ve ayaz bir gecede Bahar sultanın askerlerine gece baskını yaptı. Kış Şehriyarının askerleri dağlardan inerek Bahar sultanın etrafını yağma ettiler. Askerlerine bir çok zarar ve ziyanlar verdiler , her taraf kana bulandı. Fakat Bahar sultanın askerleri yıldızlar gibi sayısız ve deryalar gibi hudutsuz idi. Bu baskından o kadar müteessir olmadılar. Bahar sultan gurur uykusundan uyandı. Biraz müteessir oldu. Bu halin başına gurur ve gafletten geldiğini anladı. Dağılmış askerlerini topladı ve onlara maneviyetlerini takviye edecek uzun bir nutuk verdi. Askerleri her taraftan dağın yukarılarına doğru hücum

ettiler. Küçük büyük kuşlar askere refakat ediyor ; her tarafı seslerile dolduruyorlardı. Bahar sultan, Kış şehriyarının üzerine yürüyordu.

Bahar sultanın azim ve cezmi, kast ve rezmi bütün dünyaya yayılmıştı. Kış şehriyarının akibetini herkes anlamıştı. Gerek kış şehriyarının ve gerek Bahar sultanın dostu olan ve (Kızılcayel) denilen şark rüzgârı; iki tarafın arasını bulmak, tavassut etmek istedi. Ve Bahar sultanın katına gelerek uzun bir mukaddemeden sonra dağlar tepeler Kış şehriyarında, sahralar da Bahar sultanda kalmak üzere sulh yapılmasını teklif eyledi. (Kızılcayel) sözünü henüz bitirmişti. Bahar sultanın en makbul bendelerinden olan ve (Akçayel) denilen cenup rüzgârı ortaya atıldı: (iş ağıza gelmiş iken ve düşmanın boğazın almış iken ve düşmanın boğazın almış iken hamiyet pâyini tereddütle basmak; var kuvveti bazuya götürmüşken ve murat okunu nişana yetirmişken gayret yayını gafletle yasmak himmetsizliktir. Âkil olan fırsatı öldürmez) dedi.

Garp rüzgârı olan Karayel, Cenup rüzgârına cevap verdi: "Epsem ol; salâhı âlemi bilmezsin ve teemmül ve teenni yüzünden nazar kılmazsın. Boş lâflar esüp savursun. Ve keman tedbiri kolayına çekip çevirirsin; ki, bu kârı zarın aharı pür hatardır ve olkim ehli nazardır, sahibi hazerdir. Bî iştibah âkile nüktei intibahtır; tahkik oldur ki cenk ve cidalin meali malûm değildir ki ne yere irişe ve ruzigârı fethünusret, mehdi gaipten ne canibe ese. Pes; mücamelet ve musalâhat, sıhhati hâl ve selâmete karindir."

Şimal rüzgârı ilerledi:

— Sözün sahihi ve kasdin sarihi oldur ki: egerçi; teenni imandan, ve acele şeytandandır. Lâkin (hayır geciktirilmez) mucebince cem'i bürhan ve delil ile bu emri celilde acele makbul ve düşman hakkında ihmal ve düşmana imhal gayri mâkuldür. Bir memlekette iki hükümdar kıtalden; ve bir yuvada iki arslan cidalden hâli kalamazlar. Bir kilim üzerinde on derviş barınır; fakat bir memlekette iki hükümdar âleme mihnet olur."

Şark rüzgârı cevap verdi:

— "Ey Şimal rüzgârı; doğru olan budur ki: her zaman senin soğukluğun arsa - i - ruzigâr ve sebeb-i- kârü zâr olur. Aceb budur ki sen bir merdi pür haşyet ve müstemendi bihamiyetsin. Akşam olmadan yatar, sabahlara kadar uyursun. Gündüzleri, kuşluk vaktine kadar, gizlenirsin. Böyle iken yine mübârezeden dem vurursun. İhvan ortasında muhalefeti, maslahat görürsün. Sen sus; bu meydan mertler meydanıdır.

Merd olan meydana azmetmek gerek
Her zaman merdane rezmetmek gerek

Şimal rüzgârı hiddetlendi:

— " Ey Şark rüzgârı!, sen iki yüzlü bir münafıksın; nifak davulunu kilim altında çalmak dilersin; ve muhalefet okunu karanlık gece içinde salmak istersin. Bilmez misin ki: mızrak çuvalda gizlenmez; ve karanlık gecede iz izlenmez. Atılmış ok geri dönmez; ve fırsat kuşu bir budağa iki kez konmaz. İş sona ermiş iken, geciktirmenin faydası ne?. Senin işin hep hile ve dalaveredir. Muradın fitneler uyandırmak ve halâiki yakıp yandırmaktır. Bana uykuculuk ve gizlenmek töhmetin idersin. İşitmedin mi ki: mert olanlar günlük güneşlikte çarpışır, savaşır. Ehli tezvir akşam karanlığını tercih eder. Ve bu dahi malûmdur ki kimseyi incitmeyen uyuyucu ; merhametsiz zalimden yektir. Nalbant çırağı gibi, bir nala bir mıhına vurmayı bırak. Hem Bahar sultan ve hem de Kış Şehriyarı ile olam dersin; iki baştan top verirsin. Yürü git; kendi âleminde ol; şimdiden sonra, bu iki Cihandarın arasını kılıçtan başka hiç bir şey ayırmaz. Muhakkak olan budur ki; bu iş sana kalırsa sonu gelmez. Maksadın artık belli oldu, sesini kes!.„

Şimal rüzgârını susturduktan sonra askerlerini toplayarak Uludağa hücuma başladılar.

Evvelâ her köşesi ilim ehline yaylak olan cennet gibi (Arsai abı hayat) a ve Molla alanına yöneldiler. (Memerri salikânı cihan ve makarrı ehli seyran) olan Duğlubabaya revan oldular. Bahar Sultanın dilâverleri

her taraftan ok gibi atıldılar; ve Uludağı her taraftan kuşattılar. Temaşasına can attılar.

" *Tarifi makamı Duğlubaba ve Alevîbaba* "

" *Ve sahnı âbıhayat* "

Duğlubaba dedikleri, yüksek yer; bir cennet tepesidir ki: Uludağın ortasında ve gidip gelenlerin yolunun batı kenarındadır. Orada, bir azizin mezarı ve bir sahibi temyizin meşhedi vardır. Derler ki: Bursanın fethi günlerinde Duğlubaba dedikleri aziz, dervişlerile orada otururmuş; gelenlere geçenlere ve (ehli seferden her ehli güzer) bir çanak (duğ-ayran) verirmiş. Velâyeti zahir ve kerameti bahir mürüvvetlû derviş imiş.

Hâliya çamlar altında mezarı görünmektedir. Misafiri eksik olmaz. Havası anber kokulu, yeri cennettir.

Gül zamanında rüfekayikiram âzimlerdir. Dağın seyrü safasına ve gül kokulu havasına mülâzimlerdir. Her yeri erbabı ehli safanın mecmaı, her köşesi eshabı vefanın meclisidir. Sabah rüzgârları her taraftan gül ve menekşe kokuları getirir. (Alevî-baba) dedikleri yer de hâlen (Şehristan ve bağ ve bostan) olmuştur. Cennet ırmağı gibi akan büyük bir su, bu güzel yeri ikiye bölmüştür.

Nakiolunur ki Duğlubaba dedikleri derviş; Orhan beyin Bursa fethi zamanında bir kaç derviş arkadaşiyle Uludağa gelerek dağın şark tarafında kapalı bir yerinde yerleşmişlerdi. Kurtlar kuşlar kendisine alışmıştı.

Kande gitse, bile giderlerdi. Ve her yandan gelip onu ziyaret ederlerdi. Uzlete ve inzivaya çekilmiş bir dervişti. Kumandanlarından Turgut Alpın delâletile Orhan kendisine gönül bağlamıştı ve ol havaliyi kendisine Doğlubaba ölünce «anın üzerine türbe ve yanında bir cami ve bir tekke bina etti ve ol makamı mübareki varidîne ve zairine melâz ve melce kıldı. Hâliya tamam mamuri ziyaretgâh ve hasılı mevfurü ibadetgâhtır.

Tutarlar kâbe âyin hânikahın
Çekerler sürme gibi hâkirahın
Melekler sakfın etmiş âşiyane
Periler sahnı içre mürg - hane

***

Zehi mecma, ki pür ehli vefadır
Seritaba sima' ve hoş safadır
Harimi - Kuds gibi devri anun
Ziyaretgâhıdır halk - ı cihanın

Servi ve sanevberlerle, bir gelin odası gibi süslenmiş olan türbesinin üstünü güneş ve ay tavaf ederler. Ol diyarın ağaçlarla dolu bağları; çayırları, çemenleri; cennet bahçeleri gibi, yemişlerle doludur. Cennet ağaçları gibi olan ağaçları melâikeler gibi uçuşan kuşlara âşiyanedir.

Her köşesinde hayat suyu akıtan çeşmeleri; her yanında, içinde gümüş yapılı balıklar bulunan havuzları vardır. Bu balıklar, o havuzlar içinde gece ve gündüz parıldarlar. (Arsai abı hayat) tır. Cennet bahçesi denilse yeridir. Bir çeşmesinin adı (Abıkevser) dir. Cennet bahçesi denilse yeridir. Mollafenari cennet gibi olan bu yeri yaylak edindiği için (Mollaalanı) denilmiştir. Şimdi; muradına erememiş âşık gibi, harap olan Mollaalanı, (Mollayegân) ın da yaylağı idi. Orada talebesine ders verirdi.

* * *

Bahar Sultanın askerleri menzilden menzile giderek bu cennet gibi olan yerleri baştan başa aldılar. Kış Şehriyarının askerlerine o kadar korku saldılar ki durup karşı koyamadılar. Savaşa ihtimal kalmayınca firar ettiler. Bahar Sultanın askerleri firarileri takip ederek Mollaalanından, Kurtbeleninden, düzlüğü Felek meydanından daha geniş olan mübarek Sarıalana eriştiler ve oralarda kimleri buldularsa affettiler. Vaatlerde bulundular..

Bir kol da Duğlubabadan, Şahimefendi pınarından, Karagölcükten, Çatalhöyükten yürüyerek Sarıalanda birleştiler..

Orada günlerce kaldılar. Zevk ve safalar ettiler. Yediler, içtiler, güldüler, eğlendiler. Çektiklerinin acısını çıkardılar. Sarıalanda geçen güzel, eğlenceli, sazlı, sözlü, içkili zevk ve safa günlerinden sonra oradan da göçüp Hızırbey yurdundan, Sobrandan Kırkpınara vardılar. Kırkpınarda her kaya dibinden birer güneş gibi sular kaynıyor; kol kol her tarafa gidiyordu. Dokuz kaynağın her biri safalar dolu bir kervandır. Yol yol yıldızlar

katarı gibi kayalar arasından yuvarlanarak, köpürerek akar gider.

Kırkpınarda bir kaç zaman kaldıktan sonra (Çukurçemen) de karar kıldılar, arkadaşlarını beklediler.

Duğlubabadan kalkan kol (Kuşoynağı) ndan, (Peykyaylağı) ndan, (Karagöl) den (Gülümgöl) e ilerledi. Orada buldukları kış askerlerini kırıp geçirdiler. O vadiyi kendilerine dar ettiler. Andan sürüp gelip Çukurçemende arkadaşlarına kavuştular.

Her tarafı aradılar, taradılar, Kış Şehriyarının askerlerinden kıyıda bucakta kalmış olanları yakalayarak temizlediler ve Kış Şehriyarının tepelerde mevzi aldığını anlayınca, sığındığı zirveye dört taraftan yürüdüler. Bu hâli gören Kış Şehriyarı (kandesin Deşti-Kıpçak yaylakları?.) diye her şeyini Bahar Sultana bırakarak kaçtı. Bahar Sultanın askerleri de bayraklarını ta tepeye diktiler.

Bahar Sultanın istikbali, zevk ve safa, eğlence zamanları

Kış Şehriyarının zulüm ve fesadı tamamen yok edildikten ve Bahar Sultanın adalet ve ihsanı ortalığı tuttuktan sonra maksat hasıl olmuştu. Zevk ve safa, eğlence zamanları gelmişti.

Güzel sesli kuşlar; sevinçler artıran seslerile dağları ve vadileri doldurdular. Nehirlerin iyi sesli hanendeleri, gönül açan teranelerle okudular. Ruh okşayan hafif rüzgârlar ahenkler yaptılar.

Şadlıkla, şadanlıkla; sevinç ile, ferah ile coşup taşmayan hiç bir şey ve hiç bir yer kalmadı. Herkesin ve her tarafın baştan başa yüzü güldü. Âlem hastalıklardan, dertlerden, elemlerden tamamen arındı. Yalnız Menekşenin kulağında hafif bir sağırlık ve Nergisin gözünde (geceleri uyuyamamak) hastalığından eser kaldı.

Havalar o kadar güzelleşmişti. Hafif rüzgârlar sanki insanın iliğine can vermek; canlara can katmak dilerdi.

Bahçe sahiferenine safa kalemleri ve şakayık rakamlarile (Burası cennetler cennetidir. Giriniz) kazıldı. Zevk ve safa tavusları bir daldan bir dala; bir yandan bir ya-

na cilvelenerek uçuşmağa başladılar. Muhabbet ve vefa kaknosları [*] gönül avlayan elhanlarla ötüşmeğe başladılar. Dünya sazla sözle sarhuş oldu.

Günden güne saadet yıldızları doğdu. Şeref ve şan nurları taraf taraf parlamağa başladı. Kâtip Felek, saltanat menşurunu, Bahar Sultan adına yazdı. Hatib Zaman, hutbesini Bahar Sultan adına okudu. Dokuyucu tabiat dîbadan keramet hilâtını bu bahtiyar Sultan adına dokudu. Köhne kâinatın yüzü tazelendi. Dünya şarkı seslerile doldu.

Bahar Sultan; hazinelerin açılmasını ve askerlerine nimetlerin yağma ettirilmesini, cevherlerin saçılmasını ferman etti.

Düşman malını yağma etmeden sen onu dostlarına ikram et!.

Ta ki: o kadar uzun zaman çektiklerinin, çalışıp çırpınmalarının; didinip uğraşmalarının; yoksulluk ve tahammüllerinin, mükûfatı

[*[Kanatları nakışlı, gagası delikli esatirî bir kuş imiş (Kakanoz)!.

bunlar olduğunu yakinen bilsinler.

Hulâsa büyük, küçük; zengin, fakir herkes; kuşların neşeli seslerile cıvıldaşıp ötüştükleri yerlerde; su kenarlarında zevk ve safaya daldı. Elleri açık sakiler âyetler okudu. Güneşin askerleri gam ve keder diyarını baştan başa harap ettiler. Ay yüzlü sakiler yakut renkli şaraplar sundular. Herkesin yüzü güneş gibi parladı.

Semen çiçeklerile dolu çemenler üstünde zevk ve safa sahipleri felekten gâm aldılar. Muhabbet ve vefa erbabı tali ağacının altında cilveler gösterdiler.

Çayırlar, çemenler, acip ve garip sanat eserlerile mahşere döndü. Yerler, türlü türlü nakış ve süslerle mahşer yerine benzedi. Her yemişli ağaç; dallarında, cevherlerden rengârenk avizeler göstererek, yıldızlarla dolu gök üzerine sanat astı. Hoş akan her dere; gül bahçelerinde, bin türlü oynaklıklar ve akışlarla pehlivanlığını ve üstadlığını gösterdi.

Göz bayayıcı ağaçlar, içi kıvılcımlı kor ateşlerle dolu

olan nar yemişinin tasını kaparak en akıllıları bile hayretlere düşürdü. Minare gibi dalları eteğinin altında saklayarak en açık gözleri bile aldattı. Beyin zindanında His Şehriyarını hapsederek düşünebilmeğe, tasavvur ve tahayyül edebilmeğe imkân bırakmadı. İnsanları, cinleri, perileri baştan başa hayret, taaccüp ve ibret aldı.

Akıl ve canın şaşıp kaldığı o âlemin hangi vasfını söyleyeyim?..

Hulâsa dağlar, tepeler, sahralar ve vadiler; her taraf ve her yer; ardı ve arası kesilmeyen eğlenceler, oyunlar, âlemler, sevinçlerle doldu. Her bülbül ve her cennet tutusu bu coşkunluğa iştirak etti.

Ev sahibi (Yaz) ın (Bahar Sultan) askerlerine ziyafeti

Bu zevk ve safa, bu neşe ve eğlenceler bir çok günler uzadı gitti. Bağlar bahçeler, su başları, her taraf bir (işretâbât) oldu.

(Ünlüyaz) derler bir kuvvet ve kudret sahibi vardır ki, dünyanın hocası ve zamanın sahibi idi. Nimetlerinden herkes faydalanırdı. Fakir ve zengin herkes onun ihsan sofrasından rızklanırdı. Lûtufları ve nimetleri söylemekle bitirilemez. Küçük, büyük; zengin, fakir kimseyi sohbetinden bıkmazdı.

(Bahar Sultan) ın can besleyen lûtufları ve adaletinden çok memnun oldu. Bahar Sultana bu lûtuf ve adaletlerine, karşılık yapmak istedi. Kurtların, kuşların, bütün mahlûkatın istifade etmesini diledi.

Her gün büyük ziyafetler verdi. Felek, atlas gibi yeşil sofralar döşedi. Yıldızlarla dolu gökler gibi mücevherli kaplar sıraladı. Yer yüzünü şekerli yiyeceklerle, nimetlerle doldurdu, Yıldızlar sayısınca çini kâseler içinde şerbetler sundu.

O günlerin hanendesi ve o zamanın sazendesi bu âhenge uydular; çaldılar ve söylediler..

Bahar Sultanın hastalanması, zamanın değişmesi

Kahırlarla dolu dehrin garip halleri her zaman ıztırap; şefkat ve merhameti olmayan feleğin acip şekil-

leri, her an inkılâp üstündedir.

Gayeti ve nihayeti olmayan ne var ki?..

Ferah sıkıntı ile, neşe kederle arkadaştır. Gül bahçelerinde zevk ve safa kuşları dinlemek zahmetsiz olmaz. Safayı cefa takip eder.

Bahar Sultan; askerlerile, maiyetindekilerle işi zevk ve safaya; içip eğlenmeğe, çalıp oynamağa vurdu. Tabiat ve kâinat gece gündüz eğlenceye daldı. Gaflete ve dalâlete düştüler. Memleketin ahvali fenalaştı.

Dünyanın göz bebeği olan Nergisin gözü kör oldu. Bülbülün sesi kesildi. Gül, zamanın sahifesinden silindi. Menekşe, gece gündüz içmekten çıldırdı; boynu vuruldu. Yasemn kendisini yele; Nilüfer sele verdi.

Bu sırada Bahar Sultan da keyfini bozdu. Gece gündüz içip eğlenmekten ve sıcaklardan hastalandı. Gülüp eğlenme yerine ağlama, inleme kaim oldu. Çalımı, biçimi bozuldu. Her ne kadar ünlü doktor (Bulut) kendisine cana can katan, şifalar ve canlar veren şerbetler içirdi ise de iyileşmedi. Hakîm (Ruzgâr) tebdilhava ile ilâç buyurdu. Fayda bulmadı. Bahar Sultanın şifasız hastalığı, yüzünden anlaşılmadı. Şifa (Tanyeli) tedavisine o kadar uğraştı; müfit olmadı.

Şifa kanununda o kadar muvaffakiyetler göstermiş olan (Tanyeli) ümidini ve feyzini kesti. Dertler, mihnetlerle dolu kafasına bir katı taşı yastık edinerek bağrına bastı. Gözleri ağlamaktan yağmursuz bulut gibi kan doldu. Suların, derelerin yatakları dert ve mihnetle bağlandı. Ateşler saçan güneşin şualarile dünyanın canı dağlandı. Gamdan benzi sarardı. Bostanların susuzluktan ciğeri yandı. Yeryüzü çayırlar, cemenler zağfrana boyandı.

Su dolapları gibi yaşlar dökerek ağlasa yeridir. Yazık ki, kahır rüzgârı vefa bağını soldurdu. Ellere taşıp giderken safa nehri bu gamdan kurudu; feyzini kesti. Yazık!.

Kış Şehriyarı; her ne kadar uzaklara kaçıp Kıpçak yaylaklarına gitmiş idi ise de her zaman Bahar Sultanın ne yaptığını, nasıl olduğunu; halini, ahvalini sorup soruşturmaktan geri kalmayordu.

Gece ve gündüz fırsat bekliyordu. Bahar Sultanın hastalığını ve ülkesinin haraplığını haber alınca sevinçten coştu. Kalktı oynadı, sima'lar etti.

«Düşman uyuşmuş yılan gibidir. Fırsat onu canlandırır.»

Hemen: harp meydanlarının saf kırıcısı olan, ateşler püskürен (Kasırga) yı çağırdı.

Bahar Sultanın ülkesini tamamile yağma etmek ve ol diyarı tamamen yıkıp kavurmak için, akıncı taifesile, birden bire Bahar Sultanın üzerine varmasını: hiç kimseye inayet ve merhamet etmemesini; zaif ve kuvvetli, küçük ve büyük kimi ele geçirirse aşağı yukarı sürüp götürmesini emretti.

«Şu söz eşsizdir: Su uyur, düşman uyumaz.»

Bahar sultan; dağın zirvesinden ve tepelerinden sahralara, vadilere, cenup kışlağına çekildi. Günleri değiştiren terazinin kefesile gece ve gündüz mahsulü tartıldı. Tanyelinin ve Şimal rüzgârının nabzı yine tabiî bir halde atmağa başladı. Nehirlerin, derelerin soğuk suları canlara can bağışladı.

Kehribar renkli güneş (itidaliharîfî) noktasına giderken saflar kıran Kasırga da:

— «Ben sizin üzerinize gönderildim!» diyerek Bahar Sultanla cenge hazırlandı.

Az bir zaman içinde bir çok dağları ve vadileri, sahraları aşarak, Uludağa erişti. Bahar Sultanın perişan kavminden kimine ümit, kimine korku vererek; kimine şiddet, kimine lütuf göstererek:

— Şimdiden sonra Bahar Sultandan inayet ümit etmek yersiz; himaye dilemek de olmayacak emeldir!. dedi.

Bahar Sultanın şaşkın ve perişan kavminin bir kısmı korkusundan, bir kısmı da Kış Şehriyarından görecekleri lütuf ve iltimas ümidile, Bahar Sultandan yüz çevirdiler. Kış Şehriyarına (memleket boştur; teşrifini gözler) diye haber gönderdiler.

Gel, ey şaşkın ve perişan gönül! Sevda demidir.. Ayvanın yüzü güneş gibi sarardı. Ülker yıldızı gibi olan salkımlar, üzümlerini astı. Çayırlar, çemenler safran rengine boyandı. Ağaçlar baştan başa altına bandı. Yere altın yaldızlı yapraklar

dökülüyor. Her ırmak altın renkli balıklarla doldu. Her ağaç tutuşarak bir oldu. Havanın ateş saçması ondandır. Sarı yapraklar içinde saklanan siyah karga, safran rengine boyanmış, yüreği yanık, lâle gibidir. Her ağaç bir sarı kuştur: silkindikçe kanadının tüyleri uçuşur. Çınar ağacının eli kınalanmıştır. Yeşil ağaçların sararan yaprakları yıldızlı gök gibidir. Gel ey şaşkın ve perişan gönül; bu dem, sevda demidir.

Nihayet bir sabah, arslana binmiş olan güneş, nurdan askerlerile ve altın işlemeli bayrağile Doğudan baş kaldırdı. Batı Şahı, Şark Sultanının askerlerini ve bayrağını görünce çekildi, kaçtı. Kasırga da ortalığı birbirine katarak Uludağın zirvesine altın işlemeli, ateşler gibi parlayan bayraklarını dikti.

Birdenbire uzaktan bu heybetli bayraklar görününce korku ve dehşet içinde kaldılar. O vakur dağın tepesinde, ateş yanıyor sandılar.

Bahar Sultanın süvarileri dağ tarafına bakıp da o ateş gibi olan bayrakları gördükleri zaman içlerine ateş düştü. Şaşkınlık ve ıztırap içinde kaldılar. Askerleri yoklama yaptılar. Dağ askelerinin ve saf kıran rüzgârların Kış Şehriyarı tarafına geçtiklerini öğrendiler. Hilekâr zamanın kendilerinden yüz çevirdiğini, bahtlarının döndüğünü anladılar. Kalan askeri toplayarak Bahar Sultanın huzuruna geldiler. Vaziyeti ve şikâyeti anlattılar. Yanılıp yakıldılar. Kendisinden yardım ve imdat istediler. Allahın inayeti ile Sultanın himayesi olmazsa düşmanın ayakları altında kacaklarını ve ülkenin baştan başa elden gideceğini söylediler. Her ne kadar Sultanımız hasta ise de düşmana göz açtırılmadan hemen (huruç) emrini vermesini dilediler.

Bahar Sultan:

— Ey toz toprak içinde sürünen perişan şaşkınlar; ne acip sevdaya düştünüz?. Görüyorsunuz ki ben hastalıktan bitkin bir haldeyim. Bir şeyler yiyip içemiyorum. Gecelerim uykusuz geçiyor. Ben bu halde iken; siz, gece ve gündüz eğlenmekle meşgulsünüz. Ülkeyi ihmalinizle harap ettiniz. Askerlerin şevk ve ümidini kırdınız. Nefsinize

uydunuz. Gaflete daldınız. Şimdi asker perişan. Kahramanlar ortada yok. Ben hasta ve bitkinim. Halkın gönlü ve ümidi kırık. Uğursuzluğunuz ülkeye uğursuzluk verdi. Düşmanla çarpışmak için benden yardım istiyorsunuz. Helâkiniz uzak değildir. Zira yaptıklarınız beğenilecek şeyler değil!..

Sahralara, deniz kenarlarına çekilelim. Orada yeniniden kuvvet ve kudret bulalım ve düşmanla çarpışabilecek bir hale gelelim. Dağlar muharebe yeri değildir. Bu suretle düşmanı da muharebe meydanına çekmiş oluruz.

Akıllı olan fırsatı gözler; cahil işi aceleden mahvolur.

Yer yer baş kaldırıp: Reyiniz makbul, fikirleriniz makuldür. Her ne buyurdu iseniz doğru ve her ne emretti iseniz yerindedir, hoştur; güzeldir. Ancak; o taifeye ağzı lâf yapmasını bilir, hakim ve üstat bir elçi gönderelim. Sulh teklif edelim. Sulh olursa ülke rahata ve emniyete kavuşmuş olur,» dediler.

Bahar Sultan; evet; dedi. Uyuşmak her zaman iyidir. Ancak devletlerini büyültmüş olmakla mağrur olan ve uzun zamanlardanberi fırsat bekleyen bu korkmaz taife ile uyuşabilmek çok zordur. Ahmaklığı ve eşkiyalıkları malûm olan düşmanımızın aklı zaiftir; zekâdan, idrak ve irfandan mahrumdurlar. Onlara hikmetten ve nasihatten bahsetmek akıllı işi değildir. Anadan kör doğanlara gözlük bir fayda vermez. Hikmet cevherlerini ziyan etmek akıllı insanlara münasip değildir. Burunları tıkalı olanlar güzel kokulardan bir şey anlamaz. Sözü uzatmak neye yarar?..

Bahar Sultan sözünü kestikten sonra, Kasırganın hiddet ve şiddetini gördü (İnna lillâhi ve innâ ileyhi raciûn) diyerek harap ve perişan askerlerile yavaş yavaş sahralara, vadilere çekildi.

— Devamı var —

Cümhuriyet yıllarında zaman ve vasıtanın rolü ve turizm

MUSA ATAŞ

Sayın Konya Saylavı Doktor Bay Osman Şevki Uludağ üstadımızın (Bursa ve Uludağ) adlı rehberini okudum.

928 yılında yazılan bu eserin Uludağa ait kısmını 938 de okumak, Cümhuriyet yıllarında zaman ve vasıtanın ne mühim roller oynadığını ve on sene içinde ne kadar değişiklik yaptığını mukayese bakımından cidden pek istifadeli olur.

Meselâ : Üstadın o gün kaleme aldığı bu malûmat arasında teşrinlerden mayısa kadar Uludağ, kuş uçmaz, kervan geçmez bir haldedir. Oraya 9 ay kar yağmakta, bittabi bu aylarda Uludağa çıkılmamaktadır. Çıkılması da hiç tavsiye olunmamaktadır.

Şüphesiz 928 de vaziyet böyle idi. Sayın Bay Osman Şevkinin Uludağa çıkacak seyyahlar için bu rehberde bir çok tavsiyeleri var. Bunlar arasında yazın gecc ve gündüz sühunet farklarına karşı mücehhez olabilmek için kalın bir battaniye de

beraber götürülmesi ehemmiyetle işaret olunmaktadır.

Üstadın bu rehberi dağ hakkında çok değerli malûmat vermektedir. Belki memleket eserleri arasında bu kadar güzeli yoktur.

Bizim burada mukayese ve mevzuubahis etmek istediğimiz nokta: 928 den 938 e kadar geçen on sene içinde Uludağda yapılanların azemetini tebarüz ettirmektedir.

928 de dağda ne otel vardı, ne yol, ne işaret direği, ne de telefon... Binaenaleyh Bay Osman Şevkinin seyyahlara bir çok tavsiyelerde bulunması ve kendilerine sisli zamanlarda ihtiyatkârlığı elden bırakmamalarını hatırlatması, hattâ birer battaniye götürmelerini tavsiye etmesi elbette haklı birer mülâhazaya dayanıyordu.

Fakat bugün artık dağın hemen her üç beş saatlik noktası arasında birer otel yükselmiştir. Zirveye yakın bir mahalle kadar mükemmel bir şose açılmıştır. Dağın telefonu vardır. Jandarması, karakolu, her türlü emniyet ve ihtiyat tedbirleri alınmıştır. Orada insanın kaybolmasına imkân vermemek için Karabelenden zirveye kadar yol boyunca işaret direkleri dikilmiştir. Hattâ o kadar ki: Orman içlerinden kışın geçmek için bile yollar açılmış ve işaretlenmiştir.

Orada artık, yaz gününde sisten korkan ve kılavuza ihtiyaç hissedenler değil, kışın sıfırın altında 28 derecede ve en şiddetli tipiler arasında cirit oynayan kayakçılar dolaşmaktadır. İşte: Cümhuriyet yıllarında zamanın ve vasıtaların oynadığı rol . . .

Cümhuriyetten evvel Türkiyede turizm mefhumunun (t) si bile yoktu. Bu güzel tarih memleketine, gezmek ve görmek için şöyle dursun da ya bir işi düşüp veya yanılıp da gelenler, parmakla gösterilecek kadar azdı.

Cümhuriyetle birlikte Türkiyede bir turizm davası doğmuştur. Avrupa ile Asyayı birleştiren en mühin bir geçit noktası üzerinde yükselen yeni Türkiye; sahillerile, kaplıcalarile, tabiî manzaraları ve tarihî şehirlerile hakikaten cazip bir turist memleketidir.

Fakat eski devirlerde buraya gelmek bir Avrupalı için, Afrika çöllerine seyehat etmekten daha meçhul bir akibetin ifadesi idi Emniyet ve asayişten, yoldan ve otelden mahrum bir memlekete yabancıların gelmemeleri çok tabiî idi..

Bugün vaziyet hiç de böyle değildir. Cümhuriyet Türkiyesinde emniyet ve asayiş; ilk plânda teessüs eden bir unsur olmuştur. Türkiye; asırlarca ve hattâ bu ülke kurulalıberi görmediği bir emniyete Cümhuriyet yıllarında kavuşmuş bulunmaktadır. Bugün turizm davamıza temel olan emniyet ve asayişimizle cidden iftihar edebiliriz.

Cümhuriyetin daha ilk yıllarında memleketimize vapurlarla akın halinde seyyah gelmeye başladıysa bunun ilk sebebini asayiş ve emniyete hamletmekte asla hata yoktur. Zira: Cümhuriyetin on beş yılı içinde her sene mütezayiden artan turist adedi, bu emniyet ve aşayişin verdiği geniş bir huzurla Türkiyeye seyehat edilebildiğini isbat eden en canlı rakamlardır.

Cümhuriyet yıllarında ele alınan turizm davası (İç ve dış) turizm olarak iki cepheden mütalâa edilmektedir.

Devlet, dış turzminden daha evvel iç turizmi teşvik için azamî tedbirler almaktadır. Meselâ: Yurttaşlarımızın memleket demiryollarında ve deniz yollarında asgarî ücretle seyahatlerini temin için geniş mikyasta ve muhtelif zemin ve zamanlarda tenzilât yapmaktadır ki: bu tenzilâtlı tarifelerin verimi memleket için de memnuniyetle kayde değer bu turizm hareketini doğurmuştur.

Eski devirlerde, ömründe bir defa olsun Üsküdardan İstanbula geçmemiş kimseler yaşarken bugün hemen hemen memleketin bir kaç vilâyetini gezmeyen ve görmeyen pek az kimseler kalmış bulunmaktadır. Bu hal de gösteriyor ki: Devlet, iç turizm davasını cezrî bir şekilde ele almış ve bunda cidden büyük bir isabetle muvaffak olmuştur.

İzmir enternasyonal fuarı, İstanbul ve Bursa festivalleri, Bergamadaki kermes gibi vesilelerle yurddaşların bu mem-

leketlere ucuzca seyahatleri temin edilerek yurddaşların bu güzel yurt parçalarını görüp tanımalarına, bittabi tanıdıktan sonra sevmelerine imkân verilmektedir. Yani bu sayede yurddaşa yurdunu görmek, gördükten sonra ona karşı daha derin bir sevgi ile bağlanmak kültürü de verilmiş olmaktadır. On beş cümhuriyet yılında Bursadaki turizm hareketlerine gelince:

Evvelâ Bursayı, Türkiyenin birinci sınıf bir turizm mıntakası olarak kabul etmek mecburiyetindeyiz. Zira: hiç bir şehrimiz Bursa kadar muhtelif ve cazip mevzularla turisti türlü sahalarda meşgul edebilecek bir zenginliğe malik değildir. Meselâ: burada ne yoktur ki... Dağ vardır, deniz vardır. Kaplıca, tabiî güzellik, mimarî bakımdan şaheser san'at âbideleri, tarihî eserler, fabrikalar, göller, camiler, serviler, türbeler ve saire ve saire...

Bütün bunlar, Bursanın ayrı ayrı turistik hususiyetlerini tebarüz ettiren mevcudiyetlerdir.

Bu itibarla Bursa emsalsiz bir turizm hazinesidir. Ne yazık ki: Cümhuriyet yıllarına kadar Bursaya hemen hiç ehemmiyet verilmediği için bu zengin hazineden istifade edilememiş ve kimseye de istifade ettirilememiştir.

Cümhuriyet yıllarından itibaren Bursada turizmi teşvik bakımından yapılanlara bir göz gezdirecek olursak, bunların mühim bir yekûn teşkil ettiğini görürüz.

Evvelâ; Bursada Çelikpalas gibi her türlü konforu havi modern bir otel yapılmıştır. Bu otelle yerli ve yabancı seyyahların her türlü istirahat vasıtaları temin edilmiş ve Bursa için bu otel yüz ağartan kıymetli bir müessese olmuştur.

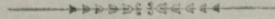
Çekirgedeki hamamlar, banyolu oteller eskiden birer handan farksızken, Cümhuriyet yıllarında ıslah edilmiş ve oturulabilecek oteller haline sokulmuştur. Şehrin ana caddeleri genişletilmiş, parkelenmiştir. Çekirge - Bursa yolu asfalt yapılmıştır. Nakil vasıtaları, bir turist şehrine

yaraşacak şekle kalbedilmiştir.

Uludağda otel, sığınak, ve dağ evleri yap'larak zirvenin altına kadar da bir şose açılmıştır,

Böylece Bursaya gelen ziyaretçilerin pek çoğunu kendisine çeken Uludağ ayrıca kış mevsiminde Türkiyenin kış sporları bakımından da bir santıralı haline getirilmiştir. Hulâsa, Uludağda yapılan bu tesisat, Bursanın turistik karakterine yepyeni bir çehre vermiş bulunmaktadır ki kış yaz buraya her yaşta ve her meslekte seyyahla sporcunun çıkmakta bulnnması bunu isbat etmektedir.

İşte bütün bunlar Cümhuriyetin on beş yılı içine sığdırılan turistik faaliyetlerdir.

Atletizm

HAYDAR TOLUN

Eski Yunanistanda atletizm iki ayrı devir geçirmiştir:

Birinci devir klâsik atletizm devri ikincisi ise dekadans devridir. Klâsik devrin atletleri ruh terbiyesile beden terbiyesine müsavi derecede ehemmiyet verirler ve ruh ile beden arasında tam bir müvazilik gözetirlerdi. Meselâ meşhur filozof Eflâtun hem yüksek bir fikir adamı hem de bir atletti. Klâsik atletizm devri Atina terbiyesinin en parlak devirlerine tesadüf eder. O zamanlar ancak jimnaz ve palestralarda büyük bir ihtimamla yetişen gençlerin fikir terbiyelerine başlanırdı ve bedenin terbiyesi ruhun terbiyesi için zaruri bir hazırlıktı. Fakat sonraları müsabaka meydanlarında alkışlanarak şımartılan atletler bir nevi arivizme kapılarak kazandıkları birincilik derecelerini kaybetmemek için atletizmi yegâne bir meşguliyet bir meslek haline soktular.. Yalınız beden terbiyesile iktifa ettiler. Ruhî terbiyeleri aleyhine aşırı bir

fizikî kültürle müvazenelerini bozdular.. Bol bol yer ve uyurlardı. Hattâ Eflâtun bu türlü atletlere (uykucular) diyordu. Eski heykellerde bu iki devrin vücut tipleri pek açık olarak görünür. Klâsik atletizm devrinin atletlerinde vücut yumuşak adaleli ve mütenasiptir. Dekadans (inhitat) devrinin atletleri ise gayri tabiî bir inkişaf kazanmış şişkin adaleli iri yarı insanlardır.

Klâsik devrin atlet tipine Diskobol tipi, dekadans devrinin atlet tipine de Hergül tipi misal olarak alınabilir.

Sporlar, sür'at koşuları, maraton koşusu, gülle, cirit, disk atmalar, yüzme, sırıklı sırıksız yüksek ve uzun atlamalar, futbol, tenis, basketbol, eskrim, bisiklet, ata binme, boks, güreş gibi spor ve oyunlardır. Toplu halde yapılan İsveç jimnastikleri spor mahiyetinde hareketler sayılamaz. Beden ekzersizlerinin İngiliz terbiyesinde geniş bir yeri vardır.. Müsabakasız olarak ebeveynin ekserisi çocuklarını mektebe ilim kazanma kadar oyun öğrenme için gönderirler denilebilirdi. Bu noktai nazardan İngilizler Yunanlıların ve Romalıların yegâne varisleridir. [1] (Cambridge) ve Oxford) üniversitelerinin an'ane halini almış kürek çekme yarışları meşhurdur. Bu gün asıl atletin ekzersizler denilen yürüyüş, manialı maniasız koşular, atlamalar, disk, cirit, gülle ve topuz atmalar, kürek çekme ve yüzmelerdir..

Atletizme hazırlanmak ve hazırlamak mühim bir terbiye branşıdır. Karakterin teşkili ve tam bir sıhhat temini için çok düşünülmüş ve kabili istifade bir gıda rejimi ve hıfzıssıhha şartları aramak ve bulmak lâzımdır.

(Sağlam vücutta sağlam ruh) bulunacağına inanan muallimler çocuklarının ruhî terbiyelerile bedenî terbiyeleri arasında bir müvazilik teminine çalışırlar.

---

[1] — 1810 Tarihine kadar İngiltere başta yürüyüş olmak üzere bütün beden ekzersizlerine Pedestrianism deniyordu. Atletik oyunlar 1812 de başladı. Halihazırda bütün İngiltere atletizmini idare eden (London athletic club) isimli bir cemiyet vardır.

Geçmiş zamanlarda Bursa

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

Mühimme defterlerinden çıkarttığımız on vesika bize Bursanın geçmiş zamanlardaki durumunu aydınlatması itibarile çok önemlidir. Bu vesikalar X, XI, XII inci asra ait olup Bursanın içtimaî, adlî, ziraî hayatına, inzibat ve emniyetine taalluk etmektedir.

Geçmiş asırlardaki hayat şartlarının incelenmesi her bakımdan faydalıdır. Atalarımızın idare işlerinde hangi şeylere değer verdiklerini, ve Osmanlı saltanatının dayandığı ana prensiplerini bu vesikalar kadar bize gösterecek ne olabilir ?

Bursanın ticaret âlemindeki yerini bu vesikalardan biri bize çok güzel göstermektedir. Leh kralına Bursadan gönderilen dört bin filori kıymetindeki eşya. 16 ıncı asırda Bursa mamulâtının ve bilhassa ipeklilerinin bütün avrupada ne kadar haklı ve esaslı bir şöhret kazandığının en büyük bir delildir.

Vesikalardan bazıları eşhasa ait, bazıları da evkafı ilgilendirecek mahiyettedir.

Vesika : 1

Söğüd Derbendinin muhafazası hakkında

Bursa Beyine hüküm ki,

Hâliyâ dergâhı muallama mektup gönderüb livai mezbure tabi, Söğüd Derbendi namı...... ve muhatara mahallin hıfzı lâzımdır deyu arz olundukda lâzım ise yaya ve müsellimden ve gayrıdan Derbendci yazasın deyu fırmanı şerif varid olmağın üzerine varub görülüb filvakı, ehli fesad eksik olmayub her veçhile mahıf ve muhatara olub hıfz ve haraseti lâzım olmağın tedarik etdirilüb riâyâdan bir ferdi rağbet etmeyüb yaya ve müsellim tayfasından bazı kimesneler ihtiyar idüb Derbend ortasında (Tekfür mağarası) dimekle meşhur yerde birleşüp iki yerde Derbendi bekleyüb hıfz etmelerin uhdelerine alıb kimler idüki isimlerile yazılub defter olunmuşdur. Lâkin emri şerifdir yaya ve müsellime ruhsat olmamağın gönderilmedi deyu arz eylemiş siz imdi buyurdumki yaya tayfasından mezkûr Derbendin hıfzına kifayet idecek ne mikdarı kimesne yazup defterlerin mühürleyüb süddei seadetime gönderesin.

Fi. 7 Recep 975
Mühimme defteri 7
S. 209

●

Vesika : 2

İstanbula koyun gönderilmesi hakkında

Bursa kadısına hüküm ki,

Hâliyâ mahrusai İstanbulda Et babında ziyade muzayaka olmağın Bursa mühimmi içün etraf ve cevanibden Eskişehire geldiklerinde Bursaya satılmağa varan koyundan mahrusai İstanbul zahiresiçün gönderilmesin emridüp buyurdum ki dergâhı muallam çavuşlarından Mustafa çavuş vusûl buldukda bu babda mukayyed olub mahrusai mezbure halkına sia'i maişet hasıl ola. Hususu mezbur mühimmatı umurdandır emrim üzere bizzat mukayyed olup ne mikdar koyun gönderildiğin yazub bildirsin.

Şevval 975
Mühimme defteri 7
S. 456

●

Vesika : 3

Ayşe isminde bir kadına tecavüz eden iki edamın idamı hakkında

Bursa Beğine hüküm ki

Mektub gönderüb mahrusai Bursada kapucu Mustafa bin Abdullah ve diğer Mustafa bin Abdullah nam kimseler Ayşe binti Mustafa nam hatunu kendü maslahatına giderken çeküb makabiri müsliminde fili şeni, icra etdükleri udûli müslimin şehadetlerile sabit ve zahir olub kayıd ve sicil olunub lakin bundan akdem adaleti namei hümayunda dergâhı muallam kullarindan olan ehli fesad arz oluna deyu ferman olunmağin haklarından gelinmesi lâzım olduğundan gayrı sebebi intizam ahvali nâs olmağın sureti sicil ihrac olunsun kendüler Yasakçı Başına

teslim olunmuşdur deyu bildirmişsin. İmdi mezburlara siyaset olmasın emridüb buyurdum ki vusûl buldukda mezburları siyaset idüp emrim yerine vardığında yazub arz eyleyesi.

13 Rabiulevvel 975

Mühimme 7
S. 83

●

Vesika : 4

Leh elçisîne dört bin filorinlik eşyanın gümrüksüz verilmesi hakkında

Bursa kadısına ve Gümrük Eminine hüküm ki

Leh İlçisi südde i seadetime arzuhal idüp Krala bazı esbab almak içün dört bin filori ile (Yankoaritini) nam ademi Bursaya gönderilüb gümrük alınmamak babında hükmü şerîf taleb etdüğî ecilden buyurdum ki vusûl buldukda anun gibi kralı mezbur tarafından esbab almağa varan ademinin dört bin filorilik satun aldığı mata'dan gümrük taleb etmeyesin. Amma bu behane ile dört bin filorilikten ziyade meta, geçürmekde ve gümrük virilmek içün aharın meta'ın meta'larına halt etmekden hazer edesin.

Bir sureti İstanbul kadısına ve Gümrük eminine.

13 Zilkade 975

Mühimme defteri : 6
S. 486

●

Vesika : 5

Bursada Bileciklû mahallesinde oturan Arnavud Alinin küreğe konulması hakkında

Bursa kadısına hüküm ki

Hâliyâ mektub gönderüb nefsi Bursa mahallâtından Bileciklû mahallesinde sakin Arnavud Ali nam kimesne şakavet ile ma'ruf olub mahalle halkını daima rencide ve mahallei mezbure imamı Muslihiddin nam kimesne hakkında dahi her kim artında namaz kılarsa kendû kâfir; avreti boştur dedüği sabit olub sicil olunduği bildürmişsin. İmdi mukaddemâ mezburın küreğe konulması içün hükmü şerifim verilmişdi. Bır tarikle halâs olub veyahud küreğe konulmamış ise mezburın küreğe gönderilmesin emridüb buyurdum ki vusûl buldukda emrim muktezasınca mezbur Arnavud Ali yarar ademlere koşub südde i seadetime gönderesin ki küreğe konula. Amma bile koşub gönderdiğim ademlere tenbih eyleyesin ki yolda gaflet ile gaybet itdirmekden hazer eyleyeler.

Mezbur imama verildi.

12 Cemaziyelâhır 066

Mühimme defteri : 7
S. 934

●

Vesika : 6

Piremir zaviyesine Vişne Meumedin tayini hakkında

Mahrusai Bursada Piramir

zaviyesine mutasarrıf şeyh hindi fevt olmağın zaviyei mezbure Gekbuzede Mustafa paşa camiinde vâız olan Vişne Mehmede buyruldu. Hindî ne ile mutasarrıf ise.

8 Rabiülevvel 979

Mühimme 15
S. 71

●

Vesika : 7

Burusa oğlanlarının kıyafetleri hakkında

Burusa kadısına hüküm ki.

Süddei seadetime mektub gönderüb Burusada sakin olan kul tayfası meclisi şer'a gelüb Burusada şehir oğlanları sipahi tavrında yatar . . . . gümüş raht ile ve kemer kılıc ile ve bol şalvar ile ve alâ âbâni sarık ile bütün karyelere çıkub riâyâyâ zarar ve teaddi eyleyüb kahr eylediklerinde kul taifesi eyledi deyğ mülâhaza olnnub kul olmayub tavrı mezbur olanları men eylemek hususu bildirmişsim. İmdi buyurdumki vardıkda bu babda mukayyed olub mukaddema şehre münadiler tayin eyleyüb yer yer nida itdirüb tenbih eyleyesin ki kul ve sipahî olmayub şehir oğlanı ve . . . . vechi meşruh üzere sipahî tavrında gezinüb sipahiye mahsus olan eğer at esbabı ve eğer sipahî libasın geymeyüb olıgelüye muhalif iş etmekden ictiuab üzere olalar. Olvechile sipahî tavrında ata binüb karyelere varub teaddi eyleyenleri ala görüb haps eyleyüb arz eyleyesin. Sonra anlaa hakkında emrüm nevachile olursa mucibince amel oluna.

Sipahîler kethüdasına verildi.

17 Muharrem 979

Mühimme defteri: 10
S. 270

●

Vesika : 8

Mumcu ve sabuncu esnafı hakkında

Bursa kadısına hüküm ki,

Bursada veki mnmcu taifesi süddei seadetime arzuhâl sunub yine mahrusai merkumede sabuncu taifesi ordu teklifin bunlar ile viregelmişler iken attar tayfası mücerred sabuncuları bikader ordu akçasın biz alıruz deyû kadime muhalif tecavuz eylediklerin bildirub men'u def' olunmak babında emri şerifim rica eyledikleri ecilden kadimden ola geldüğî üzere amel olunmak emrim olmuşdur. Buyurdum ki vusûl buldukda emrim üzere amel idüb dahi hususı mezbure mukayyed olub göresin. Zikrolunan sabuncu hırefi kadîmen mnmcu hırafinin yamakları olub bu âne dek vakı olan ordu tekiifin mumcularile veregelmişlerken hâliyâ attar taifesi kadîmen olagelmişe muhalif vechi meşruh üzere dahlü niza eyledikleri vakı ise men'ü def idüb şer ve kanuna ve kadimden olagelene muhalif kimesneye iş itdirmeyüb

işlemeyüb inad üzere olanları yazub arz eyleyesin.

4 Muharrem 1056

Mühimme 91
S. 30

Vesika : 9

Bursa ekmekçileri hakkında

Bursa monlasına hüküm ki,

Bursada vaki etmekciler kethüdası olan Mehemmed arzuhal edüb mahrusai mezburede etmekcilik işleyenler hamı dest olub üstada hizmet idenler etmekcilik idegelmişler iken Abdurrahman ve . . . . . . ram kimesneler aslâ üstadıne hizmet etmeyüb ve etmekcilik sanatında aslâ haberdar değil iken fırın açub etmekcilük idüb ihtilâle bâis olduklarını bildirüb hükmü hümayunum rica eyledüğî ecilden buyurdum ki vusul buldukda sadır olan emrim üzere amel idüb dahi hususı mezbure mukayyed olub göresin, Mezbur üsşade hizmed etmiş olmayub hamı dest ise men'ü def idüb kethüdaları ve Yiğitbaşıları marifeti ile ehl ve üstad olmayınca mimba'd o makuıelere benzer kimesnelere iş itdirmeyesin.

8 Şevval 1059

Mühimme 91
S. 142

Vesika : 10

Burla zahire anbarları hakkında

Burusa monlasına ve Livai mezburede vakı sair kadılara hüküm ki,

Sen ki Burusa kadısı mevlânâ İbrahim zidet fezailihusın. Süddei seadetime mektub gönderüb işbu senei mübarekede di emrillâhi teâlâ mezrual kılleti, matardan telef olub medinei Burusada bazı mukataat mültezimleri ve muhtekir taifeleri bir kaç senedenberu cem'ü deranbar eyledikleri hıntayı etmekci taifelerine bey itmeyüb medinei mezburede beher İstanbul kilesi husta üç dört ay mukaddem yirmişer paraya iken elyevm iki şer guruşa tecavüz etmekle fukara ve zuafâ muztaribülhâl olduklarından dahi ziyade beha etmek ümidile yine bey, itmeyüb ihtikâr ve fukaraya bu vechile gadr murad itmelerile medinei mezburede ve civarında ashabı anbar yedlerinde olan hıntayı narhı carisi üzere etmekci taifesine bey, etmeklerine tenbih ve mütenebbih olmazlar ise zarureti fukara def'i içün emri şerifim sudurunu istid'âyı inayet etmekle bu makule zahire idhar ve deranbar eyleyüb tarıkı ihtikâra salik olmak memnu olmağla zikrolunan mahallerde cem ve deranbar olunuü ihtikâr daiyesinde olan zahireler sefer vakii üzere medinei mezkûre ehalisi ile habbaz taifesine mu'tadı kadim olageldûği vech üzere furuht eylemeleri tenbih ve mütenebbih olmayanların haklarından gelinmek içün isim ve resimlerile arz ve ilâm olunmak babında

fi evasıtı 1159

Mühimme 152
S.

Şer'i Mahkeme Sicilleri

D. 37 S. 28/4

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada hacı İlyas mahallesinde mütemekkin olan Davudu Sabbağ Karakâdı mahallesinde mütemekkin olan Kıymet nam hatunun . . . . ikrarile sabit olub ketbi sicil olundu.

20 muharrem 925

Şühudülhâu Dehmed çelebi bin elhacca Hüseyin ve Sinan bin Abdullah

D. 38 S. 28/4

Yevmissebti vehüve yevmül ihda ve ışrîn ve tis'amie min muharrem 925

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada Başçı İbrahim camiinin evkafı muhterik olub rakabeye muhtaç oldukda efendi hazretleri evkafı mezbureye rakabeye Tutulmağa emroluncak camii mezkûrun imamet cihetine imametten elli akçe imamına verilüb bakisi rakebeye sarf oluna ve Hatib olan Muhiddin halifeye otuz akçe ve müezzin olana yirmi akçe ta'yin olundu bakisi cihetlerinden rakabe oluna ve sair ehli vazaif şimdi-yedek ne mikdar vazifelerinden kabzider̈ler ise olminval üzerine tasarruf iderler

Şühudülhâl . . . . . Hamze bin Abdullah ezzaim Burusa ve Sinan bin Bâli emini beytülmâl ve Sinan bin Abdullah elmuhzir.

D. 40 S. 28/4

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada Habib oğlu mahallesinde müteveffiye olan Selçuk Abdullah muhallefatı mali gaib olub beytülmâl emini zabt etmişdir merhumenin zevcesi Mehmed bini Şuayb meclisi şer'a gelüb merhumenin emini beytülmâl Sinan Balî ve âmil Hüseyin bin Muhammed mahzarlarında takriri da'vâ edüb dediki merhumenin mahallei mezburede olan evlerinden bir küçük evciğin kapî önü bir sufasiyle büyük evi kapusu köşesinden şimal canibine havlu civarına varınca bana hibe eyledi ben dahi kabzeyledim dedikde mezkûr Emin ve âmil inkâr eylediler kabbel istişhâp udûli müsliminden hacı Sa'di bini Evranos ve Hasan bin Ahmed mezbur müddei Sofu Mehmedin da'vasına mutabık ikrar-şehadeti şer'iyye kıldılar şahidanı mezburanın şehadetleri sebti sicil olundu.

21 muharrem 625

Şühudülhâl.... Mustafa bin Abdullah gulâm şahî ve Alaaddin bini Abdullah Erracil ve Nasuh İbrahim

D. 41 S. 28/4

Şehide Ahmedibni Sinan elhamt ve Derviş Ali bini Hızır Elbursaviyan bimahzarı min Sinanibni Bâlî bini Süleyman el emin yevme'izin binnasbissultani alâ beytülmâlil elvaki' filbursa el mahruse ve bimahzari min âmil Hüseyinibni Muhammed akıbel istişhâd eşşer'i vedda'vâ essadıreti an Muhammedibni Hamza essabit vekâleten bidda'va vel isbat ankıbeli hafasa binti Mahmud bimâ hüve tarıkussübût şer'an bienne lil vekiletil mezbureti âlâ zimmetilmerhume Fatıma binti Hoşkadem el müteveffat fimahallei Hamzabey bin Burusa mahrusai meblâğı erbaa mieti dirhemin fıdıyyin rayicülvakti ma'ted ve aleyha el meblâğül mezkûr şehadeten sahihaten şer'iyyeten makbuleten badetta'dilişşer'i fehukime biedâil meblağil mezbur min muhallefatiha hökmen şer'iyye.

21 Muharrem 925

Şühûdülhâl . . . . Mustafa bey bini Abdullah Gulami şahî ve Nasuh bini İbrahim.

Tercümesi:

Bursalı zahireci Sinanın oğlu Ahmed ve Hıdır oğlu Derviş Ali o günün Bursa beytülmâl emini Bâlî oğlu Sinan ve âmil Mehmet oğlu Hüseyinin huzurlarında Mahmut kerimesi Hafasanın da'vâsına vekâleti şer'iyye ile vekil bulunan Hamzanın oğlu Mehmet Bursanın Hamzabey mahallesinde müteveffiye Fatımanın zimmetinde mezbure Hafasanın dört yüz dirhem geçer akçe gümüş alacağı vardır. Fatıma ise ölmüştür. Meblağı mezbur borcudur. Bizler buna şahidleriz dediler ta'dili şer,iden sonra meblağı mezburın merhume Fatımanın muhallefatından mezbure Hafasaya edasına hökmolundu.

D. 42 S. 28/4

Ve şehide Hamza bini Abdullah ve Derviş Ali bini Hızır bi-

mazharimin eminil mezbur ve âmilül mezbur gabbedda'vâ essadireti an şahî binti Elvan bienne lil müddehıyeti elmezkûretiğalâ zimmetil müteveffa Fatımetül mezbure erbaati eşrefiyyin minelkars matedhiye ve aleyhel meblağıl mezbur şehadeten şer'iyyeten makbuleten ba'detta'dilişşer'î fehukime biedaihi min muhallefatiha hökmen şer'iyyen ve şehidâ kezâlike eşşâhidünel mezburûn bienne lil müddeiyyeti dilşâd binti Abdullah alâ zimmetil merhumeti Fatıma el müteveffat fî mahalleti Hamzabey hamsine dirhemen fıddıyyen rayicen filvakti min semenilkamîs elmüşterâ elmahrus matethiye ve aleyhel meblağul mezbur şahadeten şer'iyyeten makbuleten ba'detta'dilişşer'î fehukime biedaihi min muhallefatiha hökmen şer'iyyen

21 muharrem 925

Hamzabey mahallesinde vefat eden Fatımaya Elvan kızı Şâhî ödünç olarak dört eşrefî (bir nevi altun sikke) vermiş Abdullah oğlu Hamza ve Hıdır oğlu Dervir Ali mezbur emin ve âmilin huzurlarında şahadet eylediler ve bu şahadetleri makbul görülüb Fatımanın muhallefatından mezbure Şahîye verilmesine hökmü şer'i ile hökmedilmiştir ve yine Abdullah kızı Dilşadın gömlek bedeli olarak elli dirhem geçer akçe ile gümüş paresi merhume Fatımada alacağı olup yukardaki şahidlerin şehadetleri vaki olmağla yine Fatımanın muhallefatından Dilşade verilmesine hökmolunmuştur.

D. 43 S. 28/4

Veçhi tahriri sicil oldurki Burusa zindanında mahbus olan Andirya bini Balyos ki Mihalıç kazasının haslardan Diçki nam karyede mütemekkin imiş haliyâ Sancak beyi subaşısı meclisi şer'a gelüb kefil versün üzerine nesne zahir olmadı dedikde mahrusai Burusa subaşısı Hamzabey ma'rifetiyle mezkûrun nefsine Yuvan bini İstiyakos an karyei mezkûr kefil oldu ve mezkûr İstiyakosun nefsine Hol İbni Vasil an mahallei Kayabaşı kefil olub sebti sicil olundu.

21 Muharrem 925

Nasuh bin İbrahim ve Sinan ibni Abdullah.

D. 44 S. 28/4

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada dahili Hisarda Tefsirhan mahallesinde mütemekkin olan hacı Mehmed bini Hamza meclisi şer'a gelüb hökmü şer'î irad edüb Ali Bâli bin Mahmudu ihzar idüb mazmun hökmü zikr olunan Ali Bâlî bana ikrah itdirüb benden bedeli sulh deyû bin altı yüz akçe aldı dedikde mezbur müddeialeyh Ali Bâli huccetler ibraz eyleyüb mezmuni hucce şer'a muvafık olmadığı ecilden meblağı mezbur akçeki bedeli sulh deye almışdı yine vermesine hökmolundu.

21 Muharrem 925

Mehmet Çelebi elhace Hüseyin ve Mehmet Çelebi bini Mübarek ve Sinan ibni Abdullah.

D. 45 S. 28/4

Veçhi tahriri huruf oldurki mahrusai Burusada bînevâ Mehmedin evkafı muhterik olub evkafı mezbureye mütevellî olan Ahmed ibni Hamza ve kâtib Mustafa bini Ali meclisi şer'a gelüb evkafı mezburenin tamiri içün muhamminler gönderin vakfa enfa ta'mir olunmakdır tahmin olunsun dedüklerinde üzerlerine ehli hibre ve erbabı vukufdan başka kimseler gönderilüb tahmin etdiklerinde cem'an on üç bin beş yüz akça tahmin olunub erbabı vezaifden mütevellî ve kâtib ulufelerinden gayrının cihetler vekabeye tutulmağa emrolundu.

21 Muharrem 925

Şühudülhâl . . . Mehmed Çelebi bini elhâce Hüseyin ve Mehmed Çelebi bini Elmubarek ve Bekçi Çelebi bini Yahya ve Mehmet bini Mehmet.

D. 46 S. 28/4

Veçki tahriri huruf oldurki mahrusai Burusada merhum Düsturhan evkafı muhterik olub evkafı mezbure mütevellisi Mevlânâ Kasım bin Hasan ve kâtibi pîr Mehmed ve vekili harc Ahmedibni İlyas ve câbîleri Mustafa bini Ali ve Ali Bâlî meclisi şer'a gelüb evkafı mezburenin ta'miri içün muhamminler gönderin görülsün dedikde erbabı vukufdan ve ehli hıbreden Siga kimseler gönderilüb tahmin olundukda cem'an yirmi bir bin beş yüz akça tahmin olundukda erbabı vezaifden zikr olunan kimselerin vazifelerinden gayrisi rakabeye dutulmaga izin verildi.

21 Muharrem 925

Şühudülhâl . . . . Mehmed Çelebi bini elhâce Hüseyin Mehmed Çelebi bini Mübarek ve Bâlî Çelebi bini Yahya ve Mehmedibni Mahmud ve Sinanibni Abdullah.

D. 47 S. 28/4

Veçhi tahriri huruf oldurki mahrusai Burusada nasbı sultani ile hassa haraç emini olan Mustafa çelebinin naibi Mehmed çelebi bini elhâçe Hüseyin meclisi şer'de ikrar ve itiraf idüb dediki sabıkan Mudanya iskelesinde Bâç emini olan Mustafanın yedinden sene erbaa ve ısrin ve tis'amie şevvalinin on dokuzuncu gününde bin dört yüz otuz üç akça sene 925 muharreminin yirmi birinci gününde sekiz bin yedi yüz seksen dokuz akçe kabzeyledim dedikde makbuzunminh Mustafa çelebi dahi vicahen tasdik eyledi.

21 Muharrem 925

Şühudülhâl . . . . Süleyman çelebi bini İlyas Mehmed çelebi bini Mubarek Mehmed çelebi bini Sinan Bâlî çelebi bini Mehmed.

D. 48 S. 28/4

Veçhi tahrIri sicil oldurki mahrusai Burusada nasbı sultanî ile hassa harç emini olan Mustafa çelebi bin naibi Mehmed çelebi bini elhâce Hüseyin şeriat mahfelinde ikrar ve itiraf edüb dedikim işbu müşarünileyh Bekir çelebi bini Yahya yedinde kabban mahsulün-

den dokuz bin yüz otuz dokuz akçe kabzeyledim dedikde makbuzunminh Bekir çelebi dahi vicanen tasdik eyledi.

21 Muharrem 925

Şühudülmeclis: Süleyman çelebi bini İlyas Mehmed çelebi bini Sinan Bayezid bini Abdi ve Sinanibni Abdullah.

D. 49 S. 28/4

Yevmel isneyni vehüve yevmüssalis vel ışrun min muharrem 925

Şehide linnakli ve tahvili fi mahallil harcı etta'dîl elhâc İsa bini Yusuf ve Receb bini Ömer ve İbâdullah bini Ahmed akîbel istişhadişşer'i vedda'vâ sadıreti min hâmili hâzel kitab Mahmudibni Yusuf biennel müteveffa elhâc Süleyman bîni Yusuf el müteveffa bi mahalleti Sarıcapaşa min mahallâtı Edirne elmahrusa ahlieb ve ümlil müddei mezbur Mahmud ve ennel verâsete münhasırün vefî binteyil el med'uvveteyni Fatıma ve Hâlime binteyil merhum elhâc Süleyman ve fizevcetihi elhâc Melek binti Abdullah el hurre lâvâriselehu sivahüm velâ müstehıkka litereketihi illâ iyyahüm şahadeten şer'iyyeten sümme vekkele veleduhu bini Abdullah elvasî minkıbeliş şer'i alessagıreteyni mezbureteyn Fatıma ve Hâlime Mahmudul müddeî mezbur bi kabzı hıssatihis sağıreteyni ve vekkelet zevcetuhû el merhum elhac Melek binti Abdullah Mahmudel mezbur bidda'vâ ve husumat ue kabzı hissetihâ tevkilen şer'iyyen.

Şühudülhâl . . . . Aliyibni Emir Ali ve Mustafa bini Eminhan ve Mustafa bini Dursun ve seyyid Ahmet bini Yusuf.

Tercümesi :

23 Muharrem 925 pazartesi.

Harc ve ta'dil mahallinde nakil ve tahvil edicilerki Ahmed oğlu İbadullah ve Ömer oğlu Receb ve Yusuf oğlu hacı İsalardır şadeti şer'iyye ile şehadet eyledilerki bu sicilde bais olan Yusuf oğlu Mahmudun da'vâsında ana baba bir karındaşı Yusuf oğlu hacı Süleyman Edirnenin Sarıcapaşa mahallesinde ölmüştür hacı Süleymanın iki küçük kızları Hâlime ve Fatıma ve bir de Abdullah kerimesi hacı Melek isminde hurre bir zevcesi vardır ana baba bir karındaşı ise benim kızlarına vekâleti şer'iyye ile vekil ta'yin olundum zevcesi Melek de hissesini almağa beni vekil ta'yin etmiştir ve merhum hacı Süleymana bizden başka vârisi yoktur deye yazılıdır müddeî Mahmudun bu ikrar ve ifadesinin doğru olduğuna mezkûr şahidler dinlenmiş ve şehadetleri ba'dettezkiye makbul görülerek tescil edilmiştir.

D. 50 S. 28/4

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusa Sancakbeyi Koçu bey hazretleri içün dergâhı muallâdan hökmü şerif varid olub mazmunu

mevmumununda Burusa beyi zimmetinde hızanei âmireden karz verilmiş on üç bin üç yüz otuz dört akça ve hassai ağnam bahasında iki bin beş yüz akçaki cem'an on beş bin sekiz yüz otuz dört akçe olur zikrolunan meblağın tahsili lâzım olmağla darendei hökmü şerif kulum Hüseyin ol canibe irsal olundu hökmü şerifle varıkda te'hir etmeyüb meblağı mezburı mumaileyhden bikusur kabzeyleye deyü ferman olunmuş imtisalen lil emril âli meblağı mezburı mezkûr Koçubey hazretleri kendünün âdemisi Ali subaşı ile meclisi şer'a gönderüb mezkûr Gulam şahıhusam bey an zümrei ulufeciyan meblağı mezburu mezkûr Ali subaşı yedinden bikusur kabzeyleyüb Ali subaşının talebiyle mezkûrun kabzı sebti sicil olundu.

Şuhudülhâl . . . . . Derviş çelebi bini Laklak Mehmed çelebi bini elhâce Hüseyin ve elhâc İskender bini Abdullah ve Sinanibni Abdullah erraci ve sa'di bin İvaz.

23 Muharrem 925

D. 51 S. 28/4

25 muharrem 925

Veçhi tahriri sicil oldurki bir kimse meclisi şer'a şahadete geldikte hasım tarafından bana doksan iki akçe virildi deyû meclise getürdikde hasım ben vermedim deyi inkâr eyledikde sahibi zahir olmadığına binaen mahrusai Bursada boyacı olan Muhiddin taleb eylediği ectlde ona teslim olundu.

Şühudülhâl . . . . Mehmed çelebi bini elhâce Hüseyin ve Süleyman bini Abdullah.

D. 52 S. 28/4

25 muharrem 925

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada nasbı sultani ile emin olan Sinan bini Bâlâ şeriat mahfelinde ikrar ve i'tiraf idüb dedikî mahrusai Burusada Tatarlar mahallesinde müteveffa olan Hamza bini Abdullah muhallefatından beytülmâl içün zabteylediğim esnada merhum Hamzanın işbu müşarünileyh Mehmedibni Ivaz zimmetinde yediyüz akçası olup mezkûr Mehemmed yedinde meblâğı mezburı bâkusur kabzeyledim dedikde makbuzun minh Mehmed hali vicahen tasdik eyledi.

Şühudülhâl Mehmed çelebi bini elhâce Hüseyin ve Süleyman çelebi bini Abdullah.

D, 53 S. 28/4

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada Çardak mahallesinde müteveffa olan Hamza bini Abdullah muhallefatı beytülmâle intikal edüb merhumun zevcesi Rukıye beytülmâl emini Sinan Bâlâ ve âmili beytülmâl Hüseyin mahzarlarında merhum zevci Hamza zimmetinde mihri müeccelimden beş akçem oldu üzerinde kaldı dedikde mehri misli meblagı mezbure kâfidir denildikde zevci Hamzaya hibe etmedüğine yemin verilüb meblağı mezbur merhumun muhallefatından eda olunmağa hükmolunub sebti sicil olundu.

Şühudülhâl . . . . Sinanibni Abdullah ve Aliyibni Abdullah arracil.

D. 54 S. 28/5

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada seyyid usûl tekkesi kurbinde Üveys bey odalarında Cemile nam yahudînin ocağı dutuşdu dedikde odabaşı İshak inkâr eyledi udûli müsliminden Mustafa ibni Hasan ve Veli bini Nasuh zikrolunan ocak dutuşub yalın çıktığını biz gördük dediler sebti sicil olundu.

25 muharrem 925

Şühudülhâl . . . Sinanibni Abdullah ve Abdülkerim biui Mustafa.

D. 55 S. 28/5

Yevmül cüm'a vehüve yevmüssabi' vel ışrîn min muharrem 925

925 senei hicriyesinin muharremülharamının yirmi yedinci günüdür.

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada maksem mahallesinde mütemekkin olan Hıdır bini İlyas ve Mustafa bini İlyas Aynişah binti Hıdır ve Sultana binti Yusuf namahremler bulunup meclisi şer'a getirilüb mezkûran avretler ikrar idüb ve etmekçi Yunus bini Abbullah bile bulunub sebti sicil olundu.

Şühudülhâl . . Sinan bini Bâli Mahmudibni Kasım ve Sinanibni Abdullah.

D. 56 S. 58

Veçhi tahriri huruf oldurki mahrusai Burusada müteveffat olan Ayşe binti Mahmudun muhallefatı hâliyâ beytülmal emini olan Sinan bini bâlî hıfzeyledi merhumenin varisi Mehmedibni Mehmed ve gaibde olduğuna binaen ve merhume Ayşenin babasından irsen intikal eden ev hissesinden bin akçe hissei şer'iyyesi olub ba'de zemanın meblağı mezbur nafaka ve kisvesine emri şer ile bir mikdarı sarfolunub hâliyâ dört yüz yirmi akça kabzeyledi deyû emini mezbur ikrar eyledi ve merhumenin kendi esbabından ki bey eyledik andan dahi iki yüz akça mıkdarı kabzeyledik emini mezbur meclisi şer'de ikrar idüb makbuzunminh Fatıma merhumenin halasıdır şifahen tasdik eyledi.

27 Muharrem 925

Şühudülhâl . . . Mütevellî başçı ve Sinanibni Abdullah Aliyibnil Abdullahil Erracil ve Pîr Ali çelebi bini hacı Yusuf İmam Hasan ibni İbrahim Ahmedibni Hamza.

D. 57 Ş. 28/5

Ekarre Kasım bini Abdullah essahibetü vekâleten bil kabzıl atî zikrühu an kıbeli mevlâ hâce şeyh Mehmed bini Şemsüddin bimâ hüve tarıküssübutü şer'an biennehû ehaze ve kabaze min yedi hâmili hâzel kitab Hamze bin Abdullah Essabitü vekâleten bil isalî ankıbeli Ni'metullah bini sultan Acem bimâ hüve tarîkissübuti şer'an meblâga

mieteyn eşrafiyyin ve siddete ve sittine eşrefiyyen zehebiyyen vezniyyen tamül vezni sahihül ayar min semenil hariril müşterâ el makbuz ve hüve filvezni mieteyn lüdre ve selâsen ve selâsune lüdreten külli vüdretil minhü bieşrefiyeyni ikraren musaddikan min kıbeli Hamze tasdîkan vicahiyyen.

Sühudülhâl . . Mehmed çelebi bini elhace Hüseyin ve Seyyid Ali bini Abdurrahman ve Aliyibni Mustafa ve Mahmudibni Mehmed ve Ca'feribni Ivaz ve Karagöz bini Abdullah

Tercümesi :

Şemseddin oğlu hoca şeyh Mehmet tarafından atîde zikrolunacak meblâğı almağa vekâleti sahiha ile vekil olan Abdullah oğlu Kasım ikrar idüb didiki Abdullah oğlu Hamza sultan Acem oğlu Nimetullaha isâl etmek üzere vezni tam ayarı sahih iki yüz altmış altı eşrefî altun ki satun alınan ipek mahsülündendir ve tartıda iki yüz otuz üç lidredir her lüdresi iki eşrefi altını bahasınadır. Kasımın bu ikrarını Hamza vicahen tasdîk eyledi.

27 muharrem 925

D. 58 28/5

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada nasbı Sultanî ile beytülmâl emini olan Sinanibni Bâlî meclisi şer'de ikrar idüb dedikim Hayreddin paşa mahallesinde müteveffat olan Ayşe binti Abdullahın muhallefatındandırki sabıkan Dervişibni Muhammed hıfz idüb bey' etmişimiş mezkûr Derviş elinden dört yüz on dokuz akça kabzeyledim dedikde makbuzunminh Derviş dahi vicahen tasdik eyledi.

Şühudülmeclis . . Mehmed çelebi bini elhâce Hüseyin Mehmed bini Mustafa Sa'di bini Ramazan.

D. 59 S. 28/6

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada kablucada ases olan Hasaniüni Abdullahın sabıkan alıncı Mahmudu kaçırdın deye hapsolunmuşdu hâliyen alıncı Mahmudu atebeyi adalet penahe vardı deyû bazı kimseler şahadet idüb ve mezkûr Hasanın nefsine pir Ahmed bini Yunus anmahallei Sukulferes kefîl oldu ve anın mahallei mezbure kâhyası Durmuş bini Ivaz kefîl olub sebti sicil olundu.

27 Muharrem 925

Şühûd . . . . Mehmed çelebi bini elhâce Hüseyin Mehmed bini Eynebey ve Murad bini Mustafa.

D. 60 S. 28/6

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada hassa harç emini olan Mustafa çelebinin naibi Mehmed çelebi bini elhâc Hüseyin ikrar idüb dedikim işbu müşarünileyh şab emini ki Mahmudibni Abdullah ki karyenüz hasıl olur mezbur Emin yedinden şab mahsulünden dört bin yüz kırk alta akça kabz eyledim dedikde makbuzunminh vicahen tasdik eyledi.

27 Muharrem 925

Şühudülmeclis . . . . . Sinanibni Abdullah ve Ali bini Mahmud.

D. 61 S. 28/6

Yevmissebt vehüve yevmissamin vel ışrin min muharrem 925

Veçhi tahriri sicil oldnrki mahrusai Burusa Sabbağlarından bir eri kâmil sabbağ gönderin diye hökmü cihan ferman olunduğu ecilden işbu müşarünileyh Mahmudibi Seyyid Ahmed an mahallei Alacamescid ve piri bini İlyas an mahallei Azabbey bu iki nefer kimse birbirine kefil olub mahrusai Edirneye devletlû Hüdavendigâr maslahatı fçün varid olan gulamişahi Mehmedibni Karaca . . . Ulufeciyan mezkûr gulami Sultaniye teslim olundı.

28 Muharrem 925

Şühûd . . . . Nureddin bini Gündük Mehmed çelebi bini elhâce Hüseyin.

D. 62 S. 28/6

Veçhi tahriri huruf oldurki mahrusai Burusada Sultan imareti mahallesinde mütemekkin olan Ayşe binti İlyas meclisi şer'a gelüb sabıkan zevci yeniçeri Aliyibni Abdullahı ikzar idüb üzerine takriri dava kılub dedikim sabıkan mehri müeccelin hibe ettiğim tarihde bana bir sığır ineği verüb nice müddettenberü buzağlayub hâliyâ beş baş sığır inekleri vardır dedüğün mezkûr yeniçeri Ali inkâr eyledi kabbel inkâr muslihûn ve mütevassitûn araya girüb essulhü hayrülamel edüb mezkûr müddeaaleyhden bir su sığıru ineği bozağısiyle ve üç yüz nakid akçe verüb mezbur Ayşe mezbur yeniçeri Alinin zimmetini ibrâ ve iskat idüb minba'din bivechin minelvücûh ve sebebi minelesbab da'vâmı ve nizaım yokdur deyû birbirinin zimmetlerini ibrâ ve iskat eylediler.

28 Muharrem 925

Şühud . . . . Mahmudibni Ahmed Aliyi iri Abdullah Erracil İlyasibni Abdullah Mahmudibni Abdullah.

D. 63 S. 28/6

Yevmülehad vehüve yevmissabi vel ışrîn min muharrem.

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Burusada Şerafettin paşa mahallesinde mütemekkin Mehmed ibni usta meclisi şer'a gelüb İbrahimibni Mehmedi ihzar idüb üzerine takriri da'vâ kılub dedikim senin şakirdin arkasında bulunan işbu müşarünileyh asmani çuha « o zaman asmani tabir edilen bir nevi çuha Bursada mevcut olduğu sabittir » benim oğlumundur dedikde mezkûr İbrahim inkâr eyledi indel istişhad udûli müslimînden külâhcı Ahmedibni Yusuf Vahşi bini Mustafa ve Hüseyinibni İbrahim mezkûr asmani çuha işbu müddei Mehmedin oğlunundur sirkat olundu dediler şahidânı mezburanın şehadetleri ba'dettezkiye hayyizi kabulde vaki olub sebti sicil olundu.

Şühûd . . . . Kasım çelebi bini Ahmed ve hacı İskender bini Abdullah.

D. 64 S. 28/6

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Bursada Şerefeddin mahallesinde mütemekkin olan Mehmedibni Ustanın Ulu bayramdan sonra hucresi açılıb niçe esbabı gittikden sonra hâliyâ bir asumanî cuha İbrahimibni Mehmedin şakirdi Abdi bini Bekir yedinde bulundukda bu çuhayı kande buldun denilince cevab verüb ustam İbrahim verdi geydim dedikde ustasından istifsar olundukda ben bu çuhayı kuyumcu Muhyi bini Yusufdan aldım dedikde mezkûr kuyumcu verdüğine inkâr eyledi ve mezkûr asmanî çuhayı mezbur Abdi benim arkamda gördüler bildiler deyü verub Veliyibni Yusuf hücresine atub yerine bir gayri asmanî çuha geydim gitdim dedi ba'dehû ol mesruk asmanî çuhayı ol hücrede söküb astarından ayırmışlar kim sökdü denildikde kimse ettiğüne ikrar etmedi ve bu mezkûrlar hapsolunmağa emr olundu

Şühûdülmeclis . . . Abdullahibni elhâce Fakih ve Mehmet çelebi bini elhâca Hüseyin ve Derviş çelebi bini Laklak ve hacı İskender bini Abdullah kâtib Şuca'bini Hızır

D. 65 S. 28/6

Veçhi tahriri huruf oldurki mahrusai Bursada merhum ve mağfurunleh Sultan Bayezid han aleyhir rahmeti velgufran bina etdirdiği hânı cedid evvelde otuz aded hücrelerin pencereleri ve çerçeveleri tamir olunmak lâzımdır üzerine ehli hibre gönderin tahmin olunsun ne mikdar nesne kifayet eder görülsün dedikde üzerine erbabı vukufdan Siga kimseler könderilüb görüldükde cümlesine bin beş yüz akça tahmin etdiklerinden sonra vakfe elfe'a alelacele tamir olunmak lâzımdır dedikleri ecilden mezkûr kâtib Şucaa izin verildi.

29 muharrem 925

Şühûd . . . Derviş çelebi bini Laklak Sinanibni Abdullah Ahmedibni Mustafa

D. 66 S. 28/6

Veçhi tahriri huruf oldurki mahrusai Bursada hânı cedidi sanide hâliyâ nasbı sultanî ile emin olan Ahmedibni Mustafa sabıkan mahrusai mezburede harik vaki' oldukda hanı mezburın önünde dekâkîn saraçlar dükkânları muhterik oldu bana mezkûr dükkânları tamir idiver evvelkinden ziyade icareye kabûl etdik dediklerinde mezkûr dükkânlarln daraba tahtaları tecdid olunmağa emini mezbure izin verilmiş idi hâliyâ mezkûr Emin kazıyyenin vukuu üzere temessük taleb eylediğü ecilden bu vesika ketbolunub yedine verildi.

29 muharrem 925

D. 67 S. 28/6

Yevmel isneyn vehüve yemisselh min muharrem

925

Dokuz yüz yirmi beş senesi muharreminin sonuncu pazartesi günüdür

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Bursada Bedrettin oğlu mahallesinde mütemekkin olan Ciğerci Ramazanın sattığı mumda iki vakiyede yüz dirhem mum eksik bulunub sebti sicil olundu

D. 68. S. 28/6

Veçhi tahriri sicil oldurki mahrusai Bursada Altıparmak mahallesinde müteveffat Selvi binti Abdullah Atika Mustafa muhallefatından beytü mâl emini olan Sinanibni Bâlî yedinde mahfuz oldukda ve Selçuk hatun mahallesinde mütemekkin olan Receb bini Mehmed ve Şa'bân bini Mehmed meclisi şer'a gelüb emîn Siean ve âmili beytülmâl Hüseyin Mehmed mahzarlarında merhume Selvibi bizim lieb karınkardaşımızdır Mustanın mu'tekasıdır merhumenin varisi biziz veraset bize münhasırdır dediklerinde mezkûr emin ve âmil inkâr eyledi gabbel istişhâd udûli müslimînden Mahmudübnü Abdullah ve Süleymanipni Mustafa ve İbrahimibni Murad mezkûran Receb ve Şa'banı da'vâlarına mutabık ikrarı şehadeti şer'iyye kıldılar mezkûrların şehadetleri ba'de tezkiye hayizi kabûlde vaki' olub sebti sicil olundu

30 muharrem 925

Şühud . . . . Mehmed çelebi bini elhâce Hüseyin ve Şuc'a bini Apdullah

D. 69 S. 28/6

Yevmüsselâse vehüve yevmülgurreti min safer hutime bilhavri vezzafer 925

Ekarre fahrül emasili vel akrân Süleyman bey bini Hamza el emîn yevmeizin binnasbissultani alel hâriril emiri el me'huz min eshabihi el me'mur bibeyihî minennas ev ehaze bisemenihi minhû binnehu kad ehaze ve kabaza minyedi hamili hâzilkitab Avraham bini İlya el Karpusî yahudi meblaga semaniyeti âlâfi dirhemin ve tis'a mieti dirhemin fıddıyyin rayicil minelvakt min semeni hariri pîr Ali elacum venüve filvezn mietü lüdretün ve semanîne lüdretün ellezî hüve min cümletil eshası el me'huz harirünüm ikraren ve i'tirafen mısaddikan min kıbeli Avrahkm el makbuzu mnhüi el mezkûr.

Tercümesi :

Ipek vergisini almağa memur Süleyman bey ikrar edüp dediki Acem Pir Alinin ipeklerinden alınacak vergiye mahsuben yahudî İlya oğlu Avraham elinden sekiz bin dokuz yüz geçer akça gümüş aldımki mezkûr ipeğin vezni yüz seksen sekiz lidredir bu ikrarı makbuzun min Avraham vicahen tasdik eyledi.

Bundan sonraki sicillerde ihtisaren «Vechi tahriri huruf oldurki» ibaresiyle her sicillin altındaki şahid isimleri tay edilmiştir. Ancak ehemmiyetli bir isim olursa yazılacaktır.

D. 70 S. 28/9

1 Safer 925

Mahrusai Burusada hassa harc emini olan Mustafa çelebinin naibi Mehmed çelebi ibni elhâce Hüseyin şeriat mahfelinde ikrar ve i'tiraf

idüb dediki dergâhı muallâdan hükmü şerif varid olub mazmuni meymununde akmişe'i mütenevvia alınmak ferman olunmış hâliyâ erbabı akmişe semenlerinden birer mikdar akça verilmek taleb eyleyüb müzahame etdikleri sebebden mali mirîden taleb edüb işbu müşarüniley harir emini Süleyman bey bini Hamza yedinden iki yüz bin akça kabzeyledim ki masarifine sarf edem dedikde makbuzun minh emîn Süleyman bey dahi vicahen tasdîk eyledi.

D. 71 S. 28/

Ekarre ve a'terefe Yusuf bini elhâc Ahmed Elkovan biennehû kadbâ'a minhâmili hâzelkitab Hasanibni Abdullah vehüve iştera vebtâk minhü fentekale ileyhi bi irsi şer'iyyi min ünmihî Benefşe binti Abdullah ve zâlike arsatül menzil elkâin el muhterik ma'a nafakatihi ve hassaten mâül kâin fî Burusa el mahrusa bimahallei Arablar mahdudun bimülki aşçı ve bimülki elhâce Hüseyin ve bittarîk ve bimülki müştera Hasan ve bimülki zevcetül medas bi cümletil mahdud ve kâffetil hukuk semenen muayyenen kadrihû erbaa mi'e dirhemen fızzıyyen ve rayicin filvakti bey'an vebtiya'an bilyakıneyni sahihateyni şer'iyyeteyn müştemleteyni alâ icabin ve kabulin mer'iyyeteyni ve takbuzun filbedeleyni minettarafeyni ikraran sahihan ser'iyyen ve saddakahül müşteriyil mezbur vicahen.

1 Safer 925

Tercümesi:

Kovan hacı Ahmed oğlu Yusuf validesi Abdullah kızı Benefşeden irsen intikal edüb etrafı erbaası aşçı ve hâce Hasan ve müşteri Hasan ve Medas zevcesi hududlariyle mahdud yanmış bir ev arsasını bakiyye ankazı ve has bir suyu ile beraber geçer akça dört yüz dirhem gümüşe icab ve kabulü cami ve şer'î bir suretle Abdullah oğlu Hadana sattığını ve bedelini aldığını ikrar eyleyüb mezkûr müşteri Hasan dahi vicahen tasdîk eyledi.

D. 72 S. 28/7

Ekarre ve a'terefe Davud bey bin . . . . el mütevelli binnasbis sultani alâ evkafil merhum Umurbey biennehû kad ecere bihükmü tevliyetihi min Zahidibni Mehmet ve zâlikel hadika minel evkafil mezbureti elkâineti bi kurbi karyeti Balıklı minnevahî Burusa el mahrusati el mahdudeti bivakfi Ali paşa ve bi mezriati ağacık ve bi mülki yeniçeri Ilıdır ve bi vakfi Ali fakih bi ücreti muayyenetin kaderuha fikülli senetin selâse mieti dirhemin fıddıyyen rayicil filvakti ilâ tis'ati a'vâmin mütevaliyetin bişartı en yansaba el müste'cirül mezbur fi hâzihi seneti mi'etü eşçarin müsbiretin fihâ icaren ve isticaren sahihayni ser'iyyeyni.

4 Safer 925

Tercümesi :

73

Umurbey vakfına binasbissultanî ile mütevellî olan Davud bey ikrar edüp dediki tevliyetim icabı Mehmed oğlu Zahide Bursa kurbinde nevahisinden Balıklı nam karye kurbînde vaki' Umurbey evkafından bir mikdar bahçe icare verdimki etrafı erbaasi Ali paşa vakfı ve Ağacık mezraası ve yeniçeri Hıdır mülki ve Ali vakif vakfı ile mahduddur her sene geçer ekça ile üç yüz dirhem, gümüş verecek ve ayrıca yemiş vereeck yüz ağaç dikecek ve müteveliyen dokuz sene icare malik olacak diye ikrar eyledi.

D. 74 S. 28/7

Mahrusai Bursada nasbı sultanî ile Bozahane ismini alan Muharrem çelebi meclisi şer'a gelüb tahririri meram kılub dediki sabıkan Pınarbaşı bozahanesi termime muhtaç oldukda bendeniz emri şerifiniz ile meremmet etdirmişdim hâliya muhasebe görmeğe emr olunsun dedikde mdhrusai mezburede nasbı padişahî ile hassa harc emini olan Mustafa çelebinin naibi Mehmed çelebi bînî elhâce Hüseyin erbabı vukufdan sığa kimesneiere emr olunub muhasebesi görüldükde bin yüz elli üç akça harc etdüğü zahir olub emini mezburın talebi ile sebti sicil olundu. Ve Sedbaşı Bozahanesinin ta'mirine termimine dahi muhasebesi görülüb emini mezbur yedinden üç yüz yetmiş iki akça sarf olunduğu sabit olub mezkûr Emin Muharrem çelebinin talebi ile ve hassa harc naibi Mehmea çelebinin ma'rifetiyle sebti sicil olundu.

4 Safer 925

Sinanibni Abdullah ve Alaaddinibni Abdullahirracil.

D. 75 S. 28/7

Cık kadısı tarafından nakli şehade gelüb mefhum budurki Mustafa bini Yunus ve Ca'fer bini Mustafa mecliei şer'a gelüb şehadet eyleyüb Bursada Galle pazarı kurbinde Çilingir dükkânında fevt olan Menteşe ibni Ahmed işbu nakılı neklin asabai nesebiyyesidir veraset bu nakılı naklinki Oruc Hamza ve Hasan Orucun karındaşlarıdır mezkûr Orucu Hamza ve Hüseyin vekil eylemişdir denilmiş Bu husus içün mezbur Oruc hökmü padişahî irad etmişdir mazmun budurki dediği gibi olub veraseti sabit olursa bikusur beytülmâl eminden alıvsrsin deyû buyurmuş öyle olsa beytülmâl emini Süleyman bey ibni Mustafa ve âmil Hüseynibni Mehmed mahzarinda nakliciğin şühudü tarîk dinlenüb mezburun Oruc Hamza Hüseyin verasetlerine hökmolunub mezkûr beytülmâl emininden mezkûr Oruc dokuz yüz yetmiş akça alub kabzettim deyû ikrar ve i'tiraf eyledi hurrire zilike fişehri ahırirrebi' liseneti hamsîn ve ışrîni ve tis'a mi'e tercümesi, bu sicil 925 senesi rabiyül ahırinde yazıldı

Cemaziyel evvel 925

D. 76 S. 28/7

Pınarbaşı makabiri içinde bir mikdar . . . . . . bulunub elinde bulunan kimesneki Mehemmeddir dutulmayub gaybet eyledi idi Hamza bini Hayreddin gaib olan mezkûr Mehmed habs olunmuşdu şimdiki hâlde mezkûr Hamza hapisden ihrac içün Musa bini Davud Pınarbaşı mahallesinden kefil oldu ve Yusuf bin Seyyid Ali dahi mezkûr Musaya olub mebur Hamza hapieden ihrac olunub sebti sicil olundu.

Cemâziyel = evvel 925

D. 77 S. 28/7

Takyeciler pazarında sakin hacı Süleyman bini Emirin dükkânında ittifak olsa; zahir oldu haps olunmak emr olundukda kendüye ve oğlu Mehmede Kasımibni Abdullah ve hacı Piri bini hacı Mustafa ve İbrahimibni Murad ve Mehmedibni hacı Şuca' ve Ahmedibni Yusuf ve Durmuş reis bini Davud kefil oldular sebti sicil olundu

D. 78 S. 28/7

Cemaziyelûlâ gurresında ve galle pazarı emin bostan kıbelinde Ali ve kâtip Mehmed yedi bin beş yüz yedi akçe hassa harc emini naibi Mehmed çelebiye teslim eyleyüb sebti sicil olundu.

Cemaziyelûlâ 925

Şühud . . . Seyyid Fazlullah ve Ca'fer bini Gazanfer.

D. 79 S. 28/7

Hacı İskender bini Abdullahın Burusada kasrı Ali paşa mahallesinde müteveffa olan Kara Veli bini Hisarlu bini Hıdırdan ciheti asûbetle verâset sâbit olan hacı Mehmed bini Ernebki bini Hıdır kıbelinden vekâleten sabit oldukdan sonra şöyle ikrarı sahih ve i'tirafı sarih kılub etdiki mezkûr müteveffa kara Velinin muhallefatından beytülmâl emini Sinan bini bâlâ yedinden sekiz bin sekiz yüz altmış üç akçe alub kabzeyledim deyicek mezkûr emin talebi ile sebti sicil olundu cerâ zâlike fi gurreti cemaziyelûlâ lisene hamsin ve ışrın ve tıs'a mi'e.

D. 80 S. 28/7

Seyyid kulu beytülmâlinden İbrahim bini hacı Bayramda yetmiş beş akçe rüşvet tafta kalub bahası verilmek içün Ramazan bini Halil Enbiya oğlu mahallesinden ve Süleyman bini Ali Şibli oğlu mahallesinden kefil olub ve Ivaz bini Mustafa sultan mahallesinden bu üç nefer kimesne mezkûr İbrahimin nefsine vekâleten kefil olub sebti sicil olundu.

Cemaziyelûlâ 925

D. 81 S. 28/7

Kad veredel kitâb el kitâbül hökm an meclisi fahrül hukkâm Mevlânâ Salih elkadı bimedinetil Kostantaniyye hilâfen el müştemil mazmunuhu alâ ennehû kad vekkelerrecilü med'uv Aliyibni İbrahim eşşehâr bilôerdeci Ali min mahallei kösele bimedineti Burusa ve enabe nefsehû errecilü med'uv mevlânâ Muhiddin el imam fil mahalletil

mezbure bi kabzıma intakale ve teveccehe ileyhi min mahallefâti zevcetihi sürur binti Abdullah el müteveffat semme mimmen hiye indehû ve bil islâli ileyhi ve bikülli mayetevakkafü aleyhel kabzu vel isâlü minel mürafakati ve gayrihâ in ihtecce ileyhâ tevkilen sahihan in kabelel vekâletel mezkûre velhâl kablel vekâle veddea bi mahzarı min Süleymanibni Mustafa el emin li beytilmâl ve âmilihî Hüseyinibni Mehemmed felemmâ semi'a şühudüttarik vekara fehâkemel hâkim bi şehadetil adleyni bi hurriyyetiz zevciyyetî bi veraseti aliyyil mezbûr lil merhumetil mezbureti Sürür ve cümleti muhallefâtihâ elf ve erba'a mi'e ve tis'a ve tis'îne dirhemen min gayri tahmin ve gayrihâ ventakale ileyhi min nısfıl meblâğil mezkûr ve kabazhu Muhiddinil vekîl el mezkûr lil isâli ilâ müvekkilil mesfûr cerâ zâlike fievaili camâziyelûlâ sene hams ve ışrîn ve tis'a mi'e

Tercümesi:

İstanbul kadısı mevlânâ Salih meclisinden varid olan bir hökmde deniliyorki Bursanın köseler mahallesinden gerdeci Ali isminde bir şahıs ayni mahallede vefat eden karısı Sürurdan kendine irsen intikal eden bütün hukukunu almağa ve indel icab müdafaaya lâzım gelecek meblâğı sarfa mahallei mezbure imamı Muhiddini tevkil eylemiş ve kadıyı Istanbul bu vekâletin şer'î olması için ve zevceynin hurriyyetlerine ve mezbu Alinin merhume Sürure veraseti sahih olduğuna iki şehidi âdil istemiş merhume Sürurun cümlei muhallefatı tahminsiz bin dokuz yüz doksan dokuz olub nısfı zevci Aliye intikal eyleyüb vekili Muhiddin tamamen alub müvekkili gerdeci Aliye verdiğine dair sicildir.

D. 82 S. 28/2

İnne fahrel ümenâi Sinanibni Bâ'â el mansubü eminen min kıbelissultan li beytilmâl elvaki' fî medineti Burusa kad bâ'a bi hökmi emanetihil mezbûre mâ intekale ilâ beytilmâli min muhallefati Ramazan el ferraş minerracilü el med'uv Hasanibni Abdullah ba'dessubuti vekâletihi an kıbelil mer'eti el'med'uvveti Sürur binti Abdullah bişşirayi vehüve isterâhü vebtâ'ahu minhü ve zâlikel menzil el kâin fî beldetil mezbureti bimahalleti Yıldırımhan el müştemilü alâ beytin vahidin . . . . . almahdudeti kıbleten ve ve karkan . . . ibnül hâc Karagöz ve garben bittarîkilâm ve şimalen Sürur binti Abdullah bisemenin muavvenin malûn menkudün kaderuhu hamse mi'eti dirhemin bey'en sahihan müştemilen alâ icabin ve kabulin minettarafeyni cerâ zâlike fievâyili cemaziyel ahır sene hamsin ve ısrâne ve tis'a mi'e

D. 83 S. 28/8

Murad bini Cugay kul ayırdmak hususu içün haps olunmuş imiş şimdiki hâlde asil müddeinin Hıdır Ahmedibni İbrahim mezkûr yokdur dedüği ecilden Mustafa bini Kılavuz ve ya'kub bini Dur-

sun kefil olub hapisden ihrac olundu hurire zâlike fievayili şehfi cemâziyel ahır 925

D. 84 S. 28/8

Fahrülemâsili vel akran Mehmed çelebi bini Mevlânâ Alaaddin kıbelinden pâr Ahmedîbni Mahmudun haslar kazıli Mevlânâ Alaaddinin nakli şehadesiyle vekâlet sabit oldukda mezbur pâr Ahmed şöyle da'va eyledikı beytülmâl emini Sinan mahzarında benim müvekkilim olan Mehmed çelebinin validesi mahrusai Burusada Tatarlar mahallesinde fevt olan Dilâram hatunduı memi' muhallefatı mezbur Mehmed çelebiye nakleder ben kabz ederim deyicek uduli müslíminden hacı Hüseyin bini Abdullah ve Mahmud bini Baba Cemâl mezkûr pâr Ahmed muvafık şehadet eyleyüb mezkûr Mehmed çelebinin verasetine hökmolundu mezbur pâr Ahmed cіheti vekâlet ile mezbure Dilâranın beytülmâl defterinde bulunan muhallefatı kabzeyledim deyu i'tiraf idicek mezkûr Emin Sinan Talebi ile sebti sicil olundu cerâ zâlike fievayili şehri cemâziyelûlâ sene hams ve ışrîn ve tiss,a mi'e

Mehmedbini Hüseyin ve Ca'feribni Kazanfer

D. 85 S. 28/8

Burusada Habib oğlu mahallesinde mütefiat olan Hurşid bini Abdullah varasetini da'vâ eyleyen Mustâfa bini Bâlâ şeriat mahfelinde mezbure zevci hacı Ahmed bini Abdullah ve beytülmâl emini Süleyman bey ibni Mustafa mahzarlarında da'vâ eyledikı mezkûr Hurşid Yusuf bini Abdullahın mu'tekasıdır ve mezkûr Babam Bâlinin mu'tekıdır işbu cihetden asabiyyei sebebiyye olurum dedikden sonra şâhid taleb olândukda udûli müslîminden hacı Ahmed bini İsmail ve Ali Osman da'vâsına mutabık şahadet eyleyüb mezkûr Mustafanın verasetine hökmolundu cerâ zâlike fievayili cemaziyelûlâ sene hamsin ve ışrine ve tis' mi'e

D. 86 S. 28/8

Mehmed çelebi bini elhâce Hüseyin hassa harc emini kıbelinden vekâlet tariki ile şariat mahfelînde şöyle ikrarı sahih kılub etdiki işbu Bozahanelere sabıkan emân olan Muharrem çelebi bini Mustafadan anhurrei şevvâl sene dokuz yüz yirmi dört ilâ gayei safer fîsene dokuz yüz yirmi beş iki yüz akçayı bâkusur aldım harcı hassa eylemek içün deyicek mezbur Mustafa çelebi talebi ile sebti sicil olundu.

Cerâ zâlike filyevmil âsir minşehri cemaziyel evvel sene hamsin ve ışrine ve tis'a mi'e.

82. inci sicillin tercümesidir :

Beytülmâl emini Sinan salahiveti mucebince Ferras Ramazanın muhallefatından Yıldırımhan mahallesinde vaki' bir menzilhanesini bey'i sahih ile satmış olub merhum Ramazanın zevcesi Sürur tarafından bütün hukukuna bakmak içün Abdullah oğlu Hasan nam

kimseyi vekâleti şer'iyye ile vekil ta'yin eylemiş mahallei mezburede vakı' etrafı erbaası cenuben ve şarkan hacı Karagöz oğlu garben tariki âm ve şimalen Abdullah kızı Sürur ile mahdud olub ve bey'i sahih ile satılmış bulunan haneyi vekili mezbur emini mezkûrdan semeni muayyenini mâli menkud olarak beş yüz dirheme mezkûr Sürur namına icab ve kabûl ile almış olduğumu mübeyyin sicildir.

D. 87 S. 28/8

Dergâhı muallâdan hükmü vacibül inkıyâd varid olub mazmunu şerifde buyurulmuşki sabıkan Burusa kadısı olan Mevlânâ Muhiddin ki Ece zade demekle ma'rufdur icazet verüb satdırdığı haririn semenini mizan defterinden ma'lum edinib bayi'lerinden alub gönderesin deyü emrolundukda emri bimisâle imtisal olunub teftişe şuyu olundukda mahrusai Burusada Arab Mehmet oğlu mahallesinde işbu Halilibni hacı Musa zimmetinde mizân defterinden altmış üç litre harir bahasından üç bin yüz yirmi bir akça kaydolunmuş bulınacak zikrolunan harir akçaların tahsili içün sabıkan gelen havale gulamî şahî Behram bey Bini Abdullah meclisi şer'a gelüb şöyle ikrar eyledikî mezbur Halil mahzarında meblağı mezburı bikusur aldım diyecek mezkûr Halil talebi ile sebti sicil olundu.

29 Cemâziyelahır 925

D. 88 S. 28/8

Köşkü Ali paşa mahallesinde müteveffâ olan merhum hacı Hayreddin bini hacı Mehmedin yetimler Ya'kub ve Mehmed içün kıbeli şer'den vasi nasbolunan Bâlî çelebi bini hacı Mehmed üzerine yetimeyni mezbureynin kassam defterinden haric iki yüz kırk sikkei eşrefiyye ve doksan beş sikkei efrenciyye vardır deyû istima olundukda lieclil husus kıbeli şer'den Muradibni Abdullah vasi nasbolunub hini murafaada şöyle takriri da'vâ eylediki mezkûr Bâli çelebi yetimeyni mezkûreynin benim zimmetimde iki yüz kırk eşrefiyyeye doksan beş efrenciyeleri vardır deyû ikrar eyledin dedikde mezkûr Bâli mukabele bil inkâr edicek udûli müsliminden Musa bini Abdullah ve gaybi bin İbrahim mezbur Murrdın da'vâsına muvafık şehadet idüb mezkûr Bâlî çelebi dahi mezbur Muradın da'vâsını tasdik itdikden sonra muhasebdsi görülüb baâdeddüyûn mezkûr Bâlî çelebi tasarrufunda yetimlerin on sekiz bin üç yüz yirmi beş akça zahir olub kendisi dahi ikrar ve i'tiraf idicek mezbur Bâlî çelebi benim tasarrufumda deyû ikrar itdikden sonra mezbur Murad nazır nasbolunub sebti sicil olunub yedine vaz olunduki vakti hâcetde temessük oluna.

Cerâ zâlike ve hurire fievâili şehri ahırı cemâzi lisene hamsîn ve ışrîne ve tis'a mie.

D. 89 S. 28/9

Dergâhı muallâdan hükmü şerif varid olub mazmunu münifinde harir satmağa yasağ olundukdan

sonra yasağıra muhalefet edüb harir satan kimesnelerden satdıkları harirlerin bahasını mizan defterlerinden ma'lum idinib bikusur alub hazanei âmireye gönderesün deyû emir olundukda emri âliye imtisâl edüb teftişe şuru olunacak mahrusai Burusada Abdullah zade mahallesinden işbu hâmili kitab Mehmed bin Hasan bu hususda sabıkan müfettiş olan Beypazarı kadısı mevlânâ Şemseddin ve Gulamişahi Behram bin Abdullahissaci huzurunda teftiş olunmuş bulunub anların mezkûr Mehmed zimmetinde bulunan beş yüz on beş lüdre harir bahasından yirmi sekiz bin sekiz yüz yetmiş bir akça makbuzu ve kadıi mezkûr kendüler meblağı mezburı mezkûr Mehmedden bikusur kabz eyledikleri temessük dahi vermiş bulundu.

Cerâ zalike fi evaili ahırülcemâzeyn liseneti hamse ve eşrin ve tis'ami'e.

D. 90 S. 28/9

Esbabını (bütün mevcudunu) ve halk üzerinde olan alımlarını (matlubatını) zabt eylemek içi gelen hükmü şâhî ile gulamı pâdişahî Mehmed bin Abdullah şöyle ikrar idüb dediki peşmakcı (kunduracı) Yusuf bin Abdullah câriye bahasından sekiz bin üç yüz olub taleb olundukda mezkûr Yusuf gayib bulunub hökümde akrabasından alına deyû buyurulduğu sebebden işbu hâmili kitab Hundi binti Mehmed mezkûr Yusufun kayın anası olub mezbureden taleb idüb meblağı mezburı mezkûre Hundiden aldım kabz eyledim deyû i'tiraf idüb mezkûr Hundi vicahen tasdik eyledi.

Cemaziyelahır 925

D. 91 S. 28/10

Dergâhı muallâdan hükmü şerif varid olub mazmunu münifinde mahrusai Burusada mizan defterinde bulunan harir bahalarını müşterisinden alına denilmiş şimdiki hâlde Tutu binti Abdullah Kanber mahallesinde zimmetinde olan biricik lüdre harir bulunub defter mucibince zikr olunan haririn bahası dokuz yüz yirmi akça bulunub bu hususda mübaşir Sipahî zadelerimizden Mehmed Bekiri meblağı mezburı alub bikusur mezkûr Tutu'nun vekili olan Şehrizade bin Abdullah yedinden kabz eyleyüb bu emirde zimmetinde nesne kalmadı deyû ikrar idicek talebile sebti sicil olundı

15 Cemaziyelahır 925

D. 92 S. 28/10

Dergâhı muallâdan hükmü şerif varid olub mazmunu münifinde sabıkan Eküzceler ağnamına emîn ve zaim olan Mehmed çelebi bin Ali Fakihin ağnam hususunda Kite kadısı arz mucibince üç yüz otuz iki ganemi mezkûr Mehmed çelebinin taksiri olduğu sebebden mezkûr Mehmed çelebinin muhalefatından alına deyû buyrulmuş hâliyâ ulufeciler zümresinden bu hususa gelen gulamişahi Mahmud bey bin Abdullah şeriat mahfelin-

de şöyle ikrarı sahih idüb dediki mezkûr Mehmed çelebinin ammisi Şemseddin bin Davud asaleten ve kız karındaşları Ayşe ve Selim ve Fatıma caniblerinden vekil olan mevlânâ baba Sinan yedlerinden ki mezkûr ağnamın otuzar akçadan dokuz bin dokuz yüz altmış akça olur bikusur aldım kabz eyledim hazanei amireye iysal itmek için diyecek mezkûr Şemseddin ve baba Sinan vicahen tasdîk itdiklerinden sebti sicil olundı.

D. 93 S. 28/11

Padişahı alempenahdan hüküm varid olub maznunu münifinde mahrusai Burusada mizan defterinde bulunan harir bahalarını müşterisinden alına deyû buyrulmuş hâliyâ Nalbant oğlu mahallesinde Hamza bin Abdullahın elmüteveffatın zimmetinde altı buçuk lüdre harir kenarı bulunub elli birer akça olub cümle üç yüz otuz akça defterde mukayyed olub bu hususda mübaşir olab Sipahî zade zûmresinden gulamişahî Mehmed bey bin Hamza meblağı mezburı mezkûr Hamza müteveffatın zevcesi Hüsni binti Abdullahdan taleb idicek mezkûr Hamzanın muhallefatından bîkusur meblağı mezburı mezbur Hüsni yedinden bîkusur aldım kabzeyledim deyicek mezkûr Hüsni talebile sebti sicil olundı.

1 Receb 925

D. 94 S. 28/13

Kasım bin Abdullah sabıkan Hasan bin Seyyidi meclisi şer'a ihzar idüb itdiki sende elli firengi filorinim vardır karz tarikı ile taleb ederim deyicek mezbur Kasımdan beyyine taleb olundukda beyyineden aciz olub ba'de zemanın tekrar gelüb mezkûr Kasım mezbur Hasana iftira eyledim da'vamda kâzib idim minb'ad da'vam nizaım nizaım yokdur deyicek mezkûr Hasan talebiyle sebti sicil olundı

cerâ zâlike fi evahiri = recebül mucerreb 925

D. 95 S. 28/14

Dergâhı muallâdan hükmü şerif varid olub mazmunu münifinde harir satmağa yasağ oldukdan sonra yasağıma muhalefet idüb harir satan kimesnelerden satdıkları haririn bahalarını mizan defderinden malûm idinüb bîkusur alub hızanei âmireye gönderesin deyû emr olundukda emri âlîye imtisâl idüb teftişe şuru' olundukda mahrusai Burusada Muradiye mahallesinde Ahmed bin Hacı Kasım zimmetinde yüz seksen bir lüdre harir satmış bulunub kıymeti dokuz bin yüz bir akça olub bu hususda mübaşir olan silahdarlarımız zümresinden Hamza bey bin Abdullah meblâğı mezburı mezkûr Ahmedden bîkusur aldım kabz eyledim deyû i'tiraf idicek mezkğr Ahmed talebiyle sebti sicil olundu.

Cerâ zâlike fî evaili şa'bau lisenetî hamsin ve Işrîn ve tis'ami'e

D. 97 S. 28/17

Mahrusai Burusada Hasan paşa hanının nısfı Medinei münev-

vere şerefhallahü vakfı olub şimdiki halde hanı mezkûrın icaresi tamam olun gelüb hacı Nebî nısfı mezkûrı şimdiki halde mütevelli olan Fahrülemasil Kasım çelebi sekiz bin akça ücrete tutub mezbur mütevelli kefil taleb idüb Davnd ve Ahmed mezkûr hacı Nebinin malû vakfa kefil olıcak müvellii mezbur talebiyle sebti sicil olundı.

16 Şubat 925

D. 98 S. 28/18

Yenişehir kadısı kıbelinden nakli şehadete gelüb mazmun budur ki Musa Fakıhkbin Seydî ve Mehmed bin İbrahim nakl içün şehadet eyleyüb didilerki Ali bin Hüseynin Da'vâsıdan sonra Ali mezbur mahrusai Burusada müteveffa olan Hamza bin Halilin ahul'eb ve lüm karındaşıdır veraseti mezkûr Aliye münhasırdır denildi hâliyâ nakli şehadete beytülmâl emini Mustafa çelebi bin Külbanî ve âmil Hüseyin bin Mehmed mahzarında okunub mezkûr Alinin verasetine emini mezkûr talebiyle sebti sicil olundı.

Cerâ zâlike fî evasıtı şa'bânül muazzamül sene 925

D. 99 S. 28/18

Şehede fil meclisi şer Mustafa bin Derviş ve Mehmed bin Musa ve Mustafa bin Mehmed bimahzarin min Mustafa çelebi bini Kilâbi em'emîn libeytilmâl ve kâtibihû pîr Hli bin hacı Mubarek ve âmilihû Hüseyin bin Mehmed akîbel istişhadi şer'î vedda'vâ sadıreti an hâmileti hâzelkitab Tuti binti Abdullah essafra eşşehlâ elbelcâ el mutavassıtatü elkame errusiye el'asıl bienne Mevlâteha el müteveffat elmed'uvve sahibihû binti Halıl kaddebberet câriyatühâ el mavsufeti elmezkûrsti hâle hayatihâ Tuti tedbiren mutlakan şehadeten şer'iyyeten sahihaten fehukime bitkiha hökmen sahihan şer'iyyen cera zâlike fî evaili şa'ban elmuazzam lisene 025

Şühûd . . . . Muslihiddin bin Derviş ve Mevlânâ Muslihiddin bini elhâc Resul.

Tercümesi :

Meclisi şer'da Derviş oğlu Mustafa ve Musa oğlu Mehmed ve Mehmed oğlu Mustafa beytülmâl emini Külâbi oğlu Mustafa çelebi kâtibi pîr Ali, ve âmili Mehmed oğlu Hüseyin huzurlarında ikrar idüb didilerki bu da'vânın sahibi olan Abdullah kızı Sarışın şehlâ bakışlı açık kaşlı orta boylu aslan Rus olan Tuti istid'a iderek ifadei meramla divorki beni səyyidem Halil kızı Sahibe hatun şer'î ve sahih olarak mevtine ta'lkan hayatta iken azâd itmişdir şimdi ise seyyidem öldüğü için azadlıyım. Bizler müsted'î Tutinin iddiasının doğru olduğuna ve sahibe hatunun hâli hayatında Tutiyi tedbiren azad itdiğine şehadet ideriz meclisi şer'de 925 senesi şabanı şerif ilk günlerinde bu vak'a cereyan etmiş olup Tutinin azadına hükmü şer'î sadır olmuştur.

D. 100 S. 28/18

Dergâhı muallâdan hükmü şerif varid olub mazmunu münifinde merhum Mustafa paşa zade Mehmed beyin muhallefatı teftiş oluna deyu buyurulmuş hâliyâ işbu Mehmed bin Ebülhayr [merhum Mehmed beyin kapıcı başası olub muzanne «sui zan erbabı» olduğu sebebden kefil taleb olundukda fahrül müderrisîn mevlânâ Şemseddin bin Seyid Ali ve Ahmed bin Yusuf ve Yusuf bin Ali ve Hasan bin Davud ve Hayreddin bin Halil ve Şah kulı bin Ali ve Muslahaddin bin Mehmed ve Ca'fer bin Ramazan mezkûr Mehmedin nefsine kefil olub sebti sicil olundı.

29 şaban 925

D. 101 S. 28/18

Abdi bin Mehmed dergâhı muallâdan hükmü şerif irad olunub mazmunu münifinde bundau akdem mahrusai Burusada müteveffa olan Mahmud ağa bin Abdullahit Tavaşi bir kimesneden bir ev satun alub sonra kendi fevt oldukta zikr olan ev beytülmâle aid olub müfettiş mevlânâ Şemseddin ve gulamişahî pîri ma'rifetiyle bey'in min mezid (müzayide ile satış) olunub dört bin dört yüz elli akçaya hatunum Selimşah binti Seydî canibinden vekâlet tarikiyle satun aldım ve elime hücceti şer'iyye aldım hâliyâ mezkûr evin eski sahibinin âvreti gelüb zikr olan ev zevcimden irsle bana müntakil olmuştur deyû da'vâ idüb elimden almak ister deyû bildirdi. İmdi buyurdumki hokmü şerifim vardıkda mezburın elinde olan hücceti şer'iyyesine nazar idüb göresin vakıa zikr olan ev mezkûr Mahmud ağanın sonundan (vefatından sonra demek olacak) beytülmâle aid olub mezbur müfettiş ve kul ma'rifetiyle mezad olundukdan sonra buna bey' olunub eline hücceti şer'iyye verilmiş ise ol hüccetler mucebince amel idüb hüccetlerine muhalif kimesne dahl itdirmiyesin deyû buyurulmuş emri âlîye imtisâl idüb teftişe şuru' olunub mezkûr ev eski sahibinin hatunu Selim binti Turgud kıbelinden vekîl Hasan bin Abdullah ve mezkûr Selimşahın vekili zevci Abdi hazır olub hököm okunub mezbur Abdinin elinde olan hüccetlerine nazar olunub muvafık şerh bulunub minba'd mezbura Selimşaha ev hökm olunub talebiyle sebti sicil olundı.

Cerâ zâlike fî evahiri Şa'banül muazzam, sene 925

D. 102 S. 28/18

Darbhane emini olan Mehmed çelebi maktul oldukda Mustafa nam kimesneden oluncak mezbur Mustafa gaybet eyleyecek İskender bin Abdullah yatakdır deyû zan oluncak gaybet eyleyen Mustafayı bul deyû teklif olundukda kefil taleb olunub Hızır bin Abdullah hariri mahallesinden mezbur . . . . . İskenderin nefsine kefil olub sebti sicil olundı.

Cerâ zâlike fî evahiri şa'bânül muazzam 925

Birinci ve ikincikânun 939 aylarında Bursa Halkevi çalışmaları

Dil — tarih:

Dört buçuk yıldanberi Tıp ıstılahının Öz - Türkçe karşılıklarını bulmak üzere devamlı bir surette çalışan iki arkadaşımız, (Bay Ali Ulvî Elöve) ve (Doktor Şefik İbrahim İşcil), 12160 Tıb ıstılahının Öz - Türkçe karşılıklarını tamamen bulmuşlardır. Hangi esaslar üzerinde çalışıldığını gösteren bir nümune broşür çıkarılmıştır. Bütün bu ıstılahlar üzerinde esaslı bir etüd daha yapıldıktan sonra bütün bu ıstılahlar büyük bir kitap halinde çıkarılacaktır. Tedarikinde kolaylık olmak üzere bunlar forma halinde de satılacaktır.

— Âkif gecesi yapılmış, Dil Tarih şubesi üyeleri ve Edebiyat muallimleri Âkifin hayatı ve eserleri hakkında izahat vermişlerdir.

— Her kış, Bursanın sekiz, on yerinde ve onbeş gün-

de bir yapılan mıntaka gece konferansları, bu yıl da başlamış ve son iki ay içinde bu konferanslar sahası genişletilerek, daha çok yurddaşın istifadelenmesi yolunda tertibat alınmış, ve üç hafta her cumartesi Bursanın on dört yerinde ve ayni gecede on dört arkadaş tarafından C. H. Partisinin ana prensiplerinden olan (Altıok) mevzuu üzerinde konuşulmuştur. Bütün bu konferansları her mıntakanın geniş bir halk kütlesi, alâka ile dinlenmiştir.

Ar:

1 — Ötedenberi bu kolun müzik kısmında çalışan arkadaşlar, müzik evindeki arkadaşlarla çalışma birliği yaparak muntazaman provalara devam etmişler, ve son iki ay içinde Halkevi salonunda muvaffakiyetli iki konser vermişlerdir. Bu arkadaşlar şubat sonuna doğru büyük bir konser vermek için hazırlık yapmaktadırlar.

2 — Muvaffakiyetli çalışmalarile kendisine esaslı bir muhit yapan Halkevi resim atölyesi, muntazam çalışmalarına devam etmektedir. Bu atölyede çalışan gençlerin resimlerinden mürekkep olarak Halkevlerinin yıl dönümü münasebetiyle Bursa Halkevinin 9 uncu resim sergisi açılacaktır.

Gösterit:

Bu kol değişmeyen programlarına uyarak muntazaman ve muhtelif piyesler temsil ederek buna çok alışmış olan Bursa halkının istifadelerine yararlı çalışmalar yapmışlardır.

Spor:

Son ay içinde Halkevi adına bir kupa maçı tertip edilmiştir. Her hafta maçlar devam etmektedir. Kazanan takıma bu kupa verilecektir.

Sosyal yardım:

1 — Evimizin önemli hizmet gören bir kolu olan bu komite, bütün Bursa halkının isteyerek teberru ettiği kullanılmış eşya toplamış, ve dört bin parçadan ibaret olan bu eşya, Sosyal Yardım Komitesinin mahalle mümessilleri vasıtasile yardıma muhtaç insanlara dağıtılmıştır.

2 — Ayrıca yaptığı teşkilât ile Orta mekteplerdeki yoksul talebeye öğle yemeği vermektedir. Bu yardım, ders senesi sonuna kadar sürecektir.

3 — Çalışkanlığı mektep idaresi ve muallimleri tarafından tasdik edilen bazı yoksul talebeye palto ve elbise, kitap ve saire gibi yardımlarda da bulunulmuştur.

4 — İçtimaî mevzularda konferanslar hazırlanarak ampilifikatörle halka dinletmek üzere tertibat alınmıştır.

5 — İşsizlere iş bulmak suretile yardımı prensip olarak kabûl eden komite, fabrikalara işçi göndermek suretile yoksul yurtdaşları emeklerile yaşar bir vaziyete getirmektedir.

Halk dershanesi:

Daima olduğu gibi lisan kursları, İstiklâl okulunda halk gece dersleri, ceza evinde verilen dersler, daktilo kursları muntazaman yürümektedir. Bütün bu kurslardan yedi yüze yakın yurttaş istifade etmektedir.

Kitapsaray ve yayın:

1 — Dergiler çıkarılmış ve bütün yayın ve konferans işleri üzerinde alâka ile çalışılmıştır.

2 — Çok muntazam olan ev kütüphanesinden son iki ay içinde 2000 den fazla yurttaş istifade etmiştir.

3 — Atatürkümüzün ölümünden sonra doğrudan

doğruya adına çıkan her nevi kitap, gazete, broşür, mecmu-alar satın alınarak, hususî surette Bursa Sanat okulunda yaptırılan bir kütüphaneye konmuş, ve bu suretle ayrıca Evimizde bir (Atatürk) kütüphanesi meydana getirilmiştir.

Köycülük:

1 — Komite ile köylünün kıymetli bir temas vasıtası olan, ve köylülerce pek sevilen (Salık) muntazaman çıkarılmıştır.

2 — Bu yıl ilkbahardan başlayarak programına göre köylerde yapılacak irşad ve tenvir gezilerinde kullanmak, ve köylünün istifadesine arzedilmek üzere seyyar portatif sesli bir sinema makinesi satın alınmıştır.

Bütün bu programlı çalışmalardan başka idare heyeti, her hafta cuma günleri muntazaman toplanmış, komitelerden gelen iş hasılası, ve Genel Sekreterliğinden gelen direktifler üzerinde görüşmüş, ve kararlar vermiştir.

Bütün kış devam etmek üzere her ayın ilk çarşamba günü akşamı, Halkevi işleri üzerinde görüşmeğe fırsat bulmak üzere bir aile toplantısı, ve her ayın ortasına rastlayan pazartesi günleri de, bir konser yapılması kararlaştırılmış, bu suretle bütün Halkevi mensublarının ayda iki defa karşılaşıp kaynaşması temin edilmiştir. Bu toplantılardan ilk ikisi yapılmıştır.

Sahibi ve neşriyat müdürü Halkevi Başkanı Avukat Tevfik Aycan
Bursa: Vilâyet Matbaası

Halkevleri
Türk Birliğinin
Kültür Kaynağıdır.